

De maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden in stedelijk groen

De maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden in stedelijk groen

**De integrale beplantingsmethode vergeleken met de traditionele blijvers-
wijkers methode**

**Agnes van den Berg
Monique van de Ven
Jaap Lengkeek**

Alterra-Rapport 598 – Reeks Belevingsonderzoek nr. 3

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2002

REFERAAT

Berg, A.E. van den, Ven, M.O.M. van de & Lengkeek, J., 2002. *De maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden: de integrale beplantingsmethode vergeleken met de blijvers-wijkers methode*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 598. 102 blz. 4 fig.; 13 tab.; 31 ref.

In dit onderzoek is de maatschappelijke en economische waarde van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de blijvers-wijkers methode onderzocht in vier deelonderzoeken, waaronder gesprekken met wandelaars in een integraal beplant recreatiegebied, beoordeling van foto's en schetsen door recreanten en bewoners en gesprekken met deskundigen. De integrale beplantingsmethode blijkt vooral te worden gewaardeerd vanwege het feit dat deze methode snel resultaat geeft, en vanwege de open structuur en veiligheid. Dit betekent echter niet dat deze methode ook door iedereen aantrekkelijker wordt gevonden dan de traditionele blijvers-wijkers methode. Over het algemeen geldt dat de relatieve waardering van de beplantingsmethoden sterk wordt beïnvloed door de context waarin de beoordeling plaatsvindt. Ook wat betreft de economische meerwaarde van de integrale beplantingsmethode lopen de meningen uiteen.

Trefwoorden: beleving, recreatiegebieden, bosbeleving, beplantingsmethoden, economische waardering.

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door Euro 24,00 over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van rapport 598. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2002 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: postkamer@alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alterra is de fusie tussen het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) en het Staring Centrum, Instituut voor Onderzoek van het Landelijk Gebied (SC). De fusie is ingegaan op 1 januari 2000.

Inhoud

Voorwoord	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	13
1.1 Aanleiding van het onderzoek	13
1.2 Doelstelling	13
1.3 Leeswijzer	14
2 De maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden	15
2.1 Het belang van groen in en om de stad	15
2.2 Beplantingsmethoden	16
2.2.1 Traditioneel: blijvers-wijkers	16
2.2.2 De integrale beplantingsmethode	17
2.3 Maatschappelijke waardering	18
2.3.1 De beleving van bossen	19
2.3.2 Verschillen tussen mensen	21
2.3.3 Conclusies m.b.t. maatschappelijke waardering	23
2.4 Economische waardering	24
2.5 Het onderzoek	25
3 Veldonderzoek Prins Bernhardbos	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Methode	27
3.2.1 Locatie	27
3.2.2 Respondenten	28
3.2.3 Procedure	28
3.3 Resultaten	28
3.4 Conclusies	37
4 Vragenlijstonderzoek	39
4.1 Achtergrond en doel	39
4.2 Fotobeoordeling Prins Bernhardbos	39
4.2.1 Methode	39
4.2.2 Respondenten	40
4.2.3 Resultaten	41
4.2.4 Conclusies fotobeoordeling Prins Bernhardbos	43
4.3 Beoordeling ontwerpschetsen	44
4.3.1 Achtergrond en doel	44
4.3.2 Methode	44
4.3.3 Resultaten	45
4.3.4 Conclusies	48

5	Fotosimulatieonderzoek bewoners nieuwbouwwijk	51
5.1	Achtergrond en doel	51
5.2	Methode	51
5.2.1	Locatie	51
5.2.2	Respondenten	52
5.2.3	Beeldmateriaal	53
5.2.4	Procedure	54
5.3	Resultaten	55
5.3.1	Standpunt respondenten ten opzichte van komst recreatiegebied	55
5.3.2	Eerste indruk van de twee methoden voor aanleg van een recreatiegebied	55
5.3.3	Bezoekgedrag	56
5.3.4	Maatschappelijke waardering van de vier alternatieven	57
5.3.5	Economische waardering van de vier alternatieven	61
5.3.6	Verhuisgedrag	61
5.4	Conclusies	62
6	Gesprekken met woningmarktdeskundigen	65
6.1	Inleiding	65
6.2	Methode	65
6.2.1	Respondenten	65
6.2.2	Procedure	66
6.3	Resultaten	66
6.4	Conclusies	71
7	Algemene conclusies en aanbevelingen	73
7.1	Open structuur en snel resultaat	73
7.2	Maatschappelijke waarde: veiligheid belangrijkste meerwaarde	73
7.3	Economische waarde	75
7.4	Aanbevelingen	76
7.5	Kansen in de praktijk	78
8	Literatuur	81
Bijlagen		
	1 TOELICHTINGEN	85
	2 POWERPOINTPRESENTATIE WYCHEN	87

Voorwoord

Mensen houden van groen in hun omgeving, ze gaan er graag naar toe en ze zijn ook bereid om meer te betalen voor een woning in de nabijheid van een groen recreatiegebied. Maar maakt het ze ook wat uit hoe het groen wordt aangelegd en beheerd? Sommige architecten en beheerders denken van wel. Zij hebben speciale “integrale” beplantingsmethoden ontwikkeld die snel een volwaardig, parkbosachtig recreatiegebied opleveren. In dit onderzoek is één van deze methoden, de integrale beplantingsmethoden Ruyten, kritisch onderzocht op zijn maatschappelijke en economische meerwaarde ten opzichte van de meer traditionele blijvers-wijkers methode.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Productschap Tuinbouw te Zoetermeer. Vanuit deze stichting werd het onderzoek begeleid door Rob Ramakers, Mariska Tromp en Geert Hamstra. Bij het Productschap Tuinbouw zijn veel boomkwekers aangesloten, die nu nog niet goed zijn ingesteld op het kweken van oudere bomen en struiken die benodigd zijn voor de integrale beplantingsmethode. Door middel van dit onderzoek wil het productschap meer inzicht verkrijgen in de maatschappelijke vraag naar de integrale beplantingsmethode.

Het ministerie van LNV heeft middels het Alterra-onderzoeksprogramma “Functieervulling Natuur, Bos en Landschap” co-financiering voor het onderzoek beschikbaar gesteld. Vanuit dit programma werd het onderzoek begeleid door de programmaleider Martijn van Wijk. Samen met Alterra onderzoekers Anjo de Jong en Klaas van Dort heeft hij geadviseerd m.b.t. de beheertechnische aspecten van het onderzoek.

Het onderzoek werd uitgevoerd door Agnes van den Berg en Monique van de Ven van de afdeling Landschap en Ruimtegebruik van Alterra samen met Jaap Lengkeek van de leerstoelgroep Sociaal-Ruimtelijke Analyse van Wageningen Universiteit. Bij het afnemen van de gesprekken met wandelaars werden zij geassisteerd door Martijn Duineveld en Silvia Blok. De schriftelijke vragenlijst maakte onderdeel uit van het stage-onderzoek van Jorrit Nijhuis van de Universiteit van Utrecht.

Het initiatief voor dit onderzoek werd genomen door Frits Ruyten van Integralis P.P. Hij heeft als eerste de universiteit benaderd om de mogelijkheden voor dit onderzoek te verkennen, omdat hij voor zijn promotie-onderzoek naar de integrale beplantingsmethode behoefte had aan meer informatie over de maatschappelijke en economische meerwaarde van deze methode. Een deel van de resultaten van dit onderzoek zal worden opgenomen in het proefschrift van Frits Ruyten.

Samenvatting

Van alle soorten natuur in Nederland is bos het meest populair bij recreanten. Bossen liggen echter ver weg van de meeste steden, en kunnen daardoor minder vaak worden bezocht dan het groen dichtbij huis. De aanplant van parkbossen in en om de stad lijkt een uitstekende manier om te voorzien in de groeiende behoefte van stadsbewoners aan frisse lucht, rust en stilte. Het populaire bos komt hiermee binnen het dagelijks bereik van de stedeling. Met traditionele beplantingsmethoden zoals de blijvers-wijkers methode duurt het echter vaak jaren voordat een parkbos aantrekkelijk wordt voor recreanten. De integrale beplantingsmethode is speciaal ontwikkeld om zo snel mogelijk na de aanleg een volwaardige woon- en recreatieomgeving te creëren.

In dit onderzoek is de maatschappelijke en economische waarde van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de blijvers-wijkers methode voor toepassingen in stedelijke groengebieden onderzocht door middel van vier deelonderzoeken.

1. Gesprekken met wandelaars in het Prins Bernhard bos, een recreatiegebied in de gemeente Hoofddorp dat is aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode.
2. Een schriftelijke vragenlijst onder stadsbewoners in Nederland, met daarin een fotobeoordeling van het Prins Bernhardbos, en een beoordeling van de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode aan de hand van schetsen en teksten.
3. Beoordeling van fotosimulaties door bewoners van een nieuwbouwwijk.
4. Interviews met woningmarktdeskundigen.

Er is gekozen voor een vergelijking van twee uitersten. Tussenvarianten, zoals een gebied dat is beplant volgens een combinatie van de twee beplantingsmethoden, zijn niet onderzocht. Ook nieuwe, meer geïntegreerde toepassingen van de blijvers-wijkers methode zijn buiten beschouwing gelaten.

Achtergrond en doel

De integrale beplantingsmethode brengt in de aanlegfase meer kosten met zich mee, omdat bomen en struiken op oudere leeftijd worden aangeplant. Overschakeling op deze beplantingsmethode vraagt ook de nodige aanpassingen in de bedrijfsvoering van boomkwekers, die de bomen en struiken moeten aanleveren. Doel van dit onderzoek was om te onderzoeken in hoeverre deze investeringen en veranderingen opwegen tegen de eventuele maatschappelijke en economische meerwaarde van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de blijvers-wijkers methode. Heeft een recreatiegebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode een hogere gebruiks- en of belevingswaarde dan de traditionele blijvers-wijkers methode, en in welke mate heeft dit een doorwerking op de economische waardering van onroerend goed in de omgeving?

Literatuuroverzicht

Uit onderzoek naar de belevingswaarde van bossen blijkt dat kenmerken zoals afwisseling in soorten bomen, gelaagdheid, hoogteverschillen, doorzichtige ondergroei, een open structuur, en oudere bomen over het algemeen positief worden gewaardeerd. De mate van ruigheid en de aanwezigheid van recreatievoorzieningen zijn ook belangrijk voor de waardering, maar hierover kunnen de meningen uiteenlopen.

Op basis van de bestaande literatuur kan dus worden verwacht dat de integrale beplantingsmethode vooral in de beginfase positief wordt gewaardeerd omdat er direct al sprake is van openheid, gelaagdheid en oudere bomen. In latere fasen vermindert dit verschil, omdat de blijvers-wijkers methode door dunnen en snoeien dan ook een meer open en gelaagd beeld gaat geven. Het ligt tevens in de lijn der verwachting dat bepaalde groepen mensen die zeer veel belang hechten aan natuurlijkheid en ruigheid, in alle ontwikkelingsfasen de voorkeur geven aan de blijvers-wijkers methode.

Onderzoek naar de economische waarde van natuur laat zien dat de aanwezigheid van groen over het algemeen een positief effect heeft op de huizenprijzen. De gerapporteerde prijsstijgingen als gevolg van groen in de woonomgeving variëren van 5% tot 20%. De prijsstijgingen gelden vooral voor woningen met direct uitzicht op groen, en woningen met goed bereikbare bossen en landschappen in de wijdere omgeving van de woonplaats.

Er is nog maar weinig bekend over de eventuele invloed van inrichtings- en beheerskenmerken op het waardeverhogend effect van groen op de huizenprijzen. De onderzoeksresultaten suggereren dat de visuele kwaliteit van het groen er niet zoveel toe doet. Maar kenmerken zoals een open structuur (veiligheid) en het snelle resultaat zouden de economische waarde wel kunnen beïnvloeden.

Deelonderzoek 1: Wandelingen door het Prins Bernhardbos

Met tien bezoekers van het Prins Bernhardbos, een recreatiegebied dat in 1999 is aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode, is al meewandelend gepraat over het doel van hun bezoek, de wandelingen die men maakt, meningen over het bos, de waarde die het gebied voor hen heeft en wat het toevoegt aan hun woonsituatie.

Het Prins Bernhardbos trekt vooral hondenuitlaters. Deze waarderen het park vanwege de wandelmogelijkheden, vanwege het feit dat de honden los kunnen lopen, en vanwege de open structuur waardoor men de hond in de gaten kan houden. Het park wordt ervaren als overzichtelijk, aantrekkelijk, rustig, veilig en fungeert als ontmoetingsplek. Het duidelijk aangelegde karakter van het park vind men geen probleem. De waterpartijen in het park worden hoog gewaardeerd, vanwege hun visuele aantrekkelijkheid, maar ook om te zwemmen. Het park trekt vooral bezoekers uit de nabije omgeving. De uitlooptoefening vanuit de directe woonomgeving wordt zeer gewaardeerd en men is bereid daarvoor hogere woonlasten te dragen.

Deelonderzoek 2: Vragenlijstonderzoek

Door middel van een schriftelijke enquête onder stadsbewoners in Nederland, waaronder bewoners van Hoofddorp, is in het tweede deelonderzoek geprobeerd om de maatschappelijke waardering van de integrale beplantingsmethode op meer systematische wijze te onderzoeken. In de enquête waren twee onderdelen opgenomen die relevant zijn voor dit onderzoek.

In het eerste onderdeel beoordeelden dertien bewoners van Hoofddorp foto's van het Prins Bernhardbos en het nabijgelegen Staatsbos. Het pas twee jaar oude, integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos bleek qua gebruiks- en belevingswaarde ongeveer even goed of zelfs iets beter te scoren dan het 15 jaar oude volgens de blijvers-wijkers methode aangelegde Staatsbos. Het twee jaar oude deel van het Prins Bernhardbos dat volgens de blijvers-wijkers methode is beplant had echter nog lang niet dezelfde gebruiks- en belevingswaarde als het veel oudere Staatsbos.

In een ander onderdeel van de vragenlijst werden ontwerpschetsen van de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode in verschillende ontwikkelingsfasen beoordeeld door 72 bewoners van grote steden in Nederland. In alle vier de fasen koos een meerderheid van de respondenten voor de integrale beplantingsmethode. De integrale beplantingsmethode werd vooral gewaardeerd omdat deze gelijk al resultaat geeft. Daarnaast werd deze methode gewaardeerd vanwege de open structuur, de natuurlijkheid, het volle landschapsbeeld, de veiligheid en het geringe onderhoud en beheerskosten in de latere fasen. De voorkeur voor de integrale beplantingsmethode was iets minder sterk in de aanlegfase. Dit had waarschijnlijk te maken met de lange aanlegduur, de hoge aanlegkosten, het vele werk, en het feit dat het er eerst niet zo mooi uit ziet.

Deelonderzoek 3: Fotosimulatieonderzoek bewoners nieuwbouwwijk

In het derde deelonderzoek werd de maatschappelijke en economische waardering van de twee typen beplantingsmethoden onderzocht aan de hand van fotosimulaties van een weiland nabij een nieuwbouwwijk in Wijchen. Er werden weinig verschillen gevonden tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode. De respondenten stonden überhaupt negatief tegenover de komst van een recreatiegebied, en wilden graag dat het weiland bleef. Wel was het zo dat de respondenten het gebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode veiliger vonden. Ook waren er duidelijke verschillen in de ontwikkeling van de waardering van de twee methoden in de tijd. De blijvers-wijkers methode werd direct na aanleg iets minder aantrekkelijk gevonden dan de integrale beplantingsmethode, maar in latere fasen werd deze methode juist aantrekkelijker gevonden.

Deelonderzoek 4: Gesprekken met woningmarktdeskundigen

Volgens vijf ondervraagde woningmarktdeskundigen zullen bestaande woningen een hogere marktwaarde hebben wanneer er recreatiegroen is, aan de rand van een recreatiegebied wel 10-20 % meer. Bij de integrale beplantingsmethode zijn deze effecten groter dan bij de blijvers-wijkers methode, aangezien deze tot een sneller resultaat leidt. Bij nieuwbouwwoningen is het minder duidelijk. De

woningmarktdeskundigen die wel een economische meerwaarde verwachtten, geven een geschatte stijging van 5-10% aan de rand van een recreatiegebied, waarbij de integrale beplantingsmethode iets meer oplevert omdat deze sneller tot resultaat leidt en veiliger wordt gevonden.

Conclusies en aanbevelingen

De integrale beplantingsmethode wordt vooral gewaardeerd vanwege de open structuur en het feit dat deze methode snel een 'vol' resultaat geeft. Dit is de belangrijkste, algemene conclusie van dit onderzoek die we steeds weer hebben teruggevonden in alle deelonderzoeken.

Mensen zijn dus in staat om de bijzondere kwaliteiten van de integrale beplantingsmethode zoals deze door de ontwerpers bedoeld zijn te herkennen. Ze vinden een gebied dat volgens deze methode beplant is echter niet altijd aantrekkelijker dan een traditioneel beplant gebied, of een weiland. En ook over het effect op de huizenprijzen lopen de meningen uiteen. De enige robuuste bevinding van dit onderzoek is dat de integrale beplantingsmethode als veiliger wordt beoordeeld dan de traditionele blijvers-wijkers methode.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek is dus niet met zekerheid vast te stellen of het snelle resultaat, de open structuur en de veiligheid van de integrale beplantingsmethode een maatschappelijke en economische meerwaarde met zich meebrengen. Gezien de gevoeligheid van de beoordeling van deze methode voor contextuele invloeden, zoals de visualisatiemethode, en het gebruikersperspectief, kan ook niet worden verwacht dat toekomstig onderzoek het definitieve antwoord zal brengen. Wel lijkt het zinvol om in toekomstig onderzoek meer aandacht te besteden aan relevante factoren, zoals de functionele relatie van de beoordelaar tot het recreatiegebied, en de wijze waarop de methoden worden gevisualiseerd. Ook verdient het aanbeveling om niet alleen extremen met elkaar te vergelijken, maar ook te kijken naar tussenvarianten. Zeker wanneer het gaat om grotere lijken er goede mogelijkheden om de blijvers-wijkers methode te combineren met de integrale beplantingsmethode.

Tot slot worden enkele praktische toepassingsmogelijkheden voor de integrale beplantingsmethode besproken. Aangezien veiligheid de belangrijkste meerwaarde is van deze methode, ligt het voor de hand om deze methode vooral toe te passen in gebieden die te kampen hebben met onveiligheid (bijv. het bosgebied rond de Uithof in Utrecht waar de serieverkrachter actief is). In dit soort situaties kan de integrale beplantingsmethode een oplossing bieden die òn de veiligheid, en de visuele aantrekkelijkheid waarborgt.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Recreanten, met name wandelaars, gaan graag naar het bos. Van alle soorten natuur in Nederland worden bossen door recreanten het meest aantrekkelijk gevonden (zie bijv. Reneman e.a., 1999). De aanplant van bos is een uitstekende manier om te voorzien in de groeiende behoefte van mensen aan frisse lucht, rust en stilte. Maar met traditionele beplantingsmethoden duurt het vaak jaren voordat een bos of recreatiegebied aantrekkelijk wordt voor recreanten. Daarom is er de afgelopen jaren steeds meer aandacht voor het ontwikkelen van methoden om de aanleg en het beheer van bossen en recreatiegebieden beter te laten aansluiten op de wensen van bezoekers (zie bijv. Jansen e.a., 2001).

De integrale beplantingsmethode Ruyten¹ (Ruyten, 1996) is speciaal ontwikkeld om zo snel mogelijk na de aanleg een aantrekkelijke woon- en recreatieomgeving te creëren. Tot nu toe was echter niet onderzocht of bewoners en recreanten dit ook daadwerkelijk zo ervaren. In dit rapport worden verschillende onderzoeken beschreven waarin de aantrekkelijkheid van de integrale beplantingsmethode in stedelijke groengebieden is getoetst aan de mening van bewoners en recreanten.

Onderzoek naar de waardering van de integrale beplantingsmethode is niet alleen van belang voor architecten, bosbouwers en anderen die bij het inrichten en beheren van de groene ruimte meer rekening willen houden met de wensen van bewoners en bezoekers. Dergelijk onderzoek is ook interessant voor boomkwekers, omdat de integrale beplantingsmethode vereist dat de bomen langer opgekweekt moeten worden, wat een andere bedrijfsvoering en een prijsstijging ten gevolg heeft. De vraag voor de kwekers is of de hogere prijs voor de bomen gecompenseerd kan worden door een hogere maatschappelijke waarde (belevings- en gebruikswaarde) en een hogere economische waarde van onroerend goed.

1.2 Doelstelling

Doel van het onderzoek is om meer inzicht te verkrijgen in de maatschappelijke en economische waarde van de integrale beplantingsmethode en de traditionele blijvers-wijkers methode voor het aanleggen van stedelijk groen.

Sinds de jaren '70 wordt de blijvers-wijkers methode algemeen toegepast voor de aanleg en het beheer van openbaar groen. Hierbij wordt eerst een eenheid dicht aangeplant op lage hoogte, later wordt er uitgedund. Hierdoor duurt het lange tijd

---

¹ De naam "integrale beplantingsmethode Ruyten" is een wettelijk gedeponeerde naam. Vanwege de leesbaarheid zal deze methode in het vervolg van dit rapport echter kortweg worden aangeduid als "integrale beplantingsmethode".

voordat een plantsoen of bos eruit ziet zoals het door de ontwerpers van het groen bedoeld is.

De integrale beplantingsmethode is een door Frits Ruyten van het landschapsarchitectenbureau Integralis P.P. te Venray ontwikkelde methode waarbij de elementen al op redelijk hoogte (nog geen eindhoogte) zijn gekweekt en de beplanting op definitieve afstand kan plaatsvinden. Deze methode is in de vorm van een proefproject toegepast in het Prins Bernhardbos bij Hoofddorp.

De vraagstelling van het onderzoek kan als volgt worden geformuleerd:

In hoeverre heeft de integrale beplantingsmethode een positief effect op de maatschappelijke waardering (belevingswaarde en gebruikswaarde) van het aangelegde perceel en in welke mate heeft dit effect een doorwerking op de economische waardering van onroerend goed in de omgeving?

Deze vraagstelling is onderzocht door middel van een reeks van onderzoeken waarin verschillende meetmethoden zijn gebruikt, zodat een zo compleet mogelijk beeld wordt verkregen.

1.3 Leeswijzer

De rest van dit rapport is als volgt opgebouwd. In *hoofdstuk 2* worden de integrale beplantingsmethode en de traditionele blijvers-wijkers methode besproken. Aan de hand van bestaande literatuur zal aangegeven worden wat de verwachte maatschappelijke en economische waardering van de twee methoden zal zijn. Er zal slechts een kort literatuuroverzicht gegeven worden, een uitgebreider overzicht is te vinden in Van den Berg & Nijhuis (2002). Ook wordt in hoofdstuk 2 aangegeven welke methoden van onderzoek zijn gebruikt, en hoe dat geresulteerd heeft in de verschillende deelonderzoeken.

In *hoofdstuk 3 tot en met 6* worden de methoden, resultaten en conclusies van de verschillende deelonderzoeken besproken.

In *Hoofdstuk 7* tenslotte, worden de deelonderzoeken met elkaar in verband gebracht. Tevens geeft dit hoofdstuk de conclusies en aanbevelingen van het rapport weer.

2 De maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden

2.1 Het belang van groen in en om de stad

Zowel bij het ministerie van VROM als bij het ministerie van LNV is de laatste jaren een toenemende belangstelling voor het thema groen in en om de stad. In de vijfde nota voor de ruimtelijke ordening (Ministerie van VROM, 2001) wordt ruim aandacht geschonken aan het belang van stedelijk groen voor ruimtelijke kwaliteit. Ook in de nota “Natuur voor mensen, mensen voor natuur” presenteert het Ministerie van LNV (2000) een brede natuurdefinitie, waarin alle vormen van natuur, inclusief groen in en om de stad, waardevol worden geacht. In het Structuurschema Groene Ruimte 2 (Ministerie van LNV, 2002) worden de ruimtelijke implicaties van deze beleidsvoornemens uitgewerkt. Het uitgangspunt is dat rood en groen in balans moeten zijn. Uiterlijk vanaf 2010 geldt: geen verdere verstedelijking zonder de aanleg van voldoende en recreatief aantrekkelijk groen. Hierbij wordt veel verwacht van nieuwe financieringsvormen op basis van publiek-private samenwerking, oftewel “rood betaalt voor groen”.

Het belang van groen in de stad blijkt ook uit de verhouding binnenstedelijke – buitenstedelijke recreatie. Zo werd in het Grote Groenonderzoek van de Gemeente Amsterdam (Stedelijk Beheer, 1996) gevonden dat van de gemiddeld 112 bezoeken aan groen, er slechts elf plaatsvinden buiten de stad. Dus nog geen tien procent van alle groenbezoeken van Amsterdammers vindt plaats buiten de stad.

Uit een onderzoek naar de betekenis van het groen in de gemeente Utrecht (Jansen-Van Bommel & Van Kuijk, 1987) bleek bovendien dat bewoners hogere eisen stellen aan het groen dichtbij de woning dan aan het groen op enige afstand van de woning, zowel wat inrichting als beheer betreft. Veel bewoners, zeker wat oudere mensen, hadden liever een kleinere hoeveelheid groen maar dan wel goed onderhouden dan een grotere hoeveelheid groen die minder goed wordt onderhouden.

Groen in en om de stad heeft dus een belangrijke maatschappelijke functie. Bovendien stellen bewoners relatief hoge eisen aan het beheer en de inrichting van groengebieden in de nabije omgeving. In dit onderzoek worden twee manieren om groengebieden in en om de stad in te richten en te beheren met elkaar vergeleken: de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode.

De blijvers-wijkers methode is oorspronkelijk ontwikkeld voor het aanleggen en beheren van bosgebieden ver buiten de stad. De methode is vooral bedoeld om zo snel mogelijk een bos met grote houtproductie te verkrijgen, en niet zozeer om een bos met hoge gebruiks- en belevingswaarde te creëren. De methode wordt echter wel toegepast in recreatiegebieden dichterbij de stad. De integrale beplantingsmethode is speciaal ontwikkeld om aantrekkelijke parken en recreatiegebieden (‘parkbossen’) te

creëren. Hierbij wordt geprobeerd om het architectonisch ontwerp zo snel en goed mogelijk te realiseren.

In dit hoofdstuk wordt eerst uitgelegd wat de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode nu precies inhouden. Daarna wordt aan de hand van bestaande literatuur een inschatting gegeven van de maatschappelijke en economische waarde van de twee methoden. Voor het bepalen van de maatschappelijke waarde wordt vooral gebruik gemaakt van literatuur over de beleving van bossen en natuurgebieden buiten de stad, omdat deze literatuur meer ingaat op beplantings- en beheersaspecten dan de literatuur over stedelijk groen.

2.2 Beplantingsmethoden

2.2.1 Traditioneel: blijvers-wijkers

De blijvers-wijkers methode is de traditionele methode van beplanting die het meest in de praktijk wordt toegepast, en die in alle vakliteratuur beschreven staat. Bij deze methode worden bomen en struiken als twee- of driejarige planten op één tot anderhalve meter uit elkaar aangeplant. Op deze manier is het mogelijk om snel een gesloten vegetatie te krijgen met zo min mogelijk aanlegkosten. De blijvers-wijkers methode is vooral toegepast in de jaren '60 en '70. De methode komt oorspronkelijk uit de bosbouw, en leidt tot een optimale houtproductie. De blijvers-wijkers methode is dus vooral voor houtproductie geschikt, maar hij is ook in situaties toegepast waar de nadruk meer op recreatie ligt. Hoewel de ongewenste kruidenlaag door de snelle sluiting van het bos wordt onderdrukt, heeft de methode wel een aantal nadelen, die vooral van belang zijn wanneer de methode wordt gebruikt voor de aanleg van recreatiegroen.

Omdat de bomen en struiken zo jong worden aangeplant, duurt het lang voordat een plantsoen of bos eruit ziet zoals het door de ontwerpers bedoeld is. Een ander nadeel wordt veroorzaakt doordat de bomen zo dicht op elkaar worden aangeplant: er is er veel onderhoud nodig en er moet regelmatig gesnoeid en gedund worden. Behalve het verlies van de architectonische beplantingsvormen, verstoort dit ook de rust, en belemmert het een natuurlijke groei (Ruyten, 1996). Toch is een zekere mate van rust erg belangrijk voor de ontwikkeling van een rijke flora en fauna (de Boer e.a., 1993). De bomen en struiken krijgen door het vele snoeien en dunnen een sterke groeprikkel, en samen met de grote concurrentie waarin een plant moet opgroeien, zorgt dit voor een geringe bloem- en vruchtproductie.

Naast deze nadelen, kan de methode ook maatschappelijke irritaties opleveren. Er is veel geluidsoverlast, en vaak is er onbegrip over het vele snoei- en dunningswerk. Daarnaast duurt het lang voordat het bos of plantsoen voor recreatiedoeleinden geschikt is. En wanneer het benodigde onderhoud niet goed wordt bijgehouden, resulteert dit in een monotone beplanting waarbij de bomen en struiken te dicht op elkaar staan, waardoor de recreatieve waarde beperkt blijft.

De laatste jaren is her en der in Nederland ook ervaring opgedaan met moderne, meer geïntegreerde toepassingen van de blijvers-wijkers methode (bijv. het Leeuwarderbos en het Noorderbos bij Tilburg). Hierbij worden nog steeds jonge planten aangeplant, maar door het mengen van boomsoorten, een gevarieerde structuur en het aanbrengen van herkenningspunten wordt een aantal nadelen van de traditionele blijvers-wijkers methode voorkomen (zie Jansen e.a., 2001).

2.2.2 De integrale beplantingsmethode

Als reactie op de nadelen van de traditionele blijvers-wijkers methode, is door Frits Ruyten van het landschapsarchitectenbureau Integralis P.P. te Venray een alternatieve beplantingsmethode ontwikkeld: de integrale beplantingsmethode. Integraal omdat het een allesomvattend plan is, waarbij het gebruik, de architectonische waarde, de natuurlijke ontwikkeling en het beheer de basis vormen voor een duurzaam plantsysteem (Ruyten, 1996).

Bij de integrale beplanting wordt relatief groot plantmateriaal al op definitieve afstand ingeplant. De bomen zijn twaalf tot vijftien jaar oud, ongeveer zeven meter hoog, en drie meter breed. De struiken zijn rond de zes jaar oud, twee tot vier meter hoog, en anderhalf tot twee meter breed. De afstanden zijn afgestemd op de maximale uitgroei die de beplanting kan bereiken. Er worden blijvende of tijdelijke bodembedekkers ingezaaid, in de vorm van een bloemmengsel. Doordat de beplanting al op de juiste afstand staat, hoeft er niet gedund te worden. Het beheer bestaat voornamelijk uit het twee keer per jaar plaatselijk maaien van de bodemlaag (indien gewenst), waarbij het maaisel kan blijven liggen.

De integrale beplantingsmethoden heeft een aantal voordelen ten opzichte van de traditionele blijvers-wijkers methode:

- Er is rekening gehouden met de noodzakelijke ruimte voor de verdere ontwikkeling van de bomen en heesters; ze hoeven niet in concurrentie op te groeien, zodat een natuurlijke uitgroei mogelijk is.
- Er wordt vanaf de aanleg gelet op de architectonische compositie en het eindbeeld. Doordat dunningen niet noodzakelijk zijn, blijft die compositie ook bewaard.
- Weinig onderhoud nodig waardoor burgers geen overlast ondervinden.
- Direct na aanleg is al een parkbos ontstaan, wat gebruikt kan worden voor spelen van kinderen, hond uitlaten, wandelen, enz.
- Het gewenste eindbeeld van het gebied wordt snel na aanleg bereikt. Vooral bij nieuwbouwwijken is dit van belang: toekomstige bewoners wordt vaak een groene omgeving beloofd, terwijl dit via de traditionele methode pas na 10 tot 15 jaar bereikt kan worden. De integrale beplantingsmethode biedt hier uitkomst.

De integrale beplantingsmethode kent ook een aantal nadelen. Ten eerste brengt deze methode wel hogere aanlegkosten met zich mee (doordat de bomen ouder en dus duurder zijn en doordat de aanplant zelf langer duurt). De onderhoudskosten

zijn echter minder groot, en met behulp van computersimulaties voorspelt het IMAG-DLO te Wageningen dat voor de integrale beplantingsmethode de aanleg- en onderhoudskosten samen zelfs lager liggen dan de totale kosten voor de traditionele blijvers-wijkers methode (Ruyten et al, 1999). Een ander nadeel van het planten van meer volgroeide bomen en struiken is dat deze minder makkelijk aanslaan dan jongere planten, waardoor op dit punt meer aandacht en zorg nodig is (water geven, regelmatig inspectie, etc.).

Inmiddels is de integrale beplantingsmethode zowel in de virtuele als in de fysieke werkelijkheid te bezichtigen. Het door Van Lammeren ontwikkelde 3-D programma SALIX laat zien hoe een integraal beplant gebied zich ontwikkelt in de tijd (zie de website <http://flex192.iend.wau/salix/>).

In de provincie Noord-Holland is de integrale beplantingsmethode ook daadwerkelijk toegepast in de vorm van een proefproject. In de gemeente Haarlemmermeer werd in 1999 binnen het recreatiegebied "Groene Weelde" een 10 ha groot proefproject opgestart, in het Prins Bernhardbos bij Hoofddorp. Het proefproject was voor de Nederlandse boomkwekerijsector een manier om de toepassingsmogelijkheden voor het opkweken van bomen en heesters op de kwekerij te laten zien. In het voorjaar van 1999 werden gedurende 27 werkdagen in totaal 239 bomen en 520 heesters aangeplant. Een jaar later bleek het uitvalspercentage van bomen en heesters tussen de één en twee procent te liggen. De planten bleken ook geen zichtbaar nadeel van de ingezaaide kruidenlaag te hebben ondervonden. (Ruyten, 2000). Het Prins Bernhardbos bij Hoofddorp is een mooi voorbeeld van de integrale beplantingsmethode, zeker omdat aangrenzend aan de 10 ha aangelegd volgens deze methode, een deel van 15 ha is aangeplant volgens de traditionele blijvers-wijkers methode.

2.3 Maatschappelijke waardering

De integrale beplantingsmethode is meer dan de traditionele blijvers-wijkers methode gericht op het creëren van aantrekkelijke recreatiegebieden. Maar wordt de integrale beplantingsmethode ook hoger gewaardeerd door bewoners en gebruikers dan de traditionele blijvers-wijkers methode? Tot nu toe is hier nog niet direct onderzoek naar gedaan. Wel is met name in de literatuur over bosbeleving veel bekend over de aantrekkelijkheid van bosbeelden die worden verkregen bij verschillende methoden van beplanting en beheer (in de literatuur over stedelijk groen wordt hier over het algemeen weinig aandacht aan geschonken). Op basis van de bestaande literatuur over de beleving van bossen zal een inschatting worden gegeven van de waardering van de twee beplantingsmethoden. Eerst worden de belangrijkste overeenkomsten tussen mensen besproken. Vervolgens gaan we kort in op verschillen tussen mensen.

2.3.1 De beleving van bossen

Nu in onze maatschappij de werkdruk vaak hoog ligt, en iedereen het maar druk, druk, druk heeft, is ontspanning extra belangrijk geworden. Het bezoeken van bos is een veelgebruikte mogelijkheid voor deze ontspanning. Wetenschappelijk onderzoek heeft ook aangetoond dat het zien van natuur een stressreducerende werking heeft (o.a. Ulrich e.a., 1991; zie ook Van den Berg & Van den Berg, 2001).

Mensen geven diverse redenen voor een bosbezoek aan. Katteler en Kropman (1975) vatten de resultaten van meerdere onderzoekers samen: 38 procent geeft aan dat de frisse en zuivere lucht de belangrijkste reden voor bosbezoek is, 24 procent komt voor de rust, 19 procent vindt de mogelijkheid tot wandelen het belangrijkste, en 13 procent bezoekt het bos voornamelijk om te kijken naar de natuur. Soortgelijke resultaten zijn gevonden in een studie van Schöne en Coeterier (1992) over het gebruik en de beleving van kleine bossen. De meest genoemde redenen voor bosbezoek in die studie zijn: de nabijheid (makkelijk bereikbaar), de rust en de mogelijkheid om van de natuur te genieten. De meest genoemde activiteiten zijn wandelen, natuur bekijken en de hond uitlaten.

Bossen hebben dus een duidelijke recreatieve functie. Maar wat maakt het bos voor de recreant aantrekkelijk, welke factoren zijn van belang? Hieronder worden de uitkomsten van de belangrijkste Nederlandse studies hierover besproken.

Eén van de vroegste overzichten van de literatuur over gebruik en beleving van bossen is te vinden in Katteler en Kropman (1975). Wanneer het gaat om de aantrekkelijkheid van het bosbeeld, de natuurlijke verschijningsvorm van het bos, maken zij een onderscheid in drie typen opstandskenmerken die van invloed zijn op de beleving: Ten eerste de structuur. Hieronder vallen kenmerken zoals openheid, aantal soorten bomen, aanwezigheid van onderbegroeiing, padenstelsel, afwisseling van begroeide en open ruimte. Ten tweede de vorm- en kleurkenmerken. Hierbij gaat het o.a. om de stamvorm, de mate waarin kronen het bos overdekken, de vorm van de paden, kleurvariatie, lichtinval, hoogteverschillen in opstanden. Ten derde onderscheiden Katteler en Kropman de inhoudelijke kenmerken. Hieronder vallen het boomtype (loof, naald, gemengd), het soort bodembedekking, paddestoelen en dieren.

Sinds de publicatie van Katteler en Kropman (1975) is in diverse onderzoeken onderzocht hoe de genoemde opstandskenmerken worden beleefd. In deze onderzoeken is veelal gebruik gemaakt van foto's van bosbeelden om de beleving te onderzoeken.

Van den Berg en Coeterier (1980) onderzochten met behulp van twaalf foto's van bossen de waarneming en de waardering van bossen. Aan de respondenten is gevraagd waarom ze de bosbeeld wel of niet aantrekkelijk vonden. Elf aspecten (motieven) bleken van grote invloed op de waardering (Zie tabel 2.1)

Tabel 2.1 *Motieven om bosbeelden aantrekkelijk of onaantrekkelijk te vinden.* (Van den Berg & Coeterier, 1980)

	Motieven om bos mooi te vinden	Motieven om bos af te wijzen
1	Veel afwisseling in soorten, etages, licht-donker, kleuren, licht-schaduw	Geen variatie, monotoon, alles lijkt op elkaar, niet boeiend
2	Kromme bomen	Rechte bomen
3	Ongerept, natuurlijk, geen rijtjes, een beetje ruig, wild	Teveel gecultiveerd, duidelijk rechtlijnig aangeplant, te regelmatig, te recht, niets wilds
4	Stammen dikker, bomen ouder	Dunne stammen, jong
5	Rijk en vol	Leeg, arm, schraal
6	Open en toch veel groen, ruimte, doorkijk, diepte maar toch ook gesloten	Te open, te gesloten
7	Spannend, toch veel te beleven, verrassingselementen	Geen verrassingselementen
8	Goed te lopen, ruimte, natuurlijk slingerend pad, veel wandelmogelijkheden	Zanderig, stoffig; rommel op de grond, niet bijgehouden
9	Rijk en gevarieerd begroeid, aanwezigheid doorzichtige ondergroei.	Kaal, dood, open bodem, geen groen, geen blad, kale stammen, geen ondergroei, kale ondergrond, kale zandbodem
10	Veel zon, lichtinval, licht-schaduwwerking	Geen zon, donker
11	Veel vogels, veel dieren	Geen vogels of dieren

Bovenstaande lijst lijkt redelijk compleet. Latere studies met andere onderzoeksmethoden en foto's leveren nieuwe inzichten op. De resultaten van deze latere studies bevestigen vooral het belang van afwisseling (aspect nr 1) en aanwezigheid van open plekken (aspect nr. 6). Zo vonden Kruf & Van Sambeek (1982) dat bos met variatie in boomsoorten en etages positief wordt gewaardeerd. Uniforme dennenakkers worden afgewezen. Op de vraag wat mensen het meest aantrekkelijke bos vonden, antwoordde 40% bos afgewisseld met (half) open terreinen. Ook Visschedijk (1987) komt tot de conclusie dat afwisseling en openheid zeer belangrijk zijn. Volgens hem bestaat het ideale bos uit gemengd loofhout van ongelijke hoogte afgewisseld met (open) heidevelden.

In een onderzoek naar de beleving van populierenbossen concluderen Angenent et al. (1990) wederom dat afwisseling in begroeiing, gelaagdheid van struiken en afwisseling van bos met open gras- of akkerbouwpercelen belangrijke positieve aspecten zijn. Daarnaast worden ook ouderdom en ondergroei genoemd als positieve aspecten.

Heytze en Herbert (1991) onderzochten de waardering van bosbeelden door recreanten. Hierbij werd de nadruk gelegd op welke boomsoorten en welke

hoeveelheid ondergroei het meest werd gewaardeerd bij verschillende fasen van het groeiproces. Ook in dit onderzoek komt weer naar voren dat een afwisselend bos met doorkijk het meest wordt gewaardeerd. Bossen zijn aantrekkelijker met ondergroei, want het levert een afwisselend bosbeeld op. De ondergroei moet wel nog een zekere mate van doorzicht geven en mag niet te compact zijn. Het landschap moet ook als een bos overkomen, niet als een losse boomgroep in het landschap.

In een artikel uit 1992 geeft Coeterier een samenvatting van de resultaten van al het eigen onderzoek. Hij benadrukt het belang van verrassing voor de waardering van bos. Deze verrassing kan door vele dingen veroorzaakt worden: variatie van bomen, verschillende gelaagdheid, dieren, maar ook bijvoorbeeld door bijzondere planten of bloemen, kromme paden en holen voor konijnen. Mensen verschillen wel in het soort verrassing dat ze het liefste zien.

Recent hebben De Boer, Gerritsen en Raffe (2001) een pilot-onderzoek naar de belevingswaarde van bosbeelden gedaan, waarbij respondenten met behulp van foto's het bosbeeld van hun voorkeur moesten uitkiezen. Daaruit bleek dat de voorkeur uitging naar gemengd bos en naar bosbeelden zonder ondergroei maar met tweede boomlaag. Samenstelling van het bos, mooie kleuren, natuurlijkheid en openheid waren de meeste genoemd redenen waarom respondenten het gekozen bosbeeld het mooiste vonden.

Tot slot hebben Schöne en Coeterier (1992) specifiek onderzoek gedaan naar het gebruik en de beleving van *jonge* bossen. Waarom worden deze bossen minder positief gewaardeerd dan oudere bossen? Schöne en Coeterier geven aan dat er enkele aspecten van jonge bossen zijn die van invloed zijn op de waardering. Zo is het op de bodem vaak nog licht, waardoor er veel brandnetels voorkomen, wat een verminderde toegankelijkheid tot gevolg heeft. Ook zijn de bomen nog tamelijk dicht op elkaar geplant, wat de toegankelijkheid verder vermindert. In de beleving van mensen hebben jonge en/of kleine bossen nog steeds de status van "bos in wording".

2.3.2 Verschillen tussen mensen

In de vorige paragraaf zijn de overeenkomsten in beleving van bosbeelden tussen mensen besproken. Nu gaan we kort in op de verschillen. Als eerste kan hierbij worden opgemerkt dat onderzoek naar de beleving van natuur en landschap over het algemeen heeft laten zien dat er meer overeenkomsten dan verschillen tussen mensen zijn. Zeker wanneer de gebruikswaarde buiten beschouwing wordt gelaten, zien we opmerkelijke overeenkomsten in natuurbeleving tussen mensen uit uiteenlopende culturen en groepen. In de literatuur over natuurbeleving wordt de grote overeenstemming tussen mensen meestal verklaard uit de gemeenschappelijke oorsprong van onze natuurbeleving in de evolutionaire geschiedenis. De mens heeft het grootste deel van zijn ontstaansgeschiedenis doorgebracht in natuurlijke omgevingen, en gaandeweg is de waarneming en waardering van deze omgevingen genetisch ingebouwd in onze hersenen. Volgens deze theorieën verloopt de

natuurbeleving van de moderne mens nog steeds volgens de overlevingsprincipes van de oermens: hoe kan ik mijn omgeving verkennen zonder zelf gezien te worden? (Appleton, 1975). Vanuit deze theorieën is ook het grote belang van afwisseling (verkenningmogelijkheden) en een half-open structuur (zien zonder gezien te worden) voor de beleving van bossen te begrijpen.

Verschillen in de beleving van natuur en landschap beperken zich grotendeels tot twee ruimtelijke aspecten. Ten eerste komen deze verschillen tot uiting in de waardering van gebruikskennmerken (recreatieve voorzieningen). Ten tweede komen deze verschillen tot uiting in de waardering van ruigheid, of wildheid, van de begroeiing.

Dat mensen verschillen in de waardering van gebruikskennmerken is niet moeilijk te begrijpen. Iemand die in zijn vrije tijd graag paard rijdt, zal meer waardering kunnen opbrengen voor een ruiterspad in een bos dan iemand die niets heeft met paardrijden. Hetzelfde geldt voor de aanwezigheid van bijvoorbeeld hondenuitlaatplekken en speelplaatsen. Deze vervullen vooral een functie voor mensen met honden en mensen met kinderen. Deze groepen zullen deze voorzieningen dus positiever waarderen dan mensen zonder honden of kinderen.

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat sociale veiligheid een belangrijke rol speelt in de gebruikswaarde van natuurgebieden, met name wanneer het gaat om gebieden in of dichtbij de stad (zie Van den Berg & Van den Berg, 2001). Vooral meer kwetsbare groepen, zoals vrouwen, ouderen en mensen met kleine kinderen hechten veel belang aan openheid en overzichtelijkheid. Hetzelfde geldt voor hondenbezitters, deze houden hun hond ook graag in de gaten als hij losloopt. Leefbaarheidsonderzoeken van gemeenten laten keer op keer zien dat zwerfvuil in de stad een belangrijke factor is in de beleving van veiligheid. Groene plekken met veel zwerfvuil trekken criminelen en junks aan, lijkt hierbij de gedachte.

Een tweede aspect waarover de meningen uiteenlopen is de ruigheid van natuurlijke gebieden. De rol van ruigheid in natuurbeleving is uitgebreid onderzocht door Van den Berg in haar promotieonderzoek naar de beleving van natuurontwikkelingsmaatregelen (Van den Berg, 1999). Uit dit onderzoek blijkt dat niet iedereen ruigheid positief kan waarderen. Met name laag opgeleide groepen en boeren geven de voorkeur aan meer verzorgde, gecultiveerde vormen van natuur. De waardering van ruigheid verschilt niet alleen tussen personen. Deze wordt ook beïnvloed door de situatie waarin de beoordelaar verkeert, en de schaal van de omgeving. Mensen in een kwetsbare positie die direct afhankelijk zijn van hun omgeving (denk bijvoorbeeld aan wandelaar die verdwaald is in het bos) kunnen minder waardering opbrengen voor ruige natuur dan mensen die zich veilig en sterk voelen. Daarnaast is ruigheid in kleinschalige vorm (bijvoorbeeld bermen, plantsoenen, tuinen) minder snel bedreigend, en dus positiever gewaardeerd dan ruigheid in grootschalige gebieden. Bossen en bosachtige omgevingen lijken een aparte categorie te vormen. In verschillende onderzoeken (Van den Berg, 1999) is gevonden dat dezelfde mate van ruigheid in bossen (omgevallen bomen, ondoordringbare onderlaag) minder positief wordt gewaardeerd dan in andere

soorten natuurgebieden. Wellicht heeft dit iets te maken met de afwisseling en overzichtelijkheid van bossen. Bossen zijn, in vergelijking met andere natuurlijke omgeving, al zeer afwisselend en onoverzichtelijk. Ruigheid wordt in dergelijke omgevingen misschien sneller als bedreigend ervaren dan in andere omgevingen.

2.3.3 Conclusies m.b.t. maatschappelijke waardering

In de vorige twee sub-paragrafen zijn overeenkomsten en verschillen in de beleving van natuur in het algemeen, en bosbeelden in het bijzonder besproken. Wat kunnen we op basis van de beschreven literatuur verwachten van de twee beplantingsmethoden?

De volgende kenmerken hebben een belangrijke invloed op de beleving van bosbeelden en worden vrijwel unaniem positief gewaardeerd:

- afwisseling in soorten bomen;
- gelaagdheid, etages, hoogteverschillen;
- doorzichtige onderbegroeiing;
- aanwezigheid open plekken, doorzichtigheid, afwisseling bos/open landschap;
- oudere bomen

Over de volgende kenmerken kunnen de meningen uiteenlopen:

- ruigheid, wilde natuur, dichte ondergroei (maar bijna niemand houdt van rijtjes!)
- aanwezigheid recreatieve voorzieningen.

Zowel bij de integrale beplantingsmethode, als bij de blijvers-wijkers methode kunnen meer of minder soorten bomen worden aangeplant. Dit kenmerk heeft dus geen voorspellende waarde voor de beleving van de twee beplantingsmethoden. Bij de integrale beplantingsmethode worden meestal grote bomen, struiken en bodembedekkers aangeplant. Deze methode biedt dus direct vanaf het begin gelaagdheid en hoogteverschillen. Bij de blijvers-wijkers methode worden alle planten op gelijke hoogte aangeplant. Het duurt daarna een paar jaar voordat gelaagdheid en hoogteverschillen ontstaan (dit proces kan wel enigszins versneld worden door in het begin ook enkele bomen op grotere hoogte aan te planten).

De blijvers-wijkers methode is speciaal bedoeld om een ongewenste, dichte kruidenlaag tegen te gaan. Bij de integrale beplantingsmethode moeten speciale maatregelen (maaien, houtsnippers) worden genomen om geen ongewenste kruiden te laten opkomen. Bij de integrale beplantingsmethode is dus iets meer kans op een (voor de belevingswaarde ongewenste) kruidenlaag

Een belangrijk voordeel van de integrale beplantingsmethode is de openheid en doorzichtigheid van de begroeiing, die gelijk vanaf het begin wordt bereikt. Bij de blijvers-wijkers methode duurt het jaren voordat openheid wordt bereikt. De open structuur lijkt dus een belangrijk pluspunt van de integrale beplantingsmethode. Een tweede pluspunt is de aanplant van oudere bomen, aangezien ouderdom positief

wordt gewaardeerd. Hierbij dient echter te worden vermeld dat het verschil in ouderdom tussen blijvers-wijkers en integraal slechts ca. 12 jaar bedraagt; in de ogen van de meeste mensen heeft een net volgens de integrale beplantingsmethode aangeplant bos nog steeds de status van “bos in wording”.

De blijvers-wijkers methode is vooral in het begin erg ruig en wild, terwijl de integrale beplantingsmethode een verzorgder beeld geeft. Dit verschil trekt in latere fasen bij, maar een gebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode blijft een verzorgder beeld geven. Hoe dit wordt gewaardeerd, is voor een groot deel afhankelijk van de smaak van de bezoeker of bewoner.

De aanwezigheid van recreatieve voorzieningen staat los van de gebruikte beplantingsmethode. Wel is het zo dat de integrale beplantingsmethode een opener en overzichtelijker beeld levert. Dit is vooral van belang voor groepen die gesteld zijn op (sociale) veiligheid, zoals mensen met kinderen, ouderen, vrouwen en hondenbezitters.

Op basis van de bestaande literatuur kan dus worden verwacht dat de integrale beplantingsmethode vooral zal worden gewaardeerd vanwege de openheid en overzichtelijkheid, en vanwege het feit dat er vanaf het begin al sprake is van etages en gelaagdheid. In latere fasen zal het verschil in waardering tussen de twee beplantingsmethoden waarschijnlijk wegvallen, omdat de blijvers-wijkers methode door dunnen en snoeien dan ook een meer open en gelaagd beeld gaat geven. Het ligt tevens in de lijn der verwachting dat bepaalde groepen mensen die zeer veel belang hechten aan natuurlijkheid en ruigheid, in alle ontwikkelingsfasen de voorkeur zullen geven aan de blijvers-wijkers methode.

2.4 Economische waardering

In dit onderzoek wordt naast de maatschappelijke waarde van beplantingsmethoden ook aandacht geschonken aan de economische waarde. Zijn mensen bereid om meer te betalen voor een woning in de nabijheid van een gebied dat is aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode dan voor een woning in de nabijheid van een gebied dat is aangelegd volgens de blijvers-wijkers methode?

Dat uitzicht op groen een effect heeft op de bereidheid van mensen om meer te betalen voor een woning is inmiddels vele malen aangetoond in onderzoek. De gerapporteerde prijsstijgingen als gevolg van groen in de woonomgeving variëren van 5% tot 20%. In het onderzoek naar de economische waardering van groen worden verschillende technieken gehanteerd. In 1997 is door Van Leeuwen een onderzoek gehouden waarbij 380 makelaars werden geïnterviewd. Door de makelaars werd geschat dat de aanwezigheid van groen op 400 meter loopafstand voor een gemiddelde Nederlandse koopwoning tot een 7% hogere verkoopprijs leidt. Voor buitenwijken groen met een maximale fietsafstand van vijftien minuten werd een waardeverhogend effect van 6% procent geschat. Huijssteeden en Schep (1988) concluderen op basis van interviews met makelaars dat de positieve invloed van

buitenwijken bos- en recreatiegebied op de prijs van bestaande woningen kan oplopen tot wel 20%.

Andere studies hebben de marktwaarde van woningen met en zonder groen in de buurt geanalyseerd. In de VS heeft Morales (1983) de waarde van 44 verkochte nieuwbouwhuizen met en zonder bomen rond het huis bekeken. De resultaten gaven aan dat de aanwezigheid van bomen leidt tot een stijging van 18% van de woningwaarde, wanneer er gecorrigeerd wordt voor een paar andere verschillen tussen de woningen. In Nederland onderzochten Luttik & Zijlstra (1997) het waardeverhogende effect van een groene en waterrijke omgeving op de huizenprijzen. Met behulp van regressie-analyse hebben ze de prijzen teruggevoerd op verschillende verklarende factoren waaronder het groen in de nabijheid van de woning, en het groen in de omgeving van de woonplaats. Van het wonen met uitzicht op de 'open ruimte' kon een waardeverhogend effect tot 12% worden vastgesteld. Voor goed bereikbare bossen en landschappen in omgeving van de woonplaats kon een waardeverhogend effect tussen 5 en 10% worden vastgesteld.

De aanwezigheid van groen heeft dus een waardeverhogend effect op de huizenprijs. Dit geldt vooral voor woningen met direct uitzicht op groen, en woningen met goed bereikbare bossen en landschappen in de ruimere omgeving van de woonplaats. Het effect van binnenstedelijk groen (parken, plantsoenen) en groene gebieden in de rand van de stad op de woningwaarde zonder dat de woning uitkijkt op dit groen is nog minder hard aangetoond.

Er is nog maar weinig bekend over de eventuele invloed van inrichtings- en beheersmerken op het waardeverhogend effect van groen op de huizenprijzen. Heeft de aanwezigheid van een "mooi" gebied bijvoorbeeld meer invloed dan de aanwezigheid van een "lelijk" gebied? De onderzoeksresultaten suggereren dat de algemene kwaliteit van een gebied er niet zoveel toe doet. We weten bijvoorbeeld uit onderzoek naar landschapsvoorkeuren dat bossen over het algemeen hoger worden gewaardeerd dan open weiland (Reneman et al., 1999). Maar in de studie van Huijssteeden en Schep (1988) verwachtten de makelaars geen verschil in effect op de huizenprijzen tussen deze twee typen groen. Ook in de andere onderzoeken die hier zijn besproken zijn weinig verschillen tussen groentypen gevonden. De integrale beplantingsmethode levert echter niet alleen een "mooi", parkachtig beeld. De integrale beplantingsmethode heeft nog andere kenmerken zoals de open structuur en het snelle resultaat die de economische waarde kunnen beïnvloeden.

2.5 Het onderzoek

In dit onderzoek is de maatschappelijke en economische waarde van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de blijvers-wijkers methode bij toepassingen in stedelijk groen onderzocht. Er is gekozen voor een vergelijking van twee uitersten. Tussenvarianten, zoals een gebied dat is beplant volgens een combinatie van de twee

beplantingsmethoden, zijn niet onderzocht. Ook nieuwe, meer geïntegreerde toepassingen van de blijvers-wijkers methode zijn buiten beschouwing gelaten.

Het onderzoek is opgesplitst in enkele deelonderzoeken. Er zijn verschillende methoden van onderzoek gebruikt (veldonderzoek, vragenlijst, fotopresentaties) en er zijn meerdere doelgroepen (bezoekers, stadsbewoners, bewoners nieuwbouwwijk) onderzocht.

Hieronder volgt een overzicht van de uitgevoerde deelonderzoeken:

5. **Veldonderzoek** (hoofdstuk 3): In het eerste deelonderzoek zijn bezoekers van het Prins Bernardebos geïnterviewd tijdens een wandeling door het park. In dit onderzoek werd een eerste indruk verkregen van de maatschappelijke en economische waardering van de twee beplantingsmethoden.
6. **Vragenlijstonderzoek** (hoofdstuk 4). Dit onderzoek werd uitgevoerd onder een willekeurige steekproef van stadsbewoners in Nederland, waaronder bewoners van de gemeente Hoofddorp. De vragenlijst bestond uit drie onderdelen, waarvan twee onderdelen specifiek gericht waren op de integrale beplantingsmethode. Speciaal voor respondenten uit Hoofddorp werd een onderdeel toegevoegd met vragen over het nabijgelegen recreatiegebied de Groen Weelde (waarin het Prins Bernardebos gelegen is). De bewoners van Hoofddorp werd gevraagd foto's van het Prins Bernardebos (aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode) en foto's van het Staatsbos (aangelegd volgens de blijvers-wijkers methode) te beoordelen. Daarnaast werden in een ander onderdeel van de vragenlijst aan alle respondenten ontwerpschetsen en teksten voorgelegd die een indruk gaven van de blijvers/wijkers methode en de integrale beplantingsmethode. Respondenten konden voor verschillende tijdfases aangeven naar welke methode hun voorkeur uitging.
7. **Fotosimulatieonderzoek bewoners nieuwbouwwijk** (hoofdstuk 5): Door middel van fotosimulaties is in dit deelonderzoek een beeld geschetst van hoe een open gebied (weiland) kan veranderen in een recreatiegebied volgens zowel de blijvers-wijkers methode als de integrale beplantingsmethode. Aan bewoners van een nieuwbouwwijk is gevraagd naar zowel de maatschappelijke als de economische waardering van de twee beplantingsmethoden.
8. **Interviews met woningmarktdeskundigen** (hoofdstuk 6). In interviews met makelaars en projectontwikkelaars is ingegaan op de economische gevolgen van de aanleg van recreatiegroen op de waarde van onroerend goed. Hierbij is ook gevraagd naar de economische gevolgen van de twee verschillende methoden die er zijn om recreatiegroen aan te leggen.

3 Veldonderzoek Prins Bernhardbos

3.1 Inleiding

Om een eerste indruk te krijgen van de waardering van de integrale beplantingsmethode zijn in het Prins Bernhardbos enkele gesprekken met wandelaars gevoerd. Met tien bezoekers is al meewandelend gepraat over het doel van hun bezoek, de wandelingen die men maakt, meningen over het bos, de waarde die het gebied voor hen heeft en wat het toevoegt aan hun woonsituatie.

3.2 Methode

3.2.1 Locatie

Het Prins Bernhardbos is in 1999 in de gemeente Hoofddorp aangelegd als proefproject van de Nederlandse boomkwekerijsector (zie ook par. 2.2.2). In het Prins Bernhardbos is 10 ha recreatiegebied aangeplant volgens de integrale beplantingsmethode. Aangrenzend is eveneens in het voorjaar van 1999 en 2000 15 ha volgens de blijvers-wijkers methode aangeplant. In het Prins Bernhardbos zijn dus beide beplantingsmethoden naast elkaar te zien. Het Prins Bernhardbos grenst aan het Staatsbos, dat 15 jaar geleden volgens de blijvers-wijkers methode is aangeplant. In de nabijheid van het Prins Bernhardbos, aan de overkant van een weg, bevinden zich het terrein van de Floriade 2002 en het Haarlemmermeerse bos. Figuur 3.1 geeft een overzicht van de ligging van het Prins Bernhardbos en het Staatsbos.

Figuur 3.1 Ligging Prins Bernhardbos en Staatsbos

3.2.2 Respondenten

In totaal zijn 10 gesprekken gevoerd (3 mannen, 4 vrouwen, 2 echtparen en 1 stel collega's). De respondenten waren over het algemeen wat ouder, de leeftijd varieerde tussen de 35 en de 65 jaar. De meeste respondenten waren afkomstig uit de nabije omgeving van het Prins Bernhardbos (Haarlemmermeerpolder). Eén respondent was afkomstig uit Badhoevedorp, deze bezocht het Prins Bernhardbos omdat haar paard in de buurt was gestald.

3.2.3 Procedure

De wandelingen hebben plaatsgevonden in oktober van het jaar 2001. De respondenten werden tijdens hun wandeling door het Prins Bernhardbos aangesproken met het verzoek of ze mee wilden doen aan het onderzoek. Bij een positieve reactie liep de interviewer "een eindje op" met de respondent(en).

De lengte van de interviews varieerde van 5 tot 20 minuten. Er werd een open interviewmethode gehanteerd, waarbij de respondent zo veel mogelijk werd vrij gelaten om zijn eigen verhaal te doen. De interviewers probeerden wel een aantal gespreksonderwerpen (doel wandeling, route, waardering beplanting, woonsituatie) aan bod te laten komen. Alle interviews werden op taperecorder opgenomen, en letterlijk uitgetypt.

3.3 Resultaten

In de volgende samenvatting van de gesprekken, laten we de ondervraagden zoveel mogelijk zelf aan het woord. We hebben de uitspraken van de geïnterviewden geordend op basis van een aantal terugkerende thema's:

- uitspraken over het Prins Bernhardbos;
- uitspraken over het uitlaten van de hond
- uitspraken over andere bezoekers;
- uitspraken over de beleving van beplanting en aanleg;
- uitspraken over de inrichting van het gebied;
- uitspraken over wandelen en vrije tijd;
- uitspraken over het wonen in de buurt;
- uitspraken over vroeger;
- uitspraken over de bereidheid om te betalen.

De letterlijk opgenomen zinnen zijn voor de weergave hier enigszins aangepast, zonder de strekking geweld aan te doen. De vetgedrukte tekst geeft steeds een toelichting op de uitspraken van de geïnterviewden.

Het Prins Bernhard Bos

"Ik kwam van de zomer terug van vakantie en toen zei mijn zoon je moet eens naar de Groene Golf. Ik kende die Groene Golf wel, maar dat was volgens mij alleen

maar dat informatiecentrum voor de Floriade. Je leest wel eens iets. Ik liep altijd in het Haarlemmermeersebos.”

Geleidelijk aan ontstaat een beeld van het park. Men gaat op verkenning, men leest informatie en sommigen hebben het park zien ontstaan door de opvallende inplant van grote bomen. De speciale behandeling van de groot aangeplante bomen trekt ook de aandacht.

“Dit is een mooi stukje. En dat er nog bij. Moeten we straks toch nog naar de andere kant lopen om te kijken waar nou echt de Floriade komt. Dus dit is Bernhard bos en dit is speciaal aangelegd voor wat? ”

“Dit is het Prins Bernhard Bos zag ik staan. Ik dacht dat dit de Floriade werd omdat dat wordt aangegeven: Floriade kantoor en Floriade, daarom ben ik hiernaartoe gereden. Dit is ook wel leuk, he? Dus dan moet de Floriade aan de andere kant komen. Want dit hier vind ik wel leuk. Dat het niet zo recht is, zo met die inhammetjes en daar ook in het midden.....Nou, er staat hier ook een bord, waarop het staat uitgelegd. Het Prins Bernard Bos heet dit. En daar staat uitgelegd, waarom ze hier die grote bomen hebben neergezet. ....Ik vind het wel bijzonder eigenlijk. Dat er iets vlak bij je huis ligt, wat je nog niet kent. Ja, het heet Prins Bernard Bos, ik heb er wel eens iets over gelezen, maar het is me niet zo bijgebleven. Ja, je denkt je moet toch met de auto hierheen en zo interessant is het vast niet. Maar nu denk ik: zover is het niet.”

“Er staat vooraan een bord met wat voor aanplant ze gedaan hebben. Wat voor bomen en wat voor soorten struiken. Dus die bomen verderop ook, zeg maar...ik kan me wel herinneren dat ze daar toen eens een poos geleden bezig zijn geweest met uitdunnen, hebben ze ze vast daarvandaan gehaald. Hele plekken ineens waren leeg enne...dat denk ik tenminste omdat je dat zegt ...dat ze die verplaatst hebben hiernaar toe. Ja, ik vind dit ook veel mooier zo. Dit is heel mooi.”

“Een bomenpark is het meer. Kijk hier hebben ze jute omheen gedaan, zie je, helemaal ingepakt. Die bomen verderop waren vroeger klein en in rijtjes aangeplant. Allemaal even groot.”

“Ik heb ook gezien dat die grote bomen dan vervoerd werden. We zagen ze voorbij rijden. Dan zeiden we: Kijk daar gaat er weer één. Ik vind het toch wel mooi ondanks dat het hier niet is opgegroeid. Jawel natuurlijk, dat het er eindelijk nu al uit ziet zo. Anders krijgen we dat allemaal, dat lage enzo. Het toont meteen anders.”

“Ja, ik vind het ... ik heb ook eigenlijk geen idee. Nu hebben ze één bank daar neergezet aan het begin. Verder is er niets om op te zitten. Ik heb het idee, dat ze zo een beetje de dagjesmensen willen weren of zo. Dus alleen maar wandelaars. Ik ben er nog niet helemaal achter wat hier nu de bedoeling van is.”

Men is zich kennelijk bewust van enige voorgeschiedenis van de plek of maakt zich daar een voorstelling over. Het bos is tenslotte duidelijk recent aangelegd. Wat was daar eigenlijk?

“Oh, jij dacht dat je een prehistorisch stukje vond van een oude urn of zo. Nou, dat is allemaal hier al weggehaald, denk ik. Ik weet niet of ze hier vondsten hebben gedaan? Maar er is vroeger nooit veel gebouwd hier natuurlijk. Alleen scheepswrakken kunnen ze hier wel vinden omdat dit natuurlijk altijd water is geweest. Ja, en daarna landbouwgrond, hè. Ja, toen ze het droog hebben gelegd. En toen zijn er ook zo veel eigenlijk van buitenaf hier naartoe gekomen, vooral geloof ik mensen uit Brabant vandaan. Die waren werkeloos en die kwamen allemaal hiernaartoe om te werken.”

“Ik woon hier vlakbij, zo'n 25 jaar. Ik heb nog meegemaakt dat dit allemaal land was met boeren. Dus ik heb het hier wel zien veranderen. Niet ten nadele hoor. Lekker lopen en alles. Een recreatiegebied.”

Met de hond

“En dat is wel fijn dat je ook gedeeltes hebt hier in het Hoofddorpbos waar de honden mogen en waar de honden ook apart mogen zwemmen. Dat heb ik altijd wel fijn gevonden.... Ik loop hier dagelijks met mijn hond. Ik hoef niet in de auto te stappen, ik kan zo het bos in lopen achter.... Dit is het beginpunt. Ik loop zo van huis af, 300 meter naar de hoek en dan heb ik zo het beginpunt. Dan loop ik zo een rondje van een uur, of een uur en een kwartier. Ga ik straks zo onder de weg door, kom ik in het oude bos uit en dan kom ik weer terug. En dat is heerlijk.... Ik ben nu boven de 60. Vroeger had ik nooit tijd voor een hond. “Denk erom dat je doorloopt!”. Ik moet hem altijd in de gaten houden, die baas. Ja, het is een dominante hoor. Hij doet net of het bos van hem is....En ik doe het iedere dag. En als het nou regent dan doe ik een regenpak aan en neem ik een paraplu mee. En de hond maakt het niet uit, of het droog is of regent... Hé mijn vrouw heeft gezwaaid, maar daar heb ik helemaal niet opgelet. Maar die staat altijd even te zwaaien.”

Het uitlaten van de hond is een motief voor het bezoek aan het park dat steeds terugkomt. Hondenuitlaters zien andere hondenuitlaters. Er is zelfs een hondenuitlaatservice.

“ 's Middags ga ik altijd met de honden wandelen, en dat is altijd, weer of geen weer. Want nu is het mooi weer en nu zie je dus verschillende mensen lopen, maar als het slecht weer is het, nou die hond ook eens....”

“Mijn hond eh... mijn eigen hond blaft veel dus... en hier kunnen ze echt los, en als ze iets zien een kat of een konijn of haas dan gaan ze er achter aan. Dus kan niet echt overall los. Dit kent ze dan. ”

“Het is echt een hondencircus. Die hebben er zomaar 10-12 bij zich. Mensen met één hond zie je zelden. Ze hebben er meestal een paar bij zich. Ik zie ze ook uit Zwanenburg, Heemstede. Uit Hillegom en Bennebroek kom ik ze wel tegen. Ja, ze

trekken hier allemaal naar toe. Je hebt hier niet zoveel plekken om met honden te lopen. Ik denk ook, veel gemeentes gaan moeilijk doen. En dat is ook niet lekker. Hondenpoep op de stoep. En niet iedere gemeente heeft zo'n grote uitlaatplek als dit. ”

“Verderop heb je dan de hoge bomen, de bosschage. Daar ben ik dus één keer geweest en dat is niet zo goed bevallen. Alleen dus als je uren de tijd hebt. De hond loopt weg en dan zie ik haar niet meer. Kijk en hier, ze loopt hier ook wel eens te jagen, maar dan zie haar toch nog af en toe voorbij glippen. Ik moet opletten, want ze loopt nogal weg. Dus ik moet haar ook in de gaten houden. Maar ze houdt mij nu in de gaten, zie ik. En dat is zo prettig van dit bos of park, want het is allemaal laag. Ja, ik blijf in het lage gedeelte, ik steek niet over. ”

“De hondenuitlaat, is dat echt uw beroep? Ja, eenmanszaakje. Ja het is echt een nieuwe uitdaging. Het park moet daarvoor open blijven, ook, ik heb al geruchten gehoord dat...ben ik het absoluut niet mee eens. Of ik van de week bel eh.... om te horen hoe het echt zit dan ga ik echt protest aantekenen. Handtekeningen weet ik wat allemaal. Het moet openblijven. ”

De structuur en openheid van het bos zijn van groot belang voor de hondenuitlaters: men houdt het overzicht. De hond blijft min of meer onder controle en men kan zien wat er verder nog aan komt zetten.

Passanten

“Ik had van de zomer echt zoiets van... die hallen van Schiphol waar ik de hele dag werk..... Ik kan geen mens meer zien. Het is zo druk en zo hectisch en zo agressief en zo.. En dan vind ik het soms heerlijk om hier dan te lopen, zo in mijn uppie. Zalig. ”

“Druk? Nou nee, dat valt heel erg mee. Ik loop hier soms helemaal alleen.....Nee, niet met vrienden. Ik ga meestal alleen met mijn hond. En hier kom je dan wel wat mensen tegen. En dan heb je zo een praatje, maar dat gaat dan over de honden natuurlijk. Maar nee, ik ga niet met vrienden hierheen....Nou ik kom vaak dezelfde tegen. Maar ik ben niet echt een meeloper en een prater. ”

“O ja, heel veel dezelfde mensen, mensen die hier dagelijks komen. Die leer je wel kennen.....Vind het leuk als ik andere mensen tegenkom, praat er wel eens tegen, maar ik heb niet afgesproken van te voren of zo. ”

“Ja, fietsers rijden er wel een beetje doorheen, maar het zijn toch bijna alleen maar hondeneigenaren. Heel af en toe iemand aan het trimmen natuurlijk. ”

“Maar soms zie je ook wel mensen met een rugzakje, die gaan wandelen of zo. Maar ja, zo groot is het nu ook weer niet. Je bent volgens mij geen uren onderweg. ”

Het bos is een ontmoetingsplaats van mensen, die verder weinig met elkaar van doen hebben. Men kent elkaar wel, komt elkaar tegen. Het is een open,

rustige en veilige plek, waar geen onaangename verrassingen op de loer liggen.

“Nou ik heb nog niemand zien picknicken of zo. Dat viel me eigenlijk op. Want ik kom hier dan vanaf eind juli. Toen was het nog heel heet, die periode. Ik dacht er zitten dan vast wel veel moeders met kinderen, maar helemaal niets. Dus ja, misschien is het nog een beetje te onbekend, maar ik weet het niet. Of misschien net iets te ver. ”

“Ik voel me wel veilig in dit parkje. Maar, ik kom eigenlijk alleen overdag. Dan vind ik het veilig. Ja. Ik heb ook niet gauw hier 's avonds laat...enger als er een boom staat of zo, nee. ”

Beleving van de beplanting en aanleg

“Ja, in het begin zit je wel eens, van wat moet dit worden, maar nu, ze hebben net een paar bankjes neergezet. Het begin was het natuurlijk een beetje kaal. Maar het oude bos verandert ook. ”

“In het begin vond ik het oude bos mooier. Maar nu ben ik er toch wel weer aan gewend. En dan hebben ze een boel veranderd en dan denk je waarom eigenlijk, maar nu vind ik het toch wel weer mooier. Alles moet wennen natuurlijk. ”

“Ik vind dat wel mooi. Alleen als het nu echt winter is dan is het natuurlijk toch nog wel een beetje kaal. Dan ga ik liever nog naar Heemstede, daar heb je echt een oud bos, Clingendaal heet dat, alleen dat is niet zo erg groot. Met regen en winter is het hier toch een beetje onbeschat. ”

“Het is prachtig aangelegd. Ik vind het heel mooi. Zowel in de zomer als in de winter. Vooral natuurlijk met alle bloemen. Er zijn natuurlijk allemaal wilde bloemen neergezet. En de bomen zijn natuurlijk al wat hoger door de volwassen aanplant. Dus het is prima lopen hier. En je kan al de eilandjes omlopen. Dus een uur, anderhalf uur ben je zo onderweg. Dus dat is prima te doen. ”

“Ja, De beplanting is goed. Van de zomer waren er allemaal onkruiden, bloemen enzo. Grandioos, ik heb er pracht foto's van gemaakt. Het was echt eh..... Ze laten het gras lekker hoog groeien. Ze proberen de natuur zo goed mogelijk na te bootsen. Het leuke is dat het oplopend is, het is oplopend. Kijk daar gaat het weer omhoog, over de brug gaat het weer omhoog dat is voor fietsers aardig. Ze hebben er variatie in toegevoegd. Ja, ja. Ik ben weg van deze plaats! ”

Het duidelijk aangelegde karakter van het park vindt men geen probleem. Er verandert genoeg. Het wordt natuurlijker. Er is veel variatie.

“En die vogels, en wat voor vogels komen er nog meer bij, he. Straks in het voorjaar weer want nu zijn veel vogels vertrokken natuurlijk. Moet je straks kijken in het voorjaar als er weer andere vogels komen, hele mooie misschien. ”

“Gaaf het nog meneer? Daar is een bankje. Zo om? Dat is helemaal een eind denk ik. Kan je zo terug of zal het hetzelfde zijn. Kan je zo terug? Nou, jij mag het zeggen hoe je terug wilt, zo ...is een beetje eentonig. He, kijk dat is net zo'n laantje. Maar nou is het korter, nou dan gaan we zo....Het lijkt korter. Weet je ook dat het denk ik korter lijkt omdat het met bochtjes is en recht lijkt altijd wat langer en saai....Ja, dat vind ik mooi. Omdat het toch weer wat dichterbij is en als je je omdraait kijk je weer woeps over wijde.....En de verscheidenheid van bomen he. Ja, ook dat. Groot, klein. Bruggetje, water, gras en bomen. Lijkt wel een beetje trapsgewijs, zeg maar. Een bosje. Lijkt wel of het hier meer groen blijft. Ik denk ook wel zo als in het voorjaar alle blaadjes aan de bomen dat het dan wel mooier is misschien. Het uitzicht wel iets meer beperkt natuurlijk door al die bladeren. Valt me wel mee. Het is voor het eerst echt dat ik hier kom. Dat het hier zo mooi aangelegd is. Dus het wordt niet de Floriade. Daarom zei ik al dat dacht, ik denk: jeetje dan zijn ze ook niet ver. ”

“Ik vind de variatie leuk, ik zou het juist alle twee waarderen. Ik ben zelf een echte liefhebber van wild-tuinieren, het hoeft voor mij allemaal niet netjes, recht toe rechtaan. Het mag van mij juist een beetje wilderig en spontaan opkomen. Als er maar wat leuke bloemetjes bij zitten of zo. Ik vind het zelf juist wel heel erg leuk zo'n stukje laag met wat kleine boompjes erbij. Dat variatie dat vind ik juist wel leuk. Het hoeft voor mij geen net park te zijn. ”

“Dat vind ik wel jammer. Dan hoor je net eigenlijk die motoren en dan zeg je: 'he, nou net lekker rustig wandelen hier', en dan ineens. En dat gaat natuurlijk ook nog drukker worden die weg, denk ik.”

Inrichting

“Eén van de meest ideale uitlaatplaatsen voor de honden. Het is echt grandioos, die waterpartijen. Ideaal, het enige nadelen vind ik dat ze pas sinds kort banken aan het neer zetten zijn. Dat zijn er dan zover ik weet drie in het hele bosje. Veel te weinig. ”

“Ja, ik kom hier bijna elke dag heengereden, omdat het zo'n lekker gebied is waar de hond los kan lopen. En het water is erg schoon en ze zwemt graag. En je kan hier lekker lopen dus vandaar. Vroeger ging ik altijd naar de andere kant, toen de Floriade er nog niet was. Dan kon je zo lekker om de grote plas heen lopen, maar dat kan nu niet meer. ”

Water is belangrijk. Met mooi weer zwemt men zelf. Maar het water is vooral voor de lieveling: de hond. Ook leuk om naar te kijken, dus zijn bankjes nodig. Er zijn er nu te weinig.

“De afgelopen zomer dan zaten er hier ook best veel mensen aan het strandje en die hadden dan hun hond bij zich. Die vinden het ook wel leuk om hun hond mee te nemen. Een dagje aan het water in het bos. ”

“Ja, zomers gaan veel mensen zwemmen, want het water is goed. En het wordt steeds meer ontdekt. Het is nog niet zo oud natuurlijk. En kinderen en zwemmen, dat gaat allemaal goed. ”

“Wij zijn van de Nederlandse Labrador Vereniging en we hebben hier binnenkort een proef. Het is hier heel wisselend, je hebt hier veel water, kijk water 't gaat dus om Labradors Dus wij zoeken een waterrijk terrein waar ze lekker kunnen zwemmen. Ik ben hier van de week al even geweest om alvast een beetje een voorvoorschotje te nemen, kijken wat en....Kijk, we moeten ook allemaal rekening houden met parkeergelegenheid, bij het bezoekerscentrum wel, dat soort dingen moeten we allemaal hebben.”

“Ja, het blijft boeien, water... Het is zo'n verscheidenheid. Ja, maar wat anders is dat als je dat weg zou hebben dan wordt het weer saai. Dit breekt. Ja dit maakt het juist zo spannend ergens.”

“Dat andere was beter, dat andere stuk. Je klapt met je voet ook gauw op als je op zo'n groot stuk steen..... klap je met je voet toch gauw om. Ik denk ook voor oudere mensen als die dan gewoon mobiel zijn dat dat toch ook wel vervelend is. Er zitten een paar toch grote stukken tussen. Kijk hier wordt het weer een beetje beter. Gladder. Oh we zijn er al weer bijna. Hij heeft een beetje last van zijn bloedvaten, hij is er wel aan geholpen al maar dan gaan zijn benen zeer doen als hij lang loopt. Dit is al een stuk beter want ja steeds een stukje verder he. We proberen er niet aan toe te geven even de tanden op elkaar en door de pijngrens heen.”

Niet alleen de structuur van het park is helder. Ook de toegankelijkheid is goed, wat belangrijk is voor mensen die vanuit hun huis dit gebied bezoeken, maar bijvoorbeeld niet goed ter been zijn.

“Hiernaast is het Haarlemmermeerse bos, een heel groot recreatiegebied daar kunnen de mensen zonder honden recreëren en hier zijn eigenlijk altijd de mensen met hond aan het recreëren. ”

Wandelen en vrije tijd

“Ja, we gaan ook wel zonder hond wandelen. Ja, bij slecht weer en geen weer, we gaan er altijd op uit. Je kunt nu dus als je het tunneltje doorgaat, kun je vanaf de Haarlemmer....dus je kunt ook helemaal zo omwandelen. Wat we dus vroeger dus helemaal niet konden. ”

De natuur trekt. Wandelen is fijn. Toch heeft men vaak de aanleiding nodig van een hond, die moet worden uitgelaten. Hondenuitlaters kunnen wel degelijk hogere ambities en sterkere passies hebben ten aanzien van het wandelen. Het park in de directe omgeving biedt gewoon een extra en eigen mogelijkheid.

“Ik ben helemaal natuurgek, dus. Tuinieren, lekker buiten zijn, daar houd ik van. Ik ben wel een strandmens, en ik ging eerder meer wandelen omdat ik een hond had. Helaas is die twee maanden geleden van ouderdom dan eigenlijk overleden. En toen kwam ik hier verder in het Hoofddorp bos dan. En dan ging je of het regende of niet dan ga je met de regen ook wel meer naar buiten, omdat je die hond hebt. Dus als je geen honden hebt ga ik toch wel minder wandelen moet ik eerlijk zeggen.”

“Wij wandelen op zich wel heel veel. Toen deden we echt van die stations tot stationswandelingen. van die NS wandelingen. Met de trein ergens heen en dan daar de wandeling volgen. We hebben in het begin een fietsvakantie door Nederland gedaan, dan kom je ook door Nederland, door de mooie gebieden. En door de weeks heb je weinig tijd. En dan op zondag toch die wandelingen, of de duinen opzoeken of het bos. In de omgeving niet veel. Sinds 5 jaar hebben we deze hond, dus sinds 5 jaar zijn we wat meer in de omgeving aan het lopen. Hoewel we ook wel richting Almere gaan naar het grote bos. Je zoekt toch ook een beetje de plekjes om nieuw gebied te lopen. Het is wel drie kwartier rijden, ruim. Je wilt ook een beetje variatie. Je wilt niet elke keer dezelfde route lopen. Toen hadden we alleen nog maar een hond die heel rustig overal mee kon, die bij ons blijft. De tweede hond is gewoon wat anders, en dan moeten we aanpassen. Voor de rest als we ergens anders heen gaan dan blijven ze wel aangeliijnd hoor. We gaan wel ergens anders lopen, dat is toch wel leuk. ”

Wonen in de buurt

“We wonen hier al 41 jaar. Ze hebben heel wat veranderd hier hoor. Het is...Kijk, als je dat daar ziet, dat is over een paar jaar ook wel groot geworden. Hier was vroeger land, hier was allemaal land, ze verbouwden er tarwe en aardappels en noem maar op.....Wij zijn wel blij met de veranderingen, ja, absoluut, absoluut. Ja, bij slecht weer en geen weer, we gaan er altijd op uit. Je kunt nu dus als je het tunneltje doorgaat, kun je vanaf de Haarlemmer....dus je kunt ook helemaal zo omwandelen. Wat we dus vroeger dus helemaal niet konden. Nu hebben we ook een trottoir. En onze parallel, of hoe moet ik het zeggen, de N201 dat was vroeger, die liep meteen hier bij ons voor de deur. Nu hebben we ook een trottoir. Al met al is het wel verbetering. ”

Het park is onderdeel van de woonomgeving. Geleidelijk aan vormt zich iets geheel nieuws wat ook als aangenaam wordt ervaren.

“Het viaduct. Ja, wat zal het zijn, 150 meter hiervandaan. Nu het klaar is heb je er geen last meer van. Dan is het allemaal wel netjes. En we hebben het getroffen, want aan deze kant van het viaduct blijft groengebied en aan de andere kant van het viaduct wordt bebouwing. Dus we zitten wel aan de goede kant. Maar zeg nooit, nooit. Wat ze nu zeggen, over een paar jaar doen ze het weer anders. ”

“Als je dus daar woont, ik noem maar wat hoor, dan kijk je dus hier op die bosjes. Wij kijken precies hier op die waterpartij. Dus wat heb je dan? Ruimte. En dat zijn we dus niet gewend, en dat vinden we eigenlijk wel fijn. Omdat we ook naast die snelweg zitten, wij wonen dus naast die snelweg. Toch nog wel een beetje, mooi zo, ruimte hier. ”

“Als je een paar huizen verder bent dan kijk je tegen die grote struiken die daar staan. En dan is het natuurlijk een bosidee. En dan heb ik toch nog een beetje dat landelijke, met die waterpartij. Dat vinden wij persoonlijk toch wel prettig. ”

Daar was het anders

“Ik kom van oorsprong uit Amsterdam, uit de stad jaja. Ik zou niet meer terug willen. Nee, ik woon al vanaf '62 in Aalsmeer en dit is gewoon heerlijk. Je hebt daar eigenlijk van alles, water natuurlijk, is lekker zwemmen, je hebt de boot. Nu zit je lekker buiten, je hebt lekker je tuin, je gaat naar het meer, stoeltje mee. Kan met koffie mee nou thermoskan, je gaat lekker aan het meer zitten. Bovendien dat je daar centraal woont Aalsmeer, je kan naar Amsterdam toe gaan. Je kunt eigenlijk alle kanten op. De ene kant ga je naar de zee, de andere kant ga je naar de bossen, weer de andere kant ga je hier naartoe, naar het ...Bernhardbos heet het? Prins Bernhardbos. ”

“Nou, ik woon toch wel een beetje in een polderlandschap, en bij ons tegenover daar zijn velden en daar kan ik ook wel lopen met haar, maar ja dan loop je zo'n veld rond, maar dan ben je in 20 minuten rond. Als ik echt niet veel tijd heb dan doe ik dat wel, maar dit is natuurlijk heerlijk. Dit is veel mooier en uitgebreider. Dus mijn voorkeur gaat uit naar hier. En sinds een jaar loop ik hier nu, denk ik. Ja, de polders zijn drie keer niets natuurlijk. Het is toch wel makkelijk. Je zit dicht bij Haarlem, dicht bij Amsterdam. Op een gegeven moment, als de kinderen gesettled zijn. Die hebben vriendjes gaan naar school en sportclubs. En ze hebben het naar hun zin. Dan heb je het als ouders ook wel naar je zin. Het waaide altijd. Ja, een polder heeft niet echt een leuke dorpskern of zo. Iets gezelligs. Ik was altijd zo blij als ik weer naar huis ging, ja het ouderlijk huis in Arnhem. Voorbij Utrecht dan kwamen de bomen weer aan twee kanten van de weg. En toen gingen we later toen de kinderen een beetje groter waren naar het bos in Arnhem of net achter het Openluchtmuseum. Mijn vader wist dan precies waar tamme Kastanjes stonden. En dan gingen we tamme kastanjes zoeken. En dat vonden mijn kinderen toch wel heel leuk hoor. Door een bos lopen dat kende je niet. Het Haarlemmermeerse bos was toen ook nog niet echt een bos. Maar ik zeg wel, alles went. Ik loop hier even door het gras hoor. Dan loop ik helemaal tot het eind daar en dan kom ik weer terug. Als ik niet veel tijd heb. En soms loop ik nog wel eens rond. Ach.”

De polder is geen bosgebied. Het nieuwe bos is niet hetzelfde als het bos op de zandgronden. Toch wordt het park gewaardeerd in de context van hier en nu.

“Ik weet gewoon een heleboel dingen nog, al zeg ik het zelf. Ik weet wel een beuk van een eik te onderscheiden. En beukenootjes zoeken. Vroeger maakten we daar koekjes van met een beetje suiker smelten en daar die nootjes in. Het was gewoon niet te eten, mierzoet. En kastanjes poffen in de asla van de kachel. Dus ja, wat dat betreft kan ik wel merken dat ik in de bossen grootgebracht ben. En veel fietsen naar Terlet. Daar die heide, dan gingen we zweefvliegtuigen kijken. Of we gingen wel picknicken op de heide.”

Ik heb er best geld voor over.....

“Ja hoor, het is toch je leefomgeving. En dan kun je lekker 's avonds wandelen of overdag wandelen. Net wat je wilt. Ja, dat zou ik er ook wel tenminste 50 gulden per maand voor over hebben. Ik zou er beduidend meer voor over hebben dan ik nu betaal. Voor het groen. Ja, anders wordt het zo'n hele kale bedoeling. Je weet in het

begin ik ga in een nieuwbouwwijk dat is kaal, je hoort er ook helemaal geen vogels, de eerste drie jaar is het gewoon stil bij je. Naarmate de bomen groeien komen er toch wel meer vogels en beesten, dat is toch wel veel leuker. Maar ik denk dat 't leuker zou zijn als er wat meer hogere bomen zouden staan. 't Hoeft niet allemaal natuurlijk, maar ik zou zeggen zet er wat hogere bomen neer. Zodat het toch wel gelijk meer toont. ”

De waarde van het groen als onderdeel van de woonomgeving wordt alleszins erkend. Men vindt het terecht om daarom relatief meer voor een huis te betalen. Men is daartoe ook bereid of men meent dat men er in feite al meer voor betaalt.

“Ja ik denk als je hier inderdaad een woning hebt gehuurd dan is dat heerlijk, als je op loopafstand bent van zo'n park... Ja, vaak is het dan wel duurder. Ik denk dat mensen 't snel er voor neer zouden leggen om bij een mooi gebied te zitten dan wanneer ze er niet zitten of in woonwijken, dan houden ze de prijzen wel wat lager. Ik denk dat je er wel een prijsverhoging aan kan leggen, maar het is natuurlijk plezierig voor de mensen als dat niet zo is. Ik denk dat het ook gigantisch druk wordt als je hier allemaal huizen in de buurt neer gaat zetten. Ik denk dat mensen dan toch daar eerder zouden gaan wonen, dan eh.....”

“Meer betalen? Dat heb ik gedaan dus ja, dat is een feit...Natuurlijk zou ik de Randstad best uitwillen, maar dan moet ik wel eerst de Staatsloterij winnen. Twente, Drenthe, of het zuiden van Brabant of Utrecht. Kijk, dan ben ik hier weg. Maar zolang ik geen geld heb.... ”

3.4 Conclusies

Natuurlijk kan op basis van tien interviews geen representatief beeld worden gegeven van de bezoekers aan het park. Toch geeft de informatie een eerste indruk van de bezoekers en hun belevingswereld. De belangrijkste conclusies uit de interviews zijn:

- Het Prins Bernhard Bos wordt herkend als een bijzonder park. Mensen zijn zich bewust van de voorgeschiedenis van deze plek, en tonen interesse in de aanleg. De informatieborden voorzien in een behoefte.
- Het Prins Bernhardbos trekt vooral hondenuitlaters. Deze waarderen het park vanwege de wandelmogelijkheden, en vanwege het feit dat de honden los mogen lopen. Ook waardeert men de open structuur van het bos waardoor men de hond in de gaten kan houden.
- Het park is overzichtelijk, aantrekkelijk, rustig, veilig en fungeert als ontmoetingsplek. Sociale contacten tussen passanten zijn oppervlakkig. Men kent elkaar meestal wel, maakt een praatje en vervolgt de eigen route.
- Het duidelijk aangelegde karakter van het park vind men geen probleem. Er verandert genoeg, het park wordt steeds natuurlijker en er is veel variatie.
- De waterpartijen in het park worden hoog gewaardeerd, vanwege hun visuele aantrekkelijkheid, maar ook om te zwemmen. Verder wordt het park als

- overzichtelijk en goed toegankelijk ervaren. Het enige nadeel aan de inrichting dat wordt genoemd is een tekort aan bankjes om op te zitten.
- Het park is onderdeel van de woonomgeving, en trekt vooral bezoekers uit de nabije omgeving. De uitlooptie vanuit de directe woonomgeving wordt zeer gewaardeerd en men is bereid daarvoor hogere woonlasten te dragen.

4 Vragenlijstonderzoek

4.1 Achtergrond en doel

De wandelingen door het Prins Bernhardbos geven een eerste indruk van de aspecten waar mensen uit zichzelf op letten wanneer ze een bezoek brengen aan een recreatiegebied. Door middel van vragenlijstonderzoek is geprobeerd om het belang van deze aspecten op een meer systematische wijze te onderzoeken.

Het vragenlijstonderzoek bestond uit drie onderdelen:

- (1) Fotobeoordeling ruig en verzorgd openbaar groen: in dit onderdeel werden vragen gesteld over foto's van ruige en verzorgde bermen, plantsoenen, en parken;
- (2) Fotobeoordeling Prins Bernhardbos: respondenten uit Hoofddorp kregen een uitgebreide versie van de vragenlijst toegestuurd waarin ook vragen over foto's van het Prins Bernhardbos en het nabijgelegen Staatsbos waren opgenomen;
- (3) Beoordeling ontwerpschetsen: in dit onderdeel van de vragenlijst werd aan de hand ontwerpschetsen en teksten een beeld gegeven van de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode in verschillende ontwikkelingsfasen.

In dit rapport worden alleen de resultaten van het tweede en derde onderdeel uit de vragenlijst besproken, omdat deze onderdelen direct betrekking hebben op de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode. De resultaten van het eerste onderdeel worden besproken in Van den Berg & Nijhuis (2002).

4.2 Fotobeoordeling Prins Bernhardbos

4.2.1 Methode

Het onderzoek maakte onderdeel uit van de schriftelijke vragenlijst "beleving openbaar groen" (zie Van den Berg & Nijhuis, 2002). Deze vragenlijst werd verstuurd aan 300 bewoners van grote steden in Nederland, waaronder 100 bewoners van Hoofddorp (nabij Prins Bernhardbos). Speciaal voor de bewoners van Hoofddorp werd een extra deel aan de enquête toegevoegd met vragen over het recreatiegebied Groene Weelde, waarin het Prins Bernhardbos gelegen is.

Het gedeelte van de vragenlijst over de Groene Weelde begon met een korte introductie van dit recreatiegebied. Eerst werd uitgelegd dat in de Groene Weelde twee bossen met verschillende beplantingstypen te vinden zijn: Het Staatsbos en het Prins Bernhardbos. De ligging van deze bossen werd door middel van een kleurenkaartje aangegeven.

Na de introductie werd allereerst gevraagd of de respondenten wel eens een bezoek hadden gebracht aan de Groene Weelde. Daarna werd gevraagd in hoeverre het de respondent was opgevallen dat er in de Groene Weelde verschillende beplantingstypen naast elkaar te vinden zijn. Vervolgens werden kleurenfoto's getoond van:

- (1) het Prins Bernhardbos, integrale beplantingsmethode, 2 jaar na aanplant;
- (2) het Prins Bernhardbos, blijvers-wijkers methode, 2 jaar na aanplant;
- (3) het Staatsbos, blijvers-wijkers methode, 15 jaar na aanplant.

De respondenten werd gevraagd om elke foto te beoordelen op geschiktheid voor 10 verschillende activiteiten, schoonheid, veiligheid en ruigheid.

4.2.2 Respondenten

In totaal hebben 20 respondenten uit Hoofddorp de enquête ingevuld en teruggestuurd. Hiervan waren 13 respondenten wel eens in de Groene Weelde geweest, 4 respondenten kwamen er regelmatig of vaak. 7 respondenten waren nog nooit in de Groene Weelde geweest omdat ze niet wisten dat dit recreatiegebied in de buurt lag (Zie Tabel 4.1)

Tabel 4.1 Antwoorden op vraag "Gaat u wel eens naar de Groene Weelde toe?"

Antwoord	Aantal	%
Nee, wist niet dat de Groene Weelde in de buurt lag	7	35%
Nee, want de Groene Weelde trekt mij niet	0	0%
Ja, ik ben er wel eens geweest	9	45%
Ja, ik kom er regelmatig (1 x per maand)	2	10%
Ja, ik kom er vaak (1 x per 1 à 2 weken)	2	10%
Ja, ik kom er zeer vaak (meerdere keren per week)	0	0%
<i>Totaal</i>	20	100%

Tabel 4.2 geeft een overzicht van de belangrijkste achtergrondkenmerken van de 13 respondenten uit Hoofddorp die wel eens in de Groene Weelde geweest waren. Ter vergelijking is ook een overzicht opgenomen van de kenmerken van alle respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld.

Tabel 4.2 laat zien dat de steekproef uit Hoofddorp overwegend uit oudere, hoger opgeleide mannen met een relatief hoog inkomen uit betaalde baan of pensioen bestond. De meeste respondenten uit Hoofddorp woonden in een koopwoning, slechts enkele respondenten hadden kinderen jonger dan 15 jaar.

Tabel 4.2 Kenmerken van respondenten

Kenmerk	Alle respondenten (n = 72)	Respondenten die Groene Weelde bezoekt hebben (n=13)
Gemiddelde leeftijd	44 jaar	58 jaar
Geslacht		
Man	54,2%	92,3 %
Vrouw	44,4%	7,7%
Niet ingevuld	1,4%	
Opleiding		
HBO/Universiteit	41,7%	38,5%
HAVO/VWO	20,8%	15,4%
MAVO/MBO	29,2%	38,5%
VBO	4,2%	0 %
Lagere School	4,2%	7,7%
Aantal kinderen <15 jr		
0	63,9%	76,9%
1	16,7%	7,7%
2	13,9%	7,7%
3	2,8%	7,7%
4	1,4%	0%
Niet ingevuld	1,4%	0%
Werksituatie		
Betaalde baan > 20 uur p.w.	61,1%	53,8%
huishouden	6,9%	0%
scholier/student	6,9%	7,7%
gepensioneerd	16,7%	30,8%
arbeidsongeschikt	5,6%	7,7%
Niet ingevuld	1,4%	0%
Woonsituatie		
Huurwoning	34,7%	23,1%
Koopwoning	63,9%	69,2%
Niet ingevuld	1,4%	7,7%
Netto maandinkomen		
< fl. 3000,- (1361,34 Euro)	16,7%	15,4%
> fl. 3000,- (1361,34 Euro)	76,4%	69,2%
Niet ingevuld	6,9%	15,4%

4.2.3 Resultaten

In deze paragraaf worden alleen de resultaten van de 13 respondenten die wel eens in de Groene Weelde waren geweest besproken. De meeste van deze respondenten (9 respondenten) was het niet eerder opgevallen dat in recreatiegebied de Groene Weelde verschillende soorten beplantingsmethoden zijn toegepast. Slechts 4 respondenten gaven aan dat zij dit wel hadden opgemerkt.

Tabel 4.3 geeft een overzicht van de beoordeling van de drie foto's van het Prins Bernhardbos en het Staatsbos.

Tabel 4.3 Resultaten fotobeoordeling Prins Bernhardbos en Staatsbos (n = 13). Schoonheid, veiligheid en ruigheid zijn gemeten op een 9-puntsschaal waarbij 1=lelijk, onveilig, niet ruig, en 9 = mooi, veilig, ruig

PB-bos, integrale beplanting, 2 jaar na aanplant	
 <p>Schoonheid: 7,00 (0,8) Veiligheid: 6,31 (1,7) Ruigheid: 5,42 (2,2)</p>	<p>Geslacht voor activiteit?*</p> <ul style="list-style-type: none"> Om naar te kijken 10 Spelen met kinderen 5 Bewoners ontmoeten 1 Hond uitlaten 5 Wandelen 10 Ommetje 9 Fietsen 10 Zonnen/zitten 3 Sport/spel 4 Natuurstudie 2 <i>Totaal</i> 59
PB-bos, blijvers wijkers, 2jaar na aanplant	
 <p>Schoonheid: 4,38 (1,9) Veiligheid: 6,62 (1,6) Ruigheid: 4,75 (1,3)</p>	<p>Geslacht voor activiteit?*</p> <ul style="list-style-type: none"> Om naar te kijken 2 Spelen met kinderen 0 Bewoners ontmoeten 0 Hond uitlaten 5 Wandelen 6 Ommetje 3 Fietsen 6 Zonnen/zitten 1 Sport/spel 0 Natuurstudie 2 <i>Totaal</i> 25
Staatsbos, blijvers wijkers, 15 jaar na aanplant	
 <p>Schoonheid: 6,85 (1,6) Veiligheid: 5,54 (1,7) Ruigheid: 5,40 (1,8)</p>	<p>Geslacht voor activiteit?*</p> <ul style="list-style-type: none"> Om naar te kijken 9 Spelen met kinderen 3 Bewoners ontmoeten 0 Hond uitlaten 6 Wandelen 0 Ommetje 9 Fietsen 10 Zonnen/zitten 1 Sport/spel 0 Natuurstudie 2 <i>Totaal</i> 40

* de getallen geven aan hoeveel respondenten de betreffende activiteit hebben aangekruist

De foto waarop het deel van het Prins Bernhardbos dat recent (2 jaar geleden) beplant is volgens de integrale beplantingsmethode wordt getoond wordt voor veel activiteiten geschikt bevonden. Dit deel van het Prins Bernhardbos wordt met name geschikt gevonden om naar te kijken, om in te wandelen en te fietsen, en om een ommetje te maken. Maar ook spelen met kinderen, hond uitlaten en sport en spel zijn activiteiten die door verschillende respondenten worden aangekruist.

De foto van het deel van het Prins Bernhardbos dat 2 jaar geleden geplant is volgens de blijvers-wijkers methode wordt voor slechts weinig activiteiten geschikt bevonden. Wandelen, fietsen en hond uitlaten worden relatief het vaakst aangekruist. Geen enkele respondent vindt dit deel van het Prins Bernhardbos geschikt voor spelen met kinderen, het ontmoeten van buurtbewoners of sport/spel.

De foto waarop het Staatsbos dat 15 jaar geleden volgens de blijvers-wijkers methode is beplant wordt getoond wordt vooral geschikt bevonden voor fietsen, het maken van een ommetje, en om naar te kijken. In vergelijking met beide foto's van het Prins Bernhardbos valt op dat geen enkele respondent het Staatsbos geschikt vindt om in te wandelen. Opvallend is ook dat het Staatsbos door meer respondenten geschikt wordt gevonden voor het uitlaten van de hond dan het integrale deel van het Prins Bernhardbos.

Qua schoonheid scoort het integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos significant hoger dan het volgens de blijvers-wijkers methode beplante deel van het Prins Bernhardbos, maar het integraal beplante deel scoort niet significant verschillend van het Staatsbos. De foto van het Staatsbos wordt wel significant minder veilig beoordeeld dan het integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos. De foto's verschillen niet significant wat betreft waargenomen ruigheid.

4.2.4 Conclusies fotobeoordeling Prins Bernhardbos

De fotobeoordeling geeft een meer systematisch beeld van de belevings- en gebruikswaarde van de verschillende beplantingsmethoden die in het Prins Bernhardbos en het nabijgelegen Staatsbos zijn toegepast dan het veldonderzoek. Toch kunnen, gezien het zeer kleine aantal respondenten, ook de resultaten van dit deelonderzoek niet als representatief worden beschouwd.

In grote lijnen komt uit het fotobeoordelingsonderzoek naar voren dat het pas twee jaar oude, integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos qua gebruiks- en belevingswaarde ongeveer even goed of zelfs iets beter scoort dan het 15 jaar oude Staatsbos. Het twee jaar oude deel van het Prins Bernhardbos dat volgens de blijvers-wijkers methode is beplant heeft echter nog lang niet dezelfde gebruiks- en belevingswaarde als het veel oudere Staatsbos.

Opvallend is dat het integraal beplante deel van het Prins Bernhard bos veiliger wordt gevonden dan het Staatsbos. Dit komt overeen met de bevindingen uit het veldonderzoek (hoofdstuk 3). Daarnaast is het opmerkelijk dat het Staatsbos door

meer respondenten geschikt wordt gevonden voor het uitlaten van de hond dan het integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos. Dit lijkt tegenstrijdig met de resultaten van het veldonderzoek, waarin het Prins Bernhardbos juist naar voren kwam als de ideale plek voor het uitlaten van de hond. Er zijn verschillende verklaringen mogelijk voor deze bevinding. Ten eerste is het mogelijk dat de invullers van de vragenlijst zelf geen hondenbezitters waren, en daardoor minder goed dan de hondenbezitters uit het veldonderzoek konden beoordelen wat nu een goede plek is voor het uitlaten van de hond. Ten tweede is het mogelijk dat de invullers van de vragenlijst ervan zijn uitgegaan dat de hond aangeliend wordt uitgelaten. Als de hond is aangeliend, is de overzichtelijke structuur van het Prins Bernhardbos niet langer een voordeel voor het uitlaten van de hond.

4.3 Beoordeling ontwerpschetsen

4.3.1 Achtergrond en doel

Het verschil tussen de integrale beplantingsmethode en meer traditionele beplantingsmethoden zit niet zozeer in het eindbeeld. Over een zeer lange periode (bijv. 100 jaar) kan met traditionele methoden hetzelfde eindbeeld verkregen worden als met de integrale beplantingsmethode. De integrale beplantingsmethode levert vooral in de beginperiode na de aanleg een heel ander beeld dan traditionele methoden.

Doel van dit onderdeel van de vragenlijst was om een eerste indruk te verkrijgen van de relatieve waardering van de integrale beplantingsmethode t.o.v. de traditionele blijvers/wijkers methode in vier verschillende ontwikkelingsfasen:

Fase 1: de aanlegfase.

Fase 2: 1 jaar na aanleg.

Fase 3: 10 jaar na aanleg.

Fase 4: 20 jaar na aanleg.

Aan de hand ontwerpschetsen en teksten werd een beeld geschetst van de twee beplantingsmethode in elk van deze vier fasen.

4.3.2 Methode

Het onderzoek maakte, net als het fotobeoordelingsonderzoek van het Prins Bernhardbos, onderdeel uit van de vragenlijst “beleving openbaar groen” (zie Van den Berg & Nijhuis, 2002). Dit onderdeel werd echter niet alleen aan bewoners van Hoofddorp voorgelegd, maar aan alle respondenten. In totaal 72 respondenten hebben een ingevulde enquête teruggestuurd (Zie Tabel 4.2 voor een overzicht van de kenmerken van deze respondenten).

De respondenten kregen de volgende instructie:

“Stelt u zich eens voor: de gemeente heeft het plan opgesteld om een nieuw recreatiepark, met een grootte van ongeveer 15 hectare (een hectare is 100 bij 100 meter), bij u in de buurt aan te leggen. Het park komt op loopafstand van uw woning te liggen. De gemeente heeft twee landschapsarchitecten gevraagd om een plan op te stellen voor de inrichting van het park. De architecten gebruiken twee verschillende beplantingsmethoden die tot verschillende uitkomsten leiden. Hieronder krijgt u voor beide methoden een indruk van hoe het park zich in de loop van de tijd ontwikkelt”.

Na deze instructie werd voor vier verschillende momenten (aanleg, 1 jaar na aanleg, 10 jaar na aanleg, 20 jaar na aanleg) voor beide beplantingsmethoden ontwerpschetsen met bijbehorende teksten getoond. Respondenten werd gevraagd om per fase een voorkeur voor één van de twee methoden aan te geven (door het hokje van voorkeur aan te kruisen). Nadat aldus de vier stadia waren doorlopen werd om een eindoordeel met toelichting gevraagd.

De ontwerpschetsen waren gemaakt door landschapsarchitect ing. F. Ruyten van Integralis P.P (zie Figuur 4.1 & 4.2). Deze ontwerpschetsen gaven een indruk van de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode Om de respondenten niet te beïnvloeden werden beide methoden op neutrale manier aangeduid als respectievelijk “methode 1” en “methode 2”.

4.3.3 Resultaten

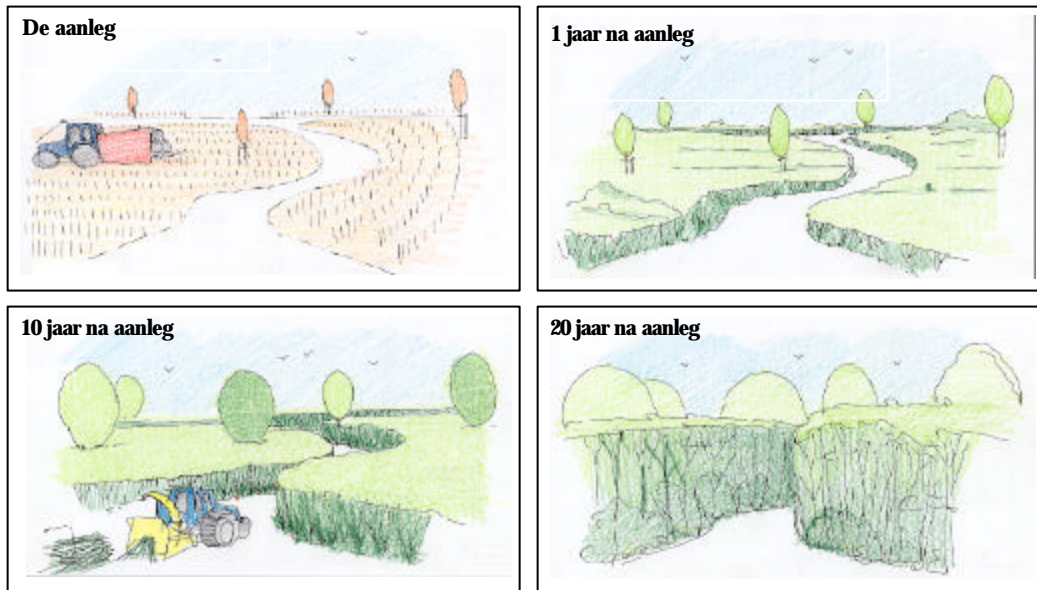
Voorkeuren per fase

De respondenten konden voor elke fase (aanleg, 1 jaar, 10 jaar, 20 jaar) aangeven naar welke beplantingsmethode hun voorkeur uitging. Tabel 4.4 geeft een overzicht van de voorkeuren per fase.

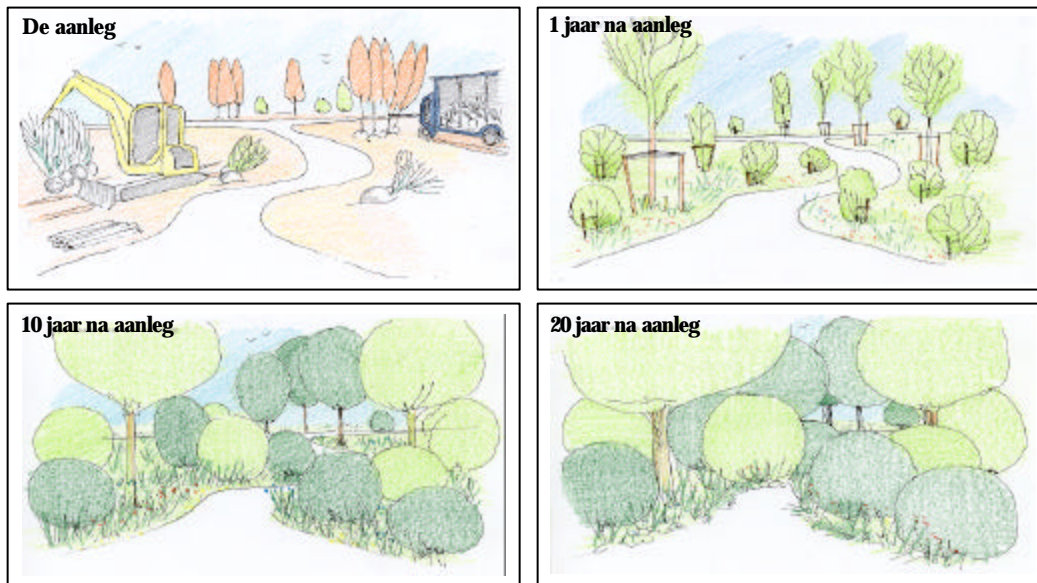
Tabel 4.4 Voorkeuren voor de blijvers-wijkers methode of de integrale beplantingsmethode

	De blijvers-wijkers methode	De integrale beplantingsmethode
Aanleg	15 (21%)	57 (79%)
1 jaar na aanleg	12 (17%)	60 (83%)
10 jaar na aanleg	5 (7%)	67 (93%)
20 jaar na aanleg	5 (7%)	67 (93%)
Eindoordeel	4 (8%)	65 (91%)

In alle vier de fasen kiest een meerderheid van de respondenten voor de integrale beplantingsmethode. De voorkeur voor de integrale beplantingsmethode is iets minder sterk in de eerste twee fasen dan in de latere twee fasen.

Figuur 4.1 Ontwerpschetsen van de blijver-swijkers methode in vier verschillende fasen

Figuur 4.2 Ontwerpschetsen van de integrale beplantingsmethode in vier verschillende fasen

Eindoordeel

Nadat de respondenten per fase hun voorkeur hadden aangegeven werd gevraagd naar hun eindoordeel. De vraag hierbij luidde als volgt:

“U heeft nu de vier fasen van de twee beplantingsmethoden achter elkaar gezien. Stelt u zich nogmaals voor dat een recreatiepark op loopafstand van uw woning wordt aangelegd. Welke van de twee beplantingsmethoden zou uw voorkeur hebben? Denkt u rustig na over de verschillende fasen van de twee methoden”.

De antwoorden op deze vraag staan vermeld in de laatste rij van Tabel 4.4. Eén van de 72 respondenten heeft geen keuze aangegeven voor één van de twee beplantingsmethoden. Van de overige 71 respondenten koos een grote meerderheid van 65 respondenten (91%) voor de integrale beplantingsmethode. Slechts 6 respondenten (8%) kozen voor de blijvers-wijkers methode.

Toelichtingen

In de vragenlijst was ook gelegenheid om een toelichting te geven op de keuze. In totaal hebben 39 respondenten van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Een compleet overzicht van deze toelichtingen is te vinden in bijlage 1.

Tabel 4.5 Overzicht van argumenten voor en tegen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode en aantal keren dat argumenten worden genoemd (op basis van een totaal aantal van 39 toelichtingen, zie Bijlage 1).

Argument	De blijvers-wijkers methode	De integrale beplantingsmethode
Sneller resultaat, direct nut, gelijk al vol beeld, mooie vorm		11111 11111 11 11
Open, half-open structuur		11111 1111
Mooi, fraai, aansprekend beeld	1	11111 1111
Minder onderhoud, beheerskosten in latere fasen		11111 111
Lange aanlegduur, meer kosten en meer werk in het begin, eerst niet zo mooi		11111 111
Natuurlijk	11	11111 1
Vol landschapsbeeld, meer vorm		1111
Veilig		111
Minder overlast, zwerfvuil, vernieling in aanlegfasen		111
Rustiek landschapsbeeld, gezellige sfeer		111
Bomen hoeven niet geruimd te worden, er gaat minder verloren		111
Afwisselend, visuele variatie	1	111
Netjes, niet te wild		11
Geeft gewenste eindresultaat, aanzien van bos		11
Minder onkruid		1
Geschikt voor recreatie		1
Niet rechtlijnig		1
Niveaoverschil tussen beplanting		1
Ruig, wild, spannend	11	
Ondoorzichtig, onoverzichtelijk	11	
Onaantrekkelijk	111	

Tabel 4.5 geeft een samenvatting van de genoemde argumenten. De integrale beplantingsmethode vooral wordt gewaardeerd omdat deze methode sneller resultaat

geeft. Dit argument wordt 14 keer genoemd. Daarnaast wordt de integrale beplantingsmethode ook gewaardeerd vanwege de open structuur en het mooie beeld. Deze argumenten worden beide 9 keer genoemd. Ook het onderhoud speelt mee in de beoordeling van deze methode. Aan de ene kant wordt de methode geprezen vanwege het geringe onderhoud en beheerskosten in de latere fasen (8 x genoemd). Maar aan de andere kant noemen veel mensen ook als nadeel de lange aanlegduur en de hogere kosten in de aanlegfase (ook 8 x genoemd). Andere positieve aspecten van de integrale beplantingsmethode die meerdere malen genoemd worden zijn natuurlijkheid (6 x), het volle landschapsbeeld (4 x), veiligheid (3 x), minder overlast in aanlegfasen (3 x), het rustieke, gezellige landschapsbeeld (3 x), het niet hoeven ruimen van bomen (2 x), afwisselend (3 x), netjes (2 x) en gewenst eindresultaat (2x). Tot slot noemen enkele respondenten ook "minder onkruid", de geschiktheid voor recreatie, en de afwezigheid van rechtlijnigheid en het niveauverschil tussen de beplanting als positieve kenmerken van de integrale beplantingsmethode.

Omdat maar drie respondenten hadden gekozen voor de blijvers-wijkers methode, is deze methode minder uitgebreid aan bod gekomen in de toelichtingen van de respondenten dan de integrale beplantingsmethode. De argumenten die worden genoemd zijn overwegend negatief. Men vindt de methode onaantrekkelijk (drie keer genoemd) en ondoorzichtig (twee keer genoemd). Maar een enkeling vindt de methode juist natuurlijk (2 x), wild, spannend (2 x), aantrekkelijk (1 x) en afwisselend (1 x).

4.3.4 Conclusies

In dit onderdeel werd de relatieve waardering van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de blijvers-wijkers methode onderzocht aan de hand van ontwerpschetsen en teksten. De ontwerpschetsen gaven een indruk van een recreatiegebied zoals dat er bij de toepassing van de twee beplantingsmethoden er uit zou zien op vier verschillende momenten (aanleg, 1 jaar na aanleg, 10 jaar na aanleg, 20 jaar na aanleg).

De ontwerpschetsen en teksten werden middels een schriftelijke enquête voorgelegd aan 72 respondenten uit verschillende grote steden in Nederland. In alle vier de fasen koos een meerderheid van de respondenten voor de integrale beplantingsmethode. Ook wanneer alle fasen tegelijk in beschouwing werden genomen, gaf meer dan 90% van de respondenten de voorkeur aan de integrale beplantingsmethode boven de blijvers-wijkers methode.

De voorkeur voor de integrale beplantingsmethode was iets minder sterk in de aanlegfase dan in de andere fasen. Uit de toelichtingen van de respondenten blijkt dat dit waarschijnlijk te maken heeft met de lange aanlegduur, de hoge aanlegkosten, het vele werk, en het feit dat het er eerst niet zo mooi uit ziet.

De integrale beplantingsmethode wordt vooral gewaardeerd omdat deze gelijk al resultaat geeft. Daarnaast wordt de integrale beplantingsmethode gewaardeerd

vanwege de open structuur, de natuurlijkheid, het volle landschapsbeeld en de veiligheid. Onderhoud speelt een dubbele rol. Aan de ene kant wordt de integrale beplantingsmethode gewaardeerd vanwege het geringe onderhoud en beheerskosten in de latere fasen, maar andere kant noemen veel mensen ook als nadeel de lange aanlegduur en de hogere kosten in de aanlegfase.

Samenvattend kan dus op basis van de beoordeling van de ontwerpschetsen worden geconcludeerd dat de integrale beplantingsmethode in de ogen van potentiële gebruikers een hogere belevingswaarde heeft dan de traditionele blijvers-wijkers methode. Deze hogere belevingswaarde geldt direct al bij de aanleg, maar na 10 jaar wordt deze pas echt goed duidelijk.

Beperking: ontwerpschetsen

Het gebruik van ontwerpschetsen vormt een belangrijke beperking van dit onderzoek. De schetsen geven mogelijk een niet helemaal representatief beeld van de blijvers-wijkers methode. In de schetsen van de blijvers-wijkers methode wordt de dichte ondergroei steeds schetsmatig weergegeven door een gesloten “deken” van beplanting. Dit geeft een ééntoniger beeld dan in werkelijkheid het geval is.

De uitermate positieve beoordeling van de ontwerpschetsen van de integrale beplantingsmethode suggereert wel dat de presentatie van plannen voor het ontwikkelen van recreatiegebieden zeer belangrijk kan zijn voor de acceptatie en waardering ervan. De integrale beplantingsmethode wordt gekenmerkt door een aantal aspecten die mensen herkennen en waarderen, zoals openheid, snel resultaat en weinig onderhoud in latere fasen. Wanneer deze aspecten op een duidelijke manier in de planschetsen worden uitgelegd en gevisualiseerd kan worden verwacht dat dit het draagvlak voor de plannen (en wellicht ook de verkoop van woningen in de omgeving van het gebied waar recreatiegebied wordt aangelegd) bevordert.

5 Fotosimulatieonderzoek bewoners nieuwbouwwijk

5.1 Achtergrond en doel

In dit deelonderzoek werd de maatschappelijke en economische waardering van de twee typen beplantingsmethoden onderzocht aan de hand van fotosimulaties. Het onderzoek is afgenomen onder bewoners van een nieuwbouwwijk te Wijchen, die uitkijken op weiland.

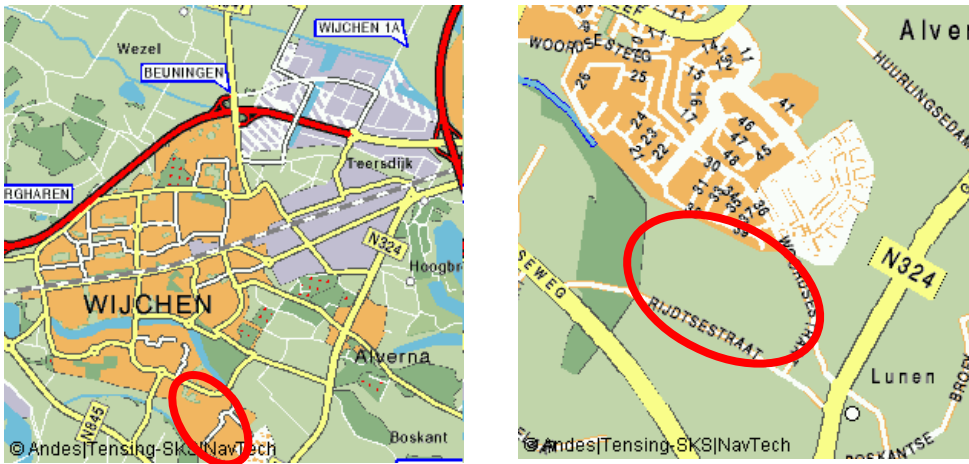
In het vorige deelonderzoek (paragraaf 4.3) werd aan de hand van ontwerpschetsen en teksten een beeld gegeven van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de traditionele blijvers-wijkers methode. Op deze manier werd een indruk gegeven van een recreatiegebied, zoals dat bij de toepassing van de twee beplantingmethoden, er uit zou kunnen zien op vier verschillende tijdstippen (bij de aanleg, na 1 jaar, na 10 jaar en na 20 jaar). De resultaten lieten een grote voorkeur voor de integrale beplantingsmethode in alle fasen zien. Het is echter mogelijk dat het geschetste beeld van de twee methoden niet helemaal representatief is. Daarom is in dit deelonderzoek gekozen voor fotosimulaties.

Foto's geven een meer realistisch beeld dan ontwerpschetsen, en door deze foto's met de computer te bewerken kan de invloed van "versturende" omgevingsfactoren (zoals bijvoorbeeld verkeersdrukke en omgevingstype) constant gehouden worden. Verder bieden fotosimulaties de mogelijkheid om experimenteel de invloed te meten van factoren die de waardering beïnvloeden (zowel het type beplanting als de ontwikkeling van de aanplant in de tijd).

5.2 Methode

5.2.1 Locatie

Dit deelonderzoek is afgenomen bij bewoners van de rand van een nieuwbouwwijk. Doordat deze mensen nu uitkijken op weiland, is het mogelijk om door middel van fotosimulaties een realistisch beeld te schetsen van de manier waarop een nog leeg gebied kan veranderen in een recreatiegebied. Er is gekozen voor een gedeelte van een nieuwbouwwijk in Wijchen vanwege de bekendheid van één van de auteurs met dit gebied. Aan 'de Flier' in Wijchen staan 48 woningen die uitkijken op een weiland, allen koopwoningen. Hiervan kijken 40 woningen met de achterkant uit op het weiland, 8 woningen met de voorkant. Figuur 5.1 geeft een indruk van de locatie van het onderzoeksgebied.

Figuur 5.1 Locatie van het onderzoeksgebied

5.2.2 Respondenten

Aan de bewoners van de 48 geselecteerde woningen is een brief gestuurd met daarin informatie over het doel en de procedure van dit deelonderzoek, samen met de mededeling dat de bewoners binnenkort telefonisch benaderd zouden worden om te vragen om hun medewerking. De telefoonnummers zijn door middel van de CD-foongids achterhaald. Van de bewoners van 12 woningen waren geen gegevens opgenomen in de CD-foongids; deze groep mensen is in de brief gevraagd zelf contact op te nemen indien ze interesse hadden om mee te werken. Alle respondenten hebben dus op basis van vrijwilligheid meegewerkt aan dit deelonderzoek.

In totaal hebben 31 respondenten uit Wijchen meegewerkt. Alle respondenten waren eigenaar van hun woning. Tabel 5.1 geeft een overzicht van de belangrijkste achtergrondkenmerken van de respondenten uit Wijchen.

Tabel 5.1 laat zien dat de groep respondenten uit Wijchen overwegend uit mensen van middelbare leeftijd met jongere kinderen en een fulltime baan bestond. Binnen de respondentgroep was er een grote variatie in opleidingsniveau. Slechts enkele respondenten bezaten een hond.

Tabel 5.1 Kenmerken van respondenten uit Wijchen.

Kenmerk	Respondenten uit Wychen (n = 31)	
Gemiddelde leeftijd	40 jaar (min.=28, max.=50)	
Geslacht		
	Man	14
	Vrouw	17
Opleiding		
	HBO/Universiteit	14
	HAVO/VWO	2
	MAVO/MBO	12
	VBO	2
	Lagere School	1
Aantal kinderen <15 jr		
	0	4
	1	7
	2	9
	3	8
	4	3
Aantal honden		
	0	22
	1	6
	2	3
Werksituatie		
	Fulltime baan > 20 uur p.w.	19
	Parttime baan	6
	Huishouden	3
	Parttimebaan & huishouden	2
	Zelfstandig ondernemer	1
Woonsituatie		
	Huurwoning	0
	Koopwoning	31

Daarnaast is de respondenten gevraagd of de groene omgeving een rol speelde bij de woningkeus. 27 respondenten gaven aan dat dit een grote rol speelde, bij 2 respondenten speelde het geen rol bij de keuze voor deze woning. (Zie tabel 5.2)

Tabel 5.2 Antwoorden op vraag "Speelde bij de keuze voor deze woning de groene omgeving een rol?"

Antwoord	Aantal	%
Ja, grote rol	25	80,6%
Ja, kleine rol	2	12,9%
Nee, geen rol	2	6,5%
	<i>Totaal</i>	31 100 %

5.2.3 Beeldmateriaal

Voor het onderzoek werd het volgende beeldmateriaal gebruikt::

- 3 foto's van het weiland in Wijchen zoals het er nu uitziet (gemaakt door de onderzoeker zelf);
- 3 foto's van de blijvers-wijkers methode (1 jaar, 10 jaar, 20 jaar na aanplant);
- 3 foto's van de integrale beplantingsmethode (1 jaar, 10 jaar, 20 jaar na aanplant);
- 1 foto van bebouwing in het weiland.

De foto's zijn afgedrukt in de powerpointpresentatie in Bijlage 2. De foto's van de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode zijn geselecteerd in overleg met bij Alterra werkzame deskundigen op het gebied van bosbouw en beplanting (ir. Klaas van Dort en ir. Anjo de Jong). Hierbij bleek het vooral erg moeilijk om goede voorbeelden te vinden van de integrale beplantingsmethode na 10 en 20 jaar, omdat deze methode nog niet zo lang is toegepast.

De foto's van de beplantingsmethoden en de bebouwing werden met de computer in de foto's van het weiland geplaatst om de foto's zoveel mogelijk vergelijkbaar te maken. Hierbij is er op gelet dat op alle foto's water was te zien.

Omdat geen goede foto's beschikbaar waren voor de beide beplantingsmethoden bij aanplant, werden hiervoor de ontwerpschetsen van Frits Ruyten (zie Figuur 4.1 en 4.2) gebruikt.

5.2.4 Procedure

De 31 respondenten zijn door een onderzoeker thuis bezocht. Met behulp van een laptop werd een presentatie getoond, die enkele malen werd onderbroken om vragen te stellen. In totaal nam het onderzoek voor iedere respondent ongeveer 30 minuten in beslag.

In de presentatie werd een impressie gegeven van de twee mogelijke recreatiegebieden (volgens de integrale beplantingsmethode en volgens de blijvers-wijkers methode) door middel van teksten, schetsen en fotosimulaties. Op deze manier was het mogelijk zowel verbaal als visueel weer te geven wat de twee verschillende methodes inhielden, en hoe gedurende 20 jaar het beeld zou veranderen. De namen van de twee methoden zijn noch in de presentatie, noch in de vragenlijst gebruikt om vooroordelen te voorkomen, de methoden zijn aangeduid als methode 1 (de blijvers-wijkers methode) en methode 2 (de integrale beplantingsmethode). Voor beide beplantingsmethoden en voor drie afzonderlijke tijdfases (1 jaar na aanleg, 10 jaar na aanleg, en 20 jaar na aanleg) werd een foto getoond waarbij het weiland veranderde in het recreatiegebied op dat tijdstip, volgens die beplantingsmethode. Om een volledig beeld te kunnen geven, zijn de twee mogelijke vormen van recreatiegebied ook vergeleken met de situatie zoals hij nu is (het weiland) en een situatie waarin bebouwing is geplaatst in het weiland. De presentatie is in klein formaat weergegeven in Bijlage 2.

Aan de hand van de presentatie is ook een vragenlijst afgenomen.. Voor elk van de vier mogelijkheden (weiland, bebouwing, een recreatiegebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode en een recreatiegebied aangelegd volgens de traditionele blijvers/wijkers methode) is een aantal vragen gesteld met betrekking tot de maatschappelijke waardering (tevredenheid met de situatie, hoe mooi het gebied er uitziet, hoe verzorgd het gebied eruit ziet, hoe goed het in de omgeving past, hoe veilig het is en het verwachte bezoekgedrag). Daarnaast is nog gevraagd naar de eerste indruk van de twee beplantingsmethoden, en is er gevraagd naar de

economische waardering van de mogelijkheden. Dit laatste is onderzocht aan de hand van de vraag of de waarde van de woning zou dalen ten opzichte van de situatie nu, wanneer er bebouwing, een recreatiegebied volgens de blijvers/wijkers methode of een recreatiegebied volgens de integrale beplantingsmethode zou komen. Tenslotte is gevraagd of het aanleggen van een recreatiegebied, of het bouwen van woningen van invloed zou zijn op de verhuisplannen van bewoners. Aan het einde van de presentatie werden alle foto's nogmaals paarsgewijs getoond, en werd de respondent gevraagd aan te geven waarnaar de voorkeur uitging.

5.3 Resultaten

5.3.1 Standpunt respondenten ten opzichte van komst recreatiegebied

Na de vragen over het weiland is aan de respondenten gevraagd wat ze er van zouden vinden als er een recreatiegebied zou komen in plaats van het weiland (op dat moment hadden ze de foto's en teksten over de twee methoden nog niet gezien). 23 van de 31 respondenten gaven aan dat ze daar negatief tegenover stonden. Hiervoor werden diverse redenen genoemd. Het verdwijnen van de rust doordat het toegankelijk zou worden werd het vaakst genoemd, gevolgd door het gebrek aan vrijheid/privacy. Daarnaast gaf een groot aantal respondenten aan dat het niet goed zou zijn voor de natuur; de dieren zouden wegblijven, en de natuur zou verstoord worden. Tenslotte was er nog een redelijk aantal mensen die het geen goed idee vond vanwege loslopende honden en groepen jongeren die er zouden gaan rondhangen. 4 respondenten vonden de aanleg van een recreatiegebied wel een goed idee. Het zou leuk zijn om dit bij huis te hebben, en het zou goed passen bij de recreatienatuur die al in de buurt is te vinden. Daarnaast gaven 4 respondenten aan dat het afhankelijk was van de ingang van het gebied. Als deze bij hen in de wijk zou komen zouden ze het een slecht idee vinden (parkeerplaatsen en rust weg), maar als de ingang buiten de wijk zou komen zou de aanleg van een recreatiegebied prima zijn.

5.3.2 Eerste indruk van de twee methoden voor aanleg van een recreatiegebied

Direct nadat de blijvers-wijkers methode aan de respondenten was voorgelegd is gevraagd naar de eerste indruk van deze methode, waarbij dit los gezien moest worden van het feit of ze wel of niet een recreatiegebied zouden willen in plaats van een weiland (de tweede methode was op dat moment nog niet getoond). De meeste respondenten gaven aan het wel mooi te vinden, hoewel werd aangegeven dat dit wel pas na 10 of 20 jaar zo was. Na 1 jaar was het lelijk, en leek het alsof het nooit iets zou worden. Veel respondenten gaven aan dat het erg bosachtig eruit zag (grote bomen, vrij dicht) wat ze erg waardeerden. Enkele respondenten waren minder positief; het zou niet in de streek passen, te gecultiveerd zijn en de veiligheid zou minder worden door dit recreatiegebied. Ook zou het veel onderhoud vergen voordat het uiteindelijk iets zou worden, en zou het vrije zicht kwijt zijn.

Over de integrale beplantingsmethode waren de meningen wat meer verdeeld. Hoewel sommige respondenten aangaven deze methode mooi, natuurlijk en ruimtelijk te vinden en uitnodigend om het gebied te bezoeken, waren andere respondenten minder enthousiast. Het was te gecultiveerd, onnatuurlijk en kaal. De openheid van het gebied was voor sommigen een pluspunt, andere hielden liever van een wat voller en dichter gebied. Op de vraag naar welke methode de voorkeur uitging gaf het merendeel de voorkeur aan de integrale beplantingsmethode. (Zie tabel 5.3)

Tabel 5.3 Antwoorden op vraag "Heeft u een voorkeur voor de blijvers-wijkers methode of 2?"

Antwoord	Aantal	%
De blijvers-wijkers methode	13	41,9%
De integrale beplantingsmethode	17	54,8%
Geen voorkeur	1	3,2%
<i>Totaal</i>	31	100 %

De respondenten die de voorkeur gaven aan de blijvers-wijkers methode gaven als redenen hiervoor aan dat het gebied zo mooier, ruiger, natuurlijker, gezelliger en voller is. Het is meer bosachtig, en het is sneller vanaf de grond af groen. Je kunt het nu ook langzaam zien opgroeien. De respondenten die de voorkeur gaven aan de integrale beplantingsmethode gaven aan dat het gebied volgens de tweede methode mooier en ruimtelijker is, dat er minder onderhoud nodig is, en dat het er natuurlijker uitziet (minder aangelegd, en beter voor bomen die nu vrij kunnen groeien). Het is ook opener, waardoor je verder weg kunt kijken, en er is minder overlast te verwachten. Daarnaast gaven de respondenten aan dat deze methode de voorkeur had omdat het meteen klaar is, en na 1 jaar al mooi is, omdat er grotere bomen worden gebruikt.

5.3.3 Bezoekgedrag

Voor drie alternatieven (weiland, recreatiegebied volgens de blijvers-wijkers methode en recreatiegebied volgens de integrale beplantingsmethode) is gevraagd of respondenten verwachten het gebied in te gaan, en zo ja, hoe vaak? (Zie tabel 5.4) Het weiland was op het moment dat het onderzoek werd uitgevoerd in het bezit van een particulier, en niet openbaar toegankelijk. Respondenten moesten zich bij deze vraag voorstellen of ze het weiland in zouden gaan als het openbaar en toegankelijk zou zijn.

Tabel 5.4 Percentages antwoorden voor de vraag hoe vaak de verwachting is dat het gebied bezocht zal worden bij de drie alternatieven

	Weiland	Blijvers-wijkers	Inegraal
Meer dan 3 keer per week	6,5%	12,9%	12,9%
1-3 keer per week	29,0%	38,7%	32,3%
Enkele keren per maand	12,9%	35,5%	38,7%
Minder dan 1 keer per maand	6,5%	6,5%	9,7%
Nooit	41,9%	6,5%	6,5%
Weet niet	3,2%	-	-

Uit tabel 5.4 blijkt dat het merendeel van de mensen die het gebied niet zouden bezoeken wanneer het weiland was, er wel naar toe zouden gaan wanneer de gemeente er een recreatiegebied van zou maken (zowel blijvers-wijkers als integraal). De mensen die ook bij het weiland aangaven het gebied te gaan bezoeken, gaven aan het gebied vaker te zullen bezoeken als het een recreatiegebied zou worden. Bij de toepassing van de blijvers-wijkers methode zullen er meer mensen 1-3 keer per week gaan, bij de toepassing van de integrale beplantingsmethode zullen er meer mensen enkele keren per maand of minder dan 1 keer per maand gaan. Een recreatiegebied zal dus vaker bezocht worden dan het weiland, waarbij een recreatiegebied aangelegd volgens de blijvers-wijkers methode het meest bezocht zal worden.

Aan de respondenten die het gebied zouden willen bezoeken is ook gevraagd wat ze er zouden gaan doen. Voor zowel het weiland, de blijvers-wijkers methode als de integrale beplantingsmethode is wandelen de meest genoemde activiteit. Daarnaast wordt het spelen van kinderen en het kijken naar of het genieten van de natuur vaak genoemd. Hoewel een aantal respondenten het gebied wil gebruiken voor het uitlaten van de hond, zijn andere respondenten fel tegen het uitlaten van honden in het gebied vanwege de uitwerpselen. De activiteiten zijn bijna gelijk voor het weiland en de twee methoden voor aanleg van een recreatiegebied. Respondenten geven bij het recreatiegebied wel aan dat ze willen fietsen, skeeleren en hardlopen, terwijl ze dat bij het weiland niet van plan zijn.

5.3.4 Maatschappelijke waardering van de vier alternatieven

In de vragenlijst is aan de respondenten gevraagd om voor de vier alternatieven (weiland, recreatiegebied blijvers-wijkers methode, recreatiegebied integrale beplantingsmethode en bebouwing) de maatschappelijke waardering uit te drukken in een rapportcijfer. De gemiddeldes en standaarddeviaties van de rapportcijfers zijn te vinden in tabel 5.5. De data zijn met behulp van multivariate GLM's (General Linear Model) geanalyseerd.

Tabel 5.5 Gemiddelde rapportcijfers voor de maatschappelijke waardering voor de vier alternatieven (standaarddeviaties tussen haakjes)

	Weiland	Blijvers-wijkers	Integraal	Bebouwing
Tevredenheid	8,57 (1,09)	6,02 (2,52)	5,67 (2,36)	2,00 (1,65)
Schoonheid	7,90 (1,11)	-----	-----	2,89 (1,94)
1 jaar	-----	4,76 (1,72)	4,90 (1,76)	-----
10 jaar	-----	6,86 (1,26)	6,31 (1,45)	-----
20 jaar	-----	7,71 (1,17)	7,36 (1,49)	-----
Verzorgdheid	6,99 (1,70)	-----	-----	-----
1 jaar	-----	4,77 (2,13)	5,84 (1,92)	-----
10 jaar	-----	6,74 (1,18)	6,34 (1,09)	-----
20 jaar	-----	6,98 (1,61)	7,24 (1,55)	-----
Passendheid	7,86 (1,62)	6,73 (2,43)	6,64 (2,15)	3,63 (2,82)
Veiligheid	7,57 (2,15)	5,81 (1,96)	6,27 (1,77)	5,57 (2,22)

Tevredenheid

De volgende vraag is voor de vier alternatieven voorgelegd aan de respondenten: “Kunt u in een rapportcijfer (1-10) uitdrukken hoe tevreden u zou zijn als het aangegeven gebied er zo uit zal gaan/blijven zien?” Zoals blijkt uit tabel 5.5 zijn de hoogste rapportcijfers gegeven aan het weiland, de laagste aan bebouwing. De rapportcijfers voor de twee methoden voor aanleg van het recreatiegebied zitten daartussenin. De gemiddelde rapportcijfers voor de vier alternatieven verschillen significant van elkaar². Bij een nadere contrast analyse blijkt de blijvers-wijkers methode niet significant van de integrale beplantingsmethode te verschillen, de andere paren van alternatieven verschillen wel significant van elkaar.

Respondenten gaven unaniem aan erg tevreden te zijn met het weiland omdat het lekker rustig is, een mooi uitzicht geeft (vrij en weids) en er veel dieren te zien zijn.

Over de tevredenheid met een recreatiegebied volgens de blijvers-wijkers methode verschilden mensen erg van mening. Als redenen om een laag rapportcijfer te geven werd voornamelijk het gemis aan vrijheid, privacy en rust genoemd. Daarnaast werd ook het verdwijnen van het mooie uitzicht aangekaart. De hogere cijfers werden gegeven omdat het gebied er volgens deze methode mooi, bosachtig en natuurlijk uitziet en wat meer groen heeft dan de situatie van het weiland.

Hoewel 54,8 % aangaf de voorkeur te geven aan de integrale beplantingsmethode, scoort deze methode toch net iets lager op tevredenheid dan de blijvers-wijkers methode (hoewel dit verschil niet significant is). Ook voor de integrale beplantingsmethode lopen de cijfers sterk uiteen. De hoge cijfers werden gegeven omdat het gebied er mooi en natuurlijk uitziet. Ook zijn de respondenten die hoge cijfers geven tevreden met de openheid van het gebied en het feit dat het snel gebruiksklaar is. De lage cijfers zijn gegeven omdat respondenten gewoon niet willen dat er een recreatiegebied komt.

De bebouwing scoorde unaniem slecht. Dit omdat de rust weg is, het uitzicht minder mooi wordt, de dieren zullen verdwijnen en het onbelemmerde zicht weg is.

Schoonheid

De volgende vraag is voor de vier alternatieven voorgelegd aan de respondenten: “Kunt u in een rapportcijfer (1-10) uitdrukken hoe mooi u het gebied zo vindt?” Hierbij is voor beide beplantingsmethoden gevraagd om een afzonderlijk rapportcijfer te geven voor de verschillende tijdfases (na 1 jaar, na 10 jaar, 20 jaar). Zoals blijkt uit tabel 5.5 verschillen de gemiddeldes voor het eindbeeld van beide methoden nauwelijks van elkaar en van het weiland. In een analyse waarbij de gemiddeldes van het weiland, de bebouwing en de twee cijfers voor de recreatiegebieden na 20 jaar zijn vergeleken, bleken de gemiddeldes significant te verschillen³. Bij een nadere contrast analyse blijkt de bebouwing wel significant te verschillen van zowel het weiland, als de beide beplantingsmethoden. Het weiland

---

² F = 106,76 ; p<0,001

³ F = 56,00 ; p<0,001

verschilt wat betreft schoonheid niet significant van zowel de blijvers-wijkers methode als de integrale beplantingsmethode, en beplantingsmethoden verschillen onderling ook niet significant van elkaar. Hoewel de verschillen in schoonheid tussen de beplantingsmethoden niet significant zijn, krijgt de blijvers-wijkers methode net een iets hoger cijfer dan de integrale beplantingsmethode.

Uit een analyse van de oordelen over de twee verschillende methodes op de drie verschillende tijdfases blijkt dat de rapportcijfers voor de twee methoden van beplanting niet significant verschillen⁴, maar dat de verschillen tussen rapportcijfers voor schoonheid wel significant verschillen voor de drie tijdfases⁵. Daarnaast is er nog een significant interactie-effect gevonden tussen methode en tijdfase⁶. Dit duidt erop dat de rapportcijfers voor schoonheid bij de blijvers-wijkers methode anders ontwikkelen in de tijd dan bij de integrale beplantingsmethode. Dit verschil in ontwikkeling blijkt ook uit de antwoorden die worden gegeven bij de vraag naar de eerste indrukken van de beplantingsmethoden. Hierbij is enkele keren genoemd dat de blijvers-wijkers methode erg lelijk is na 1 jaar, terwijl bij de integrale beplantingsmethode werd genoemd dat het voordeel was dat het er meteen al redelijk mooi uit zag. Ook werd bij de blijvers-wijkers methode genoemd dat het er ondanks het beeld na 1 jaar, na 10 jaar toch mooi uit was gaan zien, terwijl deze inhaalslag niet bij de integrale beplantingsmethode werd genoemd. Hoewel de rapportcijfers in alle tijdfases wat verschillen tussen de twee methoden, bleek in een paired sample t-test dat het verschil in schoonheid tussen de twee methoden alleen na 10 jaar significant was.

Verzorgdheid

De volgende vraag is voor drie alternatieven (weiland, blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode) voorgelegd aan de respondenten: “Kunt u in een rapportcijfer (1-10) uitdrukken hoe verzorgd u het gebied er uit vindt zien?” (Er is niet gevraagd naar een rapportcijfer voor de verzorgdheid van de bebouwing aangezien dit afhankelijk is van wat de bewoners doen met hun huizen) Voor de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode is weer gevraagd om een afzonderlijk rapportcijfer te geven voor de verschillende tijdfases (na 1 jaar, na 10 jaar, 20 jaar). Zoals blijkt uit tabel 5.5 verschillen de gemiddeldes voor het eindbeeld van de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode nauwelijks van elkaar en van het weiland.

Uit een analyse van de twee verschillende beplantingsmethodes op de drie verschillende tijdfases blijkt dat de verschillen tussen rapportcijfers voor verzorgdheid wel significant verschillen voor de drie tijdfases⁷. Daarnaast is er nog een significant interactie-effect gevonden tussen methode en tijdfase⁸. Dit duidt erop dat de rapportcijfers voor verzorgdheid bij de blijvers-wijkers methode anders ontwikkelen in de tijd dan bij de integrale beplantingsmethode. De blijvers-wijkers

---

⁴ F = 1,76 ; p>0,1

⁵ F = 39,68 ; p<0,001

⁶ F = 7,59 ; p<0,05

⁷ F = 15,47 ; p<0,001

⁸ F = 5,24 ; p<0,05

methode begint minder verzorgd dan de integrale beplantingsmethode, maar na 20 jaar worden beide methode ongeveer even verzorgd gevonden.

Passendheid

De volgende vraag is voor de vier alternatieven voorgelegd aan de respondenten: “Kunt u in een rapportcijfer (1-10) uitdrukken hoe goed u het gebied bij de omgeving vindt passen?” Zoals blijkt uit tabel 5.5 zijn de hoogste rapportcijfers gegeven aan het weiland, de laagste aan de bebouwing. De rapportcijfers voor de twee methoden voor aanleg van het recreatiegebied zitten daartussenin. De gemiddelde rapportcijfers voor de vier alternatieven verschillen significant van elkaar⁹ Bij een nadere contrast analyse blijkt de blijvers-wijkers methode niet significant van de integrale beplantingsmethode te verschillen, de andere paren van alternatieven verschillen wel significant van elkaar.

Veiligheid

De volgende vraag is voor de vier alternatieven voorgelegd aan de respondenten: “Kunt u in een rapportcijfer (1-10) uitdrukken hoe veilig u de omgeving vindt nu het gebied er zo uitziet?” Zoals blijkt uit tabel 5.5 zijn vonden de respondenten het weiland het veiligst, daarna een recreatiegebied volgens de integrale beplantingsmethode. Het recreatiegebied volgens de blijvers-wijkers methode scoorde lager, bijna net zo laag als de bebouwing. De gemiddelde rapportcijfers voor de vier alternatieven verschillen significant van elkaar¹⁰ Bij een nadere contrast analyse blijkt de bebouwing niet significant van zowel de blijvers-wijkers methode als de integrale beplantingsmethode te verschillen, de andere paren van alternatieven verschillen wel significant van elkaar. In de vragenlijst gaven de respondenten aan waarom ze het weiland veilig vonden: het is overzichtelijk, waardoor iemand met slechte bedoelingen altijd zal worden opgemerkt. Tussen het weiland en de woningen in Wijchen ligt wel een sloot. Hierdoor gaven veel respondenten aan dat het wel onveilig was voor kinderen om te spelen, maar dit staat los van wat er met het weiland zou gebeuren, dit was bij de vier alternatieven gelijk. Bij de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode daalde de veiligheid omdat het minder overzichtelijk werd (meer plaatsen om je te verstoppen), vooral bij de blijvers-wijkers methode. De integrale beplantingsmethode was door zijn openheid toch wat overzichtelijker. Ook werd het minder veilig omdat het gebied voor iedereen toegankelijk werd, en er vreemden dicht bij de woning zouden komen.

Paarsgewijze vergelijkingen

In de vergelijkingen van bebouwing met de alternatieven (weiland, de blijvers-wijkers methode met de drie verschillende tijdfases en de integrale beplantingsmethode met de drie verschillende tijdfases) koos niemand voor bebouwing. In de paarsgewijze vergelijkingen met het weiland, koos steeds de meerderheid voor het weiland. In de gevallen waarin de twee methoden tegen elkaar waren afgezet, is het minder duidelijk. Na 1 jaar en na 20 jaar ging de voorkeur uit naar de integrale beplantingsmethode, na 10 jaar ging de voorkeur uit naar de blijvers-wijkers methode.

---

⁹ F = 13,92 ; p<0,001

¹⁰ F = 9,24 ; p<0,001

5.3.5 Economische waardering van de vier alternatieven

Respondenten hebben een schatting gegeven van de waarde van hun huis wanneer ze het op dit moment zouden verkopen. De geschatte waarde van de huizen was gemiddeld 289.318 euro, met een standaarddeviatie van 23.612. Elke keer na het zien van een alternatief voor het weiland (de blijvers-wijkers methode, de integrale beplantingsmethode en bebouwing) is aan de respondenten gevraagd of ze verwachtten dat hierdoor hun woning in prijs zou dalen/stijgen of gelijk blijven. Indien respondenten aangaven dat ze een daling of stijging verwachtten, is gevraagd naar hoeveel het zou stijgen of dalen, in euro's. De resultaten zijn te vinden in tabel 5.6.

Tabel 5.6 Antwoorden op de vraag "Verwacht u dat u huis in waarde stijgt of daalt wanneer het gebied zo wordt aangelegd, in vergelijking met het weiland?" Tussen haakjes is de gemiddelde prijsstijging/daling in euro's gegeven.

	Blijvers-wijkers methode		Integrale beplantingsmethode		Bebouwing	
Stijging	29,0%	(21.545)	22,6%	(23.523)	-	
Daling	16,1%	(30.606)	6,5%	(28.863)	77,4%	(54.199)
Blijft gelijk	38,7%		51,6%		22,6%	
Weet niet	16,1%		19,4%		-	

In tabel 5.6 is te zien dat bij de blijvers-wijkers methode er meer invloed op de prijs verwacht wordt dan bij de integrale beplantingsmethode. Een groter aantal respondenten dan bij de integrale beplantingsmethode verwacht een prijsstijging, maar ook een groter aantal respondenten dan bij de integrale beplantingsmethode verwacht een prijsdaling. Wanneer er gevraagd wordt naar de reden voor de prijsdaling, is die gelijk voor de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode: je bent je vrijheid en rust kwijt. Als redenen voor prijsstijging worden genoemd: dat het mooier is, meer gebruiksmogelijkheden biedt, en groener is.

De meningen liggen bij de blijvers-wijkers methode ver uiteen (prijsstijging of daling), dit is niet zo bij bebouwing, hierover bestaat veel overeenstemming. Er zal een prijsdaling zijn van de waarde van de woningen wanneer er bebouwing komt, en dit wordt volgens de bewoners veroorzaakt doordat het uitzicht en de natuur weg zijn. Wel wordt er aangegeven dat de hoeveelheid daling erg afhankelijk zal zijn van het soort woningen dat er geplaatst zou worden.

5.3.6 Verhuisgedrag

In het begin van de vragenlijst is gevraagd of er plannen waren om de komende twee jaar te gaan verhuizen. Slechts 1 van de 31 respondenten zat er aan te denken, de overige respondenten hadden geen verhuisplannen. Elke keer na het zien van een alternatief voor het weiland (de blijvers-wijkers methode, de integrale beplantingsmethode en bebouwing) is aan de respondenten gevraagd of dit van invloed zou zijn op hun verhuisgedrag. De resultaten hiervan zijn te vinden in 5.7.

Tabel 5.7 Antwoorden op de vraag "Zou de aanleg van het recreatiegebied (m1 of m2) of bebouwing van invloed zijn op uw verhuisgedrag?"

	Blijvers-wijkers methode	Integrale beplantingsmethode	Bebouwing
Ik zou sneller willen verhuizen	16,1%	16,1%	58,1%
Ik zou langer willen blijven	3,2%	3,2%	-
Geen invloed op verhuisgedrag	74,2%	74,2%	41,9%
Weet niet	6,5%	6,5%	-

Uit tabel 5.7 blijkt dat de aanleg van een recreatiegebied voor het merendeel van de respondenten geen invloed heeft op het verhuisgedrag. Van de respondenten waarop het wel een invloed heeft wil de meerderheid sneller verhuizen dan dat ze langer willen blijven. Volgens welke methode dit recreatiegebied aangelegd wordt maakt geen verschil. In het geval van bebouwing zal het merendeel van de respondenten sneller willen verhuizen, niemand wil langer blijven.

5.4 Conclusies

In dit deelonderzoek zijn weinig verschillen gevonden tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode. De respondenten stonden überhaupt negatief tegenover de komst van een recreatiegebied, en wilden graag dat het weiland bleef. Als er dan toch een recreatiegebied zou moeten komen, dan zou het merendeel voor de integrale beplantingsmethode kiezen. Dit is vreemd, want de gemiddelde cijfers voor de tevredenheid wanneer er een recreatiegebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode komt, liggen (weliswaar niet significant) lager dan de tevredenheid wanneer de blijvers-wijkers methode wordt toegepast. Ook geven de respondenten aan dat ze meer gebruik zullen maken van het gebied volgens de blijvers-wijkers methode. Wel is het zo dat de respondenten het gebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode veiliger vinden, en misschien telt dit argument gewoon zwaarder mee.

Dat het weiland steeds erg hoge cijfers scoort is een effect dat vaak is gevonden in de literatuur. Mensen die dicht bij een gebied wonen of een gebied vaak bezoeken wijzen frequent nieuwe plannen af, om zo de oude situatie te kunnen behouden. (o.a. Sell & Zube, 1986). Het lijkt er dus op dat die groep mensen sowieso tegen verandering zijn, zelfs als buitenstaanders een ander plan als beter zouden bestempelen.

Een kleine aantekening bij dit deelonderzoek moet wel gemaakt worden bij het gebruik van foto's. Zoals Katteler en Kropman (1975) al aangeven heeft het gebruik van foto's wel een aantal beperkingen. Zo geeft een foto de natuur niet volledig waarheidsgetrouw weer omdat het louter visueel is, en slechts tweedimensioneel. Daarnaast bestaat het risico dat respondenten de kwaliteit van de foto beoordelen in plaats van de kwaliteit van de omgeving. Ook kunnen er bepaalde effecten optreden door de volgorde waarin foto's zijn aangeboden. Daarnaast is niet alles (zoals reliëf) op foto over te brengen. Maar de auteurs geven aan dat deze nadelen niet opwegen tegen de mogelijke voordelen van het gebruik van foto's, te weten: de systematische

vergelijking van situaties, de eenvoudige uitvoerbaarheid van het ondervragen (respondenten hoeven niet rondgeleid te worden), de voor iedereen gelijke beoordelingssituatie en tenslotte de mogelijkheid om bij respondenten thuis te ondervragen.

Het gebruik van foto's is onderzocht in een pilotstudy van Heytze en Herbert (1991), waarin diverse werkwijzen zijn uitgeprobeerd (bosgebieden bezoeken, diapresentaties, fotomateriaal en videobeelden). De recreanten gaven aan dat een bosbezoek de beste methode was om de waardering aan te kunnen geven, en foto's en dia's werden als redelijke vervangers werden gezien. De resultaten van de foto's bleken het dichtst bij de resultaten van het bosbezoek te liggen.

Hoewel het gebruik van foto's dus een goede manier is die dicht bij de werkelijkheid ligt, was het in dit geval toch moeilijk. De integrale beplantingsmethode is pas voor het eerst in 1999 toegepast, en er bestonden dus ook geen foto's van hoe deze methode er uit zou zien na 10 of 20 jaar, en dit kon alleen opgelost worden door foto's te gebruiken die eigenlijk van gewone parken of bossen waren. Dit kan de uitkomst van de paarsgewijze vergelijkingen verklaren. Daar werd de integrale beplantingsmethode het meest gewaardeerd na 1 jaar en na 20 jaar, terwijl na 10 jaar de blijvers-wijkers methode het meest gewaardeerd werd. Dit is hoogst waarschijnlijk veroorzaakt door de keus van de foto's. Door het beperkte aanbod van foto's die een beeld zouden kunnen geven van de integrale beplantingsmethode na 10 jaar, is het niet mogelijk geweest om een foto te selecteren die volledig klopte wat betreft alle mogelijke factoren die invloed hadden. De gebruikte foto is genomen bij wat minder goede weersomstandigheden, en de onderlaag is te ruig en zou gemaaid moeten worden. Het zou daarom goed zijn om in het Prins Bernardbos de ontwikkeling van zowel de integrale beplantingsmethode als de blijvers-wijkers methode op foto's vast te leggen, zodat over 20 jaar een studie gedaan kan worden die de situatie waarheidsgetrouwer weergeeft.

6 Gesprekken met woningmarktdeskundigen

6.1 Inleiding

Om een beter inzicht te verkrijgen in de economische gevolgen van de aanleg van recreatiegroen op de waarde van onroerend goed zijn er gesprekken met woningmarktdeskundigen gevoerd. Hierbij is gevraagd naar wat de gevolgen voor de prijzen van woningen zijn wanneer er recreatiegroen wordt aangelegd, en of deze gevolgen nog verschillend zijn voor de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode.

Er zijn wel eerder gesprekken met woningmarktdeskundigen gevoerd over de economische waarde van groen. In 1997 is door Van Leeuwen een onderzoek gehouden waarbij 380 makelaars werden geïnterviewd. Door de makelaars werd geschat dat de aanwezigheid van groen op 400 meter loopafstand voor een gemiddelde Nederlandse koopwoning tot een 7% hogere verkoopprijs leidt. Voor buitenwijken groen met een maximale fietsafstand van vijftien minuten werd een waardeverhogend effect van 6% procent geschat.

In 1988 is door van Huijssteeden en Schep een onderzoek gedaan naar indirecte economische effecten van bosuitbreidingen in de randstad. Uit interviews met makelaars kwam naar voren dat de nabijheid van een bos- en recreatiegebied een positieve invloed had op de prijs van bestaande woningen, wel 5-20%. Er werd in die studie ook ingegaan op het verschil tussen uitzicht en gebruiksmogelijkheden; maar de effecten op de prijs verschilden volgens de makelaars maar enkele procenten. Het eventueel verschil tussen open gebied en bosgebied kwam niet naar voren, het leek een kwestie van preferentie. Verder verwachtten de makelaars voor nieuw te bouwen woningen geen effect op de prijs wanneer er in de toekomst bos- en recreatiegebied komt, daar is de kwaliteit van de woning belangrijker. Wel kunnen er duurdere woningen komen te staan.

Het is gezien de literatuur heel waarschijnlijk dat woningmarktdeskundigen een positief effect verwachten van recreatiegroen op de woningprijzen, in ieder geval voor bestaande woningen. De vraag hier is natuurlijk of deze stijging nog verschilt tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode. Dit is onder andere onderzocht in dit deelonderzoek.

6.2 Methode

6.2.1 Respondenten

In totaal zijn er 5 gesprekken gevoerd, met twee makelaars en drie projectontwikkelaars: een makelaar die zowel projectbouw als bestaande woningen verkoopt, een makelaar die gespecialiseerd is in de verkoop van projectbouw, een

ontwikkelingsmanager van een bouwconcern, een procesmanager van projectbouw en tenslotte een adviseur projectontwikkeling bij een bouw- en ontwikkelingsbedrijf.

6.2.2 Procedure

De respondenten zijn op hun werkplek bezocht eind mei/begin juni 2002. Een verkorte versie van de presentatie gebruikt bij het deelonderzoek in Wijchen, is aangeboden. Zo werd de woningmarktdeskundigen een beeld gegeven van hoe de beide methoden zich na loop van tijd zouden ontwikkelen tot een recreatiegebied. Na het zien van deze presentatie zijn door middel van een semi-gestructureerde interviewmethode enkele zaken omtrent de economische gevolgen van recreatiegroen aan de orde gesteld. De lengte van de interviews varieerde van 30 tot 90 minuten. 4 van de 5 interviews werden op taperecorder opgenomen (één respondent wilde niet opgenomen), en aan de hand van de notities en opnames werden 5 afzonderlijke interviewverslagen gemaakt.

6.3 Resultaten

Hieronder wordt een samenvatting gegeven van de interviews met de woningmarktdeskundigen. De resultaten worden besproken aan de hand van een aantal vragen. Dit zijn niet de letterlijke vragen die gesteld zijn aan de respondenten, maar de hoofditems die in de gesprekken aan bod zijn gekomen. Er worden ook enkele citaten gegeven. Dit is niet de letterlijke tekst, maar ze geven de essentie van het gezegde weer. Alleen aan makelaars is gevraagd hun visie te geven over de invloed van recreatiegroen en bebouwing op de prijs van bestaande woningen, de rest van de items zijn met alle woningmarktdeskundigen besproken.

Vooraf moet nog gezegd worden dat er in de interviews duidelijk werd aangegeven dat alles wel afhankelijk was van de markt, het spel van vraag en aanbod. Dat bepaalde toch nog voornamelijk de prijs. Als er veel aanbod is nemen de mensen de tijd om kritisch te kijken, en moeten de prijzen laag blijven. Bij veel vraag maakt het voor de koper haast niet meer uit hoe alles eruit ziet, die koopt wat hij krijgen kan. Ook kun je niet alle kopers over één kam scheren:

“In een dorp is het veel minder belangrijk of men uitkijkt op groen, omdat het al heel normaal is om groen in de buurt te hebben. In steden daarentegen zul je wel groen als pluspunt kunnen presenteren bij de verkoop, de gemiddelde Amsterdammer staat al te kwijlen bij een beetje groen.”

Wat is invloed van recreatiegroen (in plaats van weiland) op de prijs van bestaande woningen:

Als je de situatie bekijkt vanuit een nieuwe koper, is er een stijging te verwachten. Direct gelegen aan een recreatiegebied is vaak een goed verkoopargument, zowel vanwege het zicht op het gebied als de gebruiksmogelijkheden (wandelen, hond uitlaten, etc.) van het gebied. Overal in de wijk zal een stijging te verwachten zijn, vooral voor de duurdere huizen. Daarbij is een stijging van 10-20% te verwachten

aan de rand, midden in de wijk is daar nog maar 5% van over, omdat die woningen het zicht niet meer hebben. Bij goedkopere huizen zal de prijs ook stijgen, maar minder. Dit alles is wel afhankelijk van het individu; sommige kopers zullen weiland weer meer waarderen. Dit komt voornamelijk omdat een recreatiegebied openbaar terrein is, en er dus een kans op overlast is.

Als de situatie bekeken wordt vanuit de huidige bewoners is een daling te verwachten. Er is vaak een bepaalde uitgangssituatie beloofd, en iedere verandering zal dan een waardevermindering geven, ook de aanleg van recreatiegroen (hier wordt een daling van 5% verwacht). Mensen hebben juist gekozen voor het vrije uitzicht, wat dan verdwijnt. Ook spelen er dan opeens kinderen, en de rust verdwijnt.

De waarde van bouwgrond zal in ieder geval wel zeker stijgen wanneer er recreatiegebied is of komt, want daar is nog geen sprake van een beloofde uitgangssituatie. Recreatiegroen zal in dat geval een economische meerwaarde geven.

Is hierbij nog een verschil tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode?

De integrale beplantingsmethode geeft sneller het beeld van een recreatiegebied, en zal dus voor een snellere prijsverhoging zorgen. Als er nog niets met het gebied gedaan is, heeft een woning een bepaalde waarde. Wanneer er plannen liggen voor de aanleg van een recreatiegebied wordt deze waarde hoger, en wanneer de uitvoering er is, stijgt de prijs verder. Hoe meer het gebied er af uitziet, hoe hoger de prijs zal zijn voor een woning. De integrale beplantingsmethode ziet er eerder af uit, en de prijs zal dus sneller stijgen. Een eventueel verschil in veiligheid tussen de twee beplantingsmethoden is niet zo van belang dat het een invloed zou hebben op de prijs.

Wat is invloed van bebouwing (in plaats van weiland) op de prijs van bestaande woningen:

Als er bebouwing komt in plaats van weiland zal dit in het algemeen een prijsdaling van 10-15 % teweeg brengen voor de woningen die direct uitkijken op het gebied. Dieper in de wijk zal er nauwelijks een waardevermindering zijn.

Wat is invloed van recreatiegroen (in plaats van weiland) op de prijs van nieuw te bouwen woningen:

De antwoorden hierop zijn wisselend. Één makelaar geeft aan dat mensen bij bestaande woningen wél erg letten op omgeving, maar dat er bij nieuwbouw voornamelijk verkocht wordt aan de hand van bouwtekeningen. Dat spreekt toch minder aan dan wanneer je het in een wijk daadwerkelijk kunt zien. Toch kijkt de koper er wel een beetje naar, dus er is wel een lichte stijging te verwachten bij recreatiegroen.

De andere makelaar voorziet wel een stijging in het geval van een nieuwbouwproject, en verwacht 5-10% extra voor woningen die aan de rand van het recreatiegroen komen te liggen. Deze makelaar geeft ook aan dat deze prijsstijging dieper in de wijk veel minder groot zal zijn, omdat daar geen uitzicht op het gebied is, en er alleen

maar gebruiksmogelijkheden op afstand zijn. De prijs voor een soortgelijke woning zal minder worden naarmate de afstand groter wordt.

Een van de drie projectontwikkelaars denkt er hetzelfde over: deze verwacht ook een prijsstijging wanneer er recreatiegroen wordt aangelegd, voornamelijk vanwege de toegankelijkheid en dus de recreatiemogelijkheden. De aanleg van een recreatiegebied zal volgens haar de basiswaarde van de hele wijk optillen, maar de stijging zal aan de rand van de wijk het grootst zijn.

De andere twee projectontwikkelaars waren iets minder overtuigd van een prijsstijging door de aanleg van recreatiegroen. Ze vonden wel dat de aanleg van recreatiegroen een maatschappelijke meerwaarde had, maar dat dit niet vertaald kon worden in een economische meerwaarde. De Nederlanders zijn toch een volk wat op de portemonnee let, en hoewel ze graag recreatiegebied willen hebben, zouden ze daarvoor niet meer geld willen neerleggen. Een stijging in de prijs van 1 of 2% zou misschien nog kunnen, hoger gaat de koper volgens hen niet. 1 projectontwikkelaar is van mening dat het aanleggen van een recreatiegebied iets is wat de gemeente moet doen, zonder dat de kosten hiervan worden gekoppeld aan stijgende grondprijzen, want die zijn al hoog genoeg. (Vaak rond de 30 % van de verkoop op naam som.) In plaats daarvan zou de gemeente 5 tot 10% van de grondopbrengsten moeten investeren in het aanleggen van groen. Want de prijzen van woningen te laten stijgen bij aanleg van een recreatiegebied, dat kun je niet maken, het wordt anders echt onbetaalbaar voor de koper.

De andere projectontwikkelaar die niet meer dan 1 à 2% stijging mogelijk achtte, wees nog op een ander aspect van recreatiegroen: los van de voorkeur die mensen zouden hebben (weiland of recreatiegebied), zal er wel een ander voordeel zijn voor de koper wanneer er recreatiegroen wordt aangelegd. Wanneer er namelijk geïnvesteerd is in de aanleg van een recreatiegebied, dan geeft dit wel een soort van garantie dat het gebied er zo uit zal blijven zien, dat er niets gebouwd zal worden, en dat het goed onderhouden wordt. Bij weiland bestaat altijd de kans dat het groen zal verdwijnen, en dat er bebouwing zal komen. Dit zal de koper zeker wat extra waard zijn.

Uiteraard is dat alles van toepassing op de gemiddelde consument. Zoals één projectontwikkelaar het uitdrukt:

“Kaal weiland is een Hollands Landschap, dat zal de toekomstige koper niet bevreemden”.

Natuurlijk zullen er mensen zijn die een voorkeur voor weiland hebben, voornamelijk vanwege de rust, die bij een recreatiegebied zou kunnen verdwijnen. Maar de mogelijkheid tot recreatie zal, vooral bij jonge gezinnen met kinderen, meestal een maatschappelijke meerwaarde geven.

Is hierbij nog een verschil tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode?

De makelaars geven aan dat de koper aan de hand van de brochure het verschil tussen de blijvers-wijkers methode en de integrale beplantingsmethode niet zal opmerken. Dus de verkoper zal de consument er bewust op moeten wijzen. Als dat gedaan wordt, kan er meer gevraagd worden voor woningen bij een recreatiegebied aangelegd volgens de integrale beplantingsmethode. Daar waar de blijvers-wijkers methode maar 5% extra kan opleveren ten opzicht van weiland, kan bij de integrale beplantingsmethode 10% bij de prijs van woningen komen. Dit heeft dan voornamelijk te maken met het feit dat het sneller geschikt is voor recreatie. Je kunt kopers van nieuwbouw dan ook een woning wat duurder verkopen omdat hun huis hierdoor sneller in waarde zal stijgen.

De integrale beplantingsmethode geeft ook een veiliger beeld omdat het gebied opener is, hoewel er bij de blijvers-wijkers methode na 20 jaar ook een vrij open beeld kan ontstaan. Dit verschil in veiligheid zal volgens de makelaars geen invloed hebben op de prijs, wel op de maatschappelijke meerwaarde.

De projectontwikkelaar die een stijging van de woningprijs zag bij aanleg van recreatiegroen verbond wel een prijsverschil aan het verschil in veiligheid, en vond het verschil in opgroeisnelheid minder belangrijk. Zij gaf aan dat een verminderde veiligheid altijd een negatief aspect is bij recreatiegroen. De integrale beplantingsmethode is wat luchtiger, daardoor veiliger, en kan hierdoor wel 15.000 euro extra per woning opleveren. De blijvers-wijkers methode is te ouderwets, achterhaald, die moet je niet meer toepassen bij woningen. Toch kan die vergeleken met weiland nog 10.000 euro per woning opleveren vanwege de recreatiemogelijkheden. Veiligheid is volgens haar een essentieel punt; het feit dat er niemand onzichtbaar tussen de bosjes kan staan, dat is belangrijk.

De andere twee projectontwikkelaars gaven wel aan dat de integrale beplantingsmethode mooier is en meer sfeer geeft, vooral in het begin. Maar ze gaven ook aan dat het voor een bouwbedrijf niet rendabel zou zijn om een gebied volgens die methode aan te leggen, want de blijvers-wijkers is op een korte termijn bezien gewoon veel goedkoper. Dus alleen als de gemeente zou zorgen voor recreatiegroen zou de voorkeur uitgaan naar de integrale beplantingsmethode. Wel werd door 1 projectontwikkelaar nog verder ingegaan op de garantie die een gebied volgens de integrale beplanting geeft: door de hoge aanlegkosten kun je er zo goed als zeker van zijn dat het gebied er zo uit blijft zien, en dat het goed onderhouden wordt.

Kunnen er bij een nieuwbouwproject duurder woningen aan de rand van een wijk worden gezet bij recreatiegroen?

Één woningmarktdeskundige geeft aan dat het er in projectbouw vaak op neer komt dat dezelfde woningen worden geplaatst, maar die worden dan een stuk duurder. De andere vier woningmarktdeskundigen zeggen dat er wel duurder woningen gebouwd kunnen worden aan de rand van een wijk, wanneer die grenst aan recreatiegroen. De hele wijk zal wat duurder ingestoken worden, met voornamelijk 2- of 3- onder een kap. Het is niet zo dat er veel villa's aan de rand komen staan, er zal meer sprake zijn van vrijstaande, geschakelde woningen. Daar haal je namelijk het meeste rendement

uit. Ook wordt er vaak gekozen voor woningen die niet zozeer groter zijn, maar luxer, zoals grote appartementen met een dakterras richting het groen. Dit alles is dan wel alleen geschikt voor de rijkere man of vrouw; die hebben vaak geld over voor een mooie omgeving, terwijl de minder rijk bedeelde persoon geen keus heeft.

Hoewel er dus wel duurdere woningen gebouwd zouden kunnen worden, zal dit vaak niet gebeuren. Door het bestaan van bepaalde bestemmingsplannen en volkshuisvestingsplannen bij de gemeente is er vaak geen andere keus dan de bouw van goedkopere woningen, zodat toch iedereen een betaalbare woning kan kopen. Verder moet je ook oppassen voor een tweedeling in de maatschappij, er moet voorkomen worden dat straks alleen de rijke mensen toegang krijgen tot groen dicht bij huis.

Hoewel hierboven voor de integrale beplantingsmethode werd aangegeven dat een zelfde woning duurder kan zijn vanwege de hogere snelheid, wil dit niet zeggen dat er bij de integrale beplantingsmethode ook persé duurdere woningen geplaatst kunnen worden. De duurdere woningen worden vaak gekocht door kopers met een hogere opleiding, en vaak wordt er door deze groep minder ad hoc gereageerd, en verder vooruit gekeken. Deze groep zal er dan ook minder problemen mee hebben dat het bij de blijvers-wijkers methode iets langer duurt voordat er resultaat is, ze hebben wel geduld.

Wat is invloed van bebouwing (in plaats van weiland) op de prijs van nieuwbouw woningen:

Hoewel de meeste woningmarktdeskundigen de prijs van woningen die uitkijken op bebouwing (in plaats van weiland) zagen dalen (tot wel 10%), werd door een projectontwikkelaar wel gezegd dat dit niet altijd zo was. Uitzicht op goedkopere woningen zal de prijs doen dalen, maar bij uitzicht op een villawijk geeft het wel een hogere meerwaarde dan het weiland.

Worden woningen ook sneller verkocht wanneer ze aan recreatiegroen staan?

Ook hier verschilden de meningen weer. Er werd 2 keer aangegeven dat woningen bij groen, en dan voornamelijk bij recreatiegroen sneller verkocht worden. Daar is zeker nu sprake van, nu er zo veel vraag is en zo weinig aanbod; dan zijn die woningen extra snel weg. De andere drie woningmarktdeskundigen zagen geen verschil in verkoopsnelheid wanneer woningen aan groen gelegen zijn. Éénmaal werd als reden hiervoor genoemd dat er door krapte op de markt überhaupt geen verschil in snelheid was, alles gaat snel weg. Tweemaal werd als reden gegeven dat er een evenwichtssituatie wordt gezocht tussen prijs en snelheid. Als je vermoedt dat een woning snel weg zal zijn, verhoog je de prijs. Je kunt dus niet spreken van een hogere verkoopsnelheid, want dan is niet de optimale prijs bepaald.

Hoe groot moet een zo'n recreatiegebied zijn?

Wil het een prijsstijging tot gevolg hebben dan moet een recreatiegebied wel een minimale grootte hebben. Hoewel 1 projectontwikkelaar dacht dat een gebied van 30 bij 30 al genoeg zou zijn voor een kleine prijsstijging, gaf de rest van de woningmarktdeskundigen aan dat er toch minstens een aantal hectaren nodig zijn. In

een gebied van 30 bij 30 kun je wel al een parkachtig plantsoen opzetten waar je niet direct doorheen kunt kijken (eventueel met groenwallen of aardewallen) en waar een klein wandelingetje mogelijk is. Maar om echt te kunnen recreëren en te kunnen fietsen en wandelen is toch wel wat meer nodig. Hierbij varieerden de antwoorden van 2 tot 25 hectare, voor een maximaal effect op de prijs.

Kunt u een praktijkvoorbeeld geven waaruit blijkt dat recreatiegroen effect heeft op de woningprijzen?

“Er wordt een kapitaal neergelegd voor een slooppand wat goed gelegen is, terwijl je moet betalen om het te slopen.”

“Den Bosch, bij de Maaspoortplas. Er werd een wijk neergezet met Italiaanse woningen aan het water. De verkoop liep slecht tot er bekend werd gemaakt dat er een mogelijkheid was tot waterrecreatie, toen vlogen ze eruit.”

“Bergen op Zoom: nieuwbouwwoningen op de plek waar zwembad met ligweiden waren. De ligweiden werden het park rondom de woningen. Mensen vonden het zicht op het groen erg aantrekkelijk, en die woningen met uitzicht waren snel weg”

Tenslotte nog een voorbeeld waarbij creatief is omgegaan met de bouw van een nieuwbouwwijk en park:

“Een voorbeeld is het park in Meerhoven. Om tweedeling in de maatschappij te voorkomen en te zorgen dat zowel rijk als arm toegang hadden tot recreatiegroen is het park gebruikt als een soort scheiding. Aan de ene kant van het park is de wijk wat duurder opgezet, en staan de woningen verder uit elkaar, aan de andere kant is het wat goedkoper opgezet. Het verschil in woonruimte zal blijven bestaan, maar op deze manier heeft in ieder geval iedereen evenveel toegang tot het groen in de omgeving.”

6.4 Conclusies

Bestaande woningen zullen een hogere marktwaarde hebben wanneer er recreatiegroen is, aan de rand van een recreatiegebied wel 10-20 % meer. Ook de prijs van bouwgrond zal stijgen. Bij de integrale beplantingsmethode zijn deze effecten groter dan bij de blijvers-wijkers methode, aangezien deze tot een sneller resultaat leidt. Bij nieuwbouwwoningen is het minder duidelijk. De vraag is of de koper er überhaupt op let dat er recreatiegroen bij de wijk komt. Maar zouden ze er wel op letten, dan is er in ieder geval sprake van een maatschappelijke toegevoegde waarde bij recreatiegroen. Het is alleen niet duidelijk of deze kan worden omgezet in een hogere economische waardering. De woningmarkdeskundigen die wel een economische meerwaarde verwachtten, geven een geschatte stijging van 5-10% aan de rand van een recreatiegebied, waarbij de integrale beplantingsmethode iets meer oplevert omdat deze sneller tot resultaat leidt en veiliger wordt gevonden. Ook kunnen er duurdere woningen worden geplaatst, maar daarbij moet wel worden rekening gehouden met plannen van de gemeente, waardoor het in praktijk toch nog

moeilijk wordt. Bebouwing zal bij zowel bestaande woningen als bij nieuwbouw leiden tot een waardedaling, hoewel bij uitzicht op een villawijk de prijzen toch weer kunnen stijgen.

Hoewel uit deze gesprekken opnieuw is gebleken dat recreatiegroen een maatschappelijke meerwaarde heeft, is niet eenduidig naar voren gekomen of dit ook betekent dat er een economische meerwaarde aan vast zit. De meningen hierover waren verdeeld, tenminste over de aanleg van een nieuwbouwwijk. Als er wel een economische meerwaarde zou zijn, is het het waarschijnlijkst dat deze het grootst zou zijn bij de integrale beplantingsmethode. Er is dus nog niet met zekerheid vast te stellen dat de integrale beplantingsmethode een economische meerwaarde geeft, daarvoor is meer onderzoek nodig. Ook is nog niet duidelijk hoeveel je precies extra kunt rekenen voor woningen aan of bij een recreatiegebied volgens de integrale beplantingsmethode. De vraag van dit rapport of de hogere aanlegkosten van de integrale beplantingsmethode kan worden gecompenseerd door een hogere economische waarde van onroerend goed is met dit deelonderzoek dus nog niet met zekerheid te beantwoorden.

7 Algemene conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek is de maatschappelijke en economische waardering van de integrale beplantingsmethode ten opzichte van de traditionele blijvers-wijkers methode onderzocht in vier deelonderzoeken. Per deelonderzoek zijn de belangrijkste conclusies al in de voorgaande hoofdstukken besproken. In dit hoofdstuk worden de conclusies op hoofdlijnen besproken. Daarnaast worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

7.1 Open structuur en snel resultaat

De integrale beplantingsmethode wordt vooral gewaardeerd vanwege de open structuur en het feit dat deze methode snel een 'vol' resultaat geeft. Dit is de belangrijkste, algemene conclusie van dit onderzoek die we steeds weer hebben teruggevonden in alle deelonderzoeken.

Mensen zijn dus in staat om de bijzondere kwaliteiten van de integrale beplantingsmethode zoals deze door de ontwerpers bedoeld zijn te herkennen. Maar wat is nou precies de maatschappelijke en economische waarde van deze kwaliteiten? Betekent het ook dat mensen de voorkeur geven aan de integrale beplantingsmethode boven andere methoden? En zijn ze eventueel bereid om meer te betalen voor de aanleg van een integraal beplant park in hun woonomgeving?

In de volgende paragrafen worden de belangrijkste conclusies t.a.v. de maatschappelijke en economische waarde van de integrale beplantingsmethode op een rijtje gezet.

7.2 Maatschappelijke waarde: veiligheid belangrijkste meerwaarde

Vinden bewoners en bezoekers de integrale beplantingsmethode aantrekkelijker dan de blijvers-wijkers methode? Deze vraag is op verschillende manieren onderzocht, met verschillende uitkomsten. Er is maar één meerwaarde van de integrale beplantingsmethode t.o.v. de blijvers-wijkers methode waarover geen enkele twijfel bestaat, en dat is het feit dat gebieden waar de integrale beplantingsmethode is toegepast als *veiliger* worden beschouwd dan gebieden waar blijvers-wijkers methode is toegepast. Deze bevinding vinden we het duidelijkst terug in het fotosimulatie-onderzoek in Wijchen. Alhoewel de respondenten in dit onderzoek geen duidelijke voorkeur hadden voor één van de twee beplantingsmethoden, beoordeelden ze de fotosimulaties van de integrale beplantingsmethode wel als significant veiliger dan de fotosimulaties van de blijvers-wijkers methode. "Veiligheid" vinden we ook terug in de resultaten van het vragenlijstonderzoek, als één van de argumenten die mensen spontaan noemen bij de toelichting op hun keuze voor één van de twee beplantingsmethoden. Bovendien beoordelen bewoners van Hoofddorp in datzelfde

vragenlijstonderzoek de foto van het Staatsbos, dat beplant is volgens de blijvers-wijkers methode, als significant minder veilig dan de foto van het integraal beplante deel van het Prins Bernhardbos.

De open structuur die kenmerkend is voor de integrale beplantingsmethode heeft dus een duidelijke maatschappelijke meerwaarde in het grotere gevoel van veiligheid dat deze methode geeft. Maar dit betekent nog niet dat bewoners en gebruikers in zijn algemeenheid de *voorkeur* geven aan de integrale beplantingsmethode boven de blijvers-wijkers methode. Op dit punt blijken de bevindingen sterk afhankelijk van de gebruikte onderzoeksmethode en het perspectief van waaruit men de methoden beoordeelt.

In het vragenlijstonderzoek is d.m.v. ontwerpschetsen en teksten een indruk gegeven van de twee beplantingsmethoden. De respondenten in dit onderzoek (stadsbewoners uit heel Nederland) bleken vrijwel unaniem de voorkeur te geven aan de integrale beplantingsmethode. Deze voorkeur was het sterkst in de latere fasen.

In het onderzoek onder bewoners van een nieuwbouwwijk in Wijchen werd op vergelijkbare wijze d.m.v. fotosimulaties en teksten een indruk gegeven van de twee beplantingsmethoden. De respondenten in dit onderzoek bleken geen duidelijke voorkeur te hebben voor één van de twee methoden. Voor zover ze al onderscheid maakten, vonden ze alleen in het eerste jaar na aanplant de integrale beplantingsmethode iets aantrekkelijker dan de blijvers-wijkers methode.

Omdat de genoemde onderzoeken zowel verschillen in het gebruikte beeldmateriaal (tekeningen vs. fotosimulaties) als in het beoordelingsperspectief (buurtbewoner versus bewoner van woning met direct uitzicht op het park) is het moeilijk om aan te geven waar de verschillen in resultaten door veroorzaakt worden. Het meest waarschijnlijk is een combinatie van oorzaken: de ontwerpschetsen gaven een nogal rooskleurige indruk van de integrale beplantingsmethode, waardoor de resultaten van dit onderzoek waarschijnlijk positiever voor deze methode zijn uitgevallen dan in werkelijkheid het geval zal zijn. De bewoners van de nieuwbouwwijk in Wijchen keken vanuit hun woning al uit op een groen weiland. De resultaten van dit onderzoek zijn waarschijnlijk vertekend door een algemene weerstand tegen verandering en angst voor overlast die de aanleg van een recreatiegebied met zich mee kan brengen. Aangezien de meeste respondenten een recreatiegebied sowieso al niet zagen zitten, maakte het ze verder ook niet zo veel uit hoe het recreatiegebied er nou precies uit zou zien. De resultaten van dit onderzoek zijn wellicht iets negatiever uitgevallen voor de integrale beplantingsmethode dan wanneer de aanleg van een recreatiegebied een voldongen feit zou zijn geweest.

De resultaten van het fotobeoordelingsonderzoek van het Prins Bernhardbos geven op dit punt misschien nog wel het meest bruikbare antwoord. In dit onderzoek gaven mensen die bekend waren met een gebied waar de twee beplantingsmethoden in werkelijkheid toegepast waren aan dat ze het Prins Bernhardbos twee jaar na de aanleg al net zo mooi vonden als het vijftien jaar oude Staatsbos. Deze resultaten zijn

echter slechts op de antwoorden van dertien respondenten gebaseerd, en kunnen daarom niet als representatief worden beschouwd.

Uit de gesprekken met wandelaars in het Prins Bernhardbos kwam voor hondenbezitters nog een ander voordeel van de open structuur van de integrale beplantingsmethode naar voren: men kan de hond los laten lopen zonder hem uit het oog te verliezen. Deze maatschappelijke meerwaarde werd echter slechts ten dele bevestigd in de andere deelonderzoeken. Het Prins Bernhardbos werd niet als geschikter beoordeeld voor het uitlaten van de hond dan het Staatsbos in het fotobeoordelingsonderzoek. Ook bij de beoordeling van de ontwerpschetsen vinden we de geschiktheid voor het uitlaten van de hond niet terug in de argumenten voor de integrale beplantingsmethode. Het onderzoek in Wijchen leverde op dit punt gemengde resultaten. Hoewel een aantal respondenten het gebied wel wilden gebruiken voor het uitlaten van de hond, waren andere respondenten juist fel gekant tegen het uitlaten van honden vanwege de uitwerpselen. Deze resultaten hadden zowel betrekking op de integrale beplantingsmethode, als op de blijvers-wijkers methode.

7.3 Economische waarde

Zijn mensen bereid om meer te betalen voor een woning in de buurt van een recreatiegebied dat is beplant volgens de integrale beplantingsmethode? Deze vraag is in drie deelonderzoeken aan de orde gekomen. Allereerst kwam het onderwerp aan bod tijdens de gesprekken met wandelaars door het Prins Bernhardbos. De wandelaars beaamden volmondig dat de aanwezigheid van groen een waardevol element is in de woonomgeving. Ook was men bereid om daarom meer voor een huis te betalen. Uit de resultaten van dit onderzoek kan echter niet goed worden afgeleid in hoeverre de specifieke inrichting van het groen van invloed is op de bereidheid om te betalen. Wel merkte een wandelaar op dat een nieuwbouw de eerste jaren altijd zo kaal en stil is zonder groen, en dat het fijn zou zijn als er gelijk al hoge bomen staan.

In het onderzoek in Wijchen is op een meer directe manier aan de bewoners gevraagd naar de economische meerwaarde van de integrale beplantingsmethode in vergelijking met andere soorten groen (weiland en blijvers-wijkers methode). De bewoners gaven een schatting van de waarde van hun huis met uitzicht op verschillende groenvormen of bebouwing wanneer ze het zouden verkopen. De resultaten van dit onderzoek geven geen duidelijke meerwaarde voor de integrale beplantingsmethode aan. Weliswaar verwachten veel meer bewoners een daling bij de blijvers-wijkers methode dan bij de integrale beplantingsmethode, maar tegelijkertijd verwachten ook meer bewoners juist een stijging bij de blijvers-wijkers methode. Slechts één ding is volkomen duidelijk: als er bebouwing komt in plaats van het huidige weiland, dan gaat de prijs van de woning omlaag. Over het effect van recreatiegebied in plaats van weiland op de woningwaarde lopen de meningen uiteen, en al helemaal over eventuele verschillen in de beplanting van het recreatiegebied.

De economische waarde van de twee beplantingsmethoden vormde het centrale onderwerp in de gesprekken met woningmarktdeskundigen. Deze deskundigen waren het erover eens dat de prijs van een bestaande woning in de ogen van potentiële kopers zou stijgen door de aanleg van recreatiegroen (in plaats van weiland). Direct gelegen aan een recreatiegebied is vaak een goed verkoopargument. Men verwachtte een stijging van 10-20% aan de rand, en 5% in het midden van de wijk. De deskundigen waren het er ook over eens dat deze prijsstijging bij de integrale beplantingsmethode groter zou zijn dan bij de blijvers-wijkers methode, aangezien deze tot een sneller resultaat leidt.

Bij nieuwbouwwoningen lag het minder duidelijk. De deskundigen vroegen zich af of de koper er überhaupt wel op zou letten dat er recreatiegroen bij de wijk komt. De woningmarktdeskundigen die wel een economische meerwaarde verwachtten, geven een geschatte stijging van 5-10% aan de rand van een recreatiegebied, waarbij de integrale beplantingsmethode iets meer oplevert omdat deze sneller tot resultaat leidt en veiliger wordt gevonden.

Er is dus op basis van de resultaten van dit onderzoek nog niet met zekerheid vast te stellen of het snelle resultaat en de open structuur (veiligheid) van de integrale beplantingsmethode een economische meerwaarde geeft. Ook is nog niet duidelijk hoeveel je precies extra kunt rekenen voor woningen aan of bij een recreatiegebied volgens de integrale beplantingsmethode.

7.4 Aanbevelingen

Eén van de opvallendste resultaten van dit onderzoeksproject is dat verschillende onderzoeksmethoden kunnen leiden tot verschillende uitkomsten. Bij een vergelijking van de integrale beplantingsmethode met de traditionele blijvers-wijkers methode gaat het om relatief subtiele verschillen in inrichting en beheer van recreatiegebieden. Hoe deze verschillen worden gewaardeerd, is sterk afhankelijk van de wijze waarop de methoden worden gepresenteerd, en het perspectief van waaruit de methoden worden beoordeeld (bewoner of koper, hondenbezitter of hondenhater).

Gezien de gevoeligheid van het onderzoeksonderwerp voor contextuele invloeden, is het niet aannemelijk dat er één definitief antwoord op de vraag naar de maatschappelijke en economische meerwaarde van de integrale beplantingsmethode gegeven kan worden. Deze beplantingsmethode heeft zeker voordelen die herkenbaar zijn voor gebruikers en bewoners, zoals een snel resultaat en open structuur. Of deze voordelen ook leiden tot een hogere gebruiks- en belevingswaarde, en een hogere woningwaarde, lijkt echter sterk door omstandigheden te worden bepaald. Hondenbezitters zullen een integraal beplant gebied in hun directe omgeving toejuichen, en direct in gebruik nemen. Maar voor bewoners zonder hond kan de hondensoep en overlast van loslopende honden juist een reden zijn om het integraal beplante gebied te mijden. Woningzoekenden lijken bereid om meer te betalen voor een woning in de nabijheid van een integraal beplant

gebied, zeker wanneer de makelaar de karakteristieke kenmerken van integrale beplanting (snel resultaat, open structuur, veiligheid), goed weet te promoten. Maar de woningbezitter ziet de komst van het integraal beplante gebied misschien met zorgen tegemoet. Zo'n gebied trekt mensen met kinderen en honden, waardoor de rust verdwijnt.

Meer onderzoek zal dus waarschijnlijk niet tot het definitieve antwoord over de maatschappelijke en economische meerwaarde van de integrale beplantingsmethode leiden. Wel kunnen in toekomstig onderzoek een aantal verbeteringen en uitbreidingen worden toegevoegd om een completer beeld te krijgen

Een belangrijke beperking van dit onderzoek betrof de wijze waarop de integrale beplantingsmethode werd gevisualiseerd. Omdat er in Nederland nog geen voorbeelden zijn van hoe een gebied dat volgens deze methode is aangeplant er over een langere periode uitziet, moest noodgedwongen worden gewerkt met schetsen, en fotosimulaties op basis van niet-integraal beplante gebieden. Voor toekomstig onderzoek is het wenselijk om de ontwikkeling van bestaande integraal beplante gebieden, zoals het Prins Bernhardbos, systematisch te blijven volgen en vast te leggen, zodat meer realistisch onderzoeksmateriaal beschikbaar komt. Daarnaast valt ook winst te behalen door intensieve samenwerking met onafhankelijke deskundigen op gebied van beheer van bossen. In dit project is de hulp van ecologen en bosbeheerders pas in een laat stadium ingeroepen, toen de onderzoeksopzet al grotendeels vaststond. Ook kan wellicht een meer realistische visualisatie worden bereikt door het gebruik van meer dynamische technieken, zoals 3-D simulaties en videobeelden. Op deze manier krijgen respondenten een overzicht van het hele gebied, en is de beoordeling minder gevoelig voor toevallige invloeden van kwaliteit van foto's en de positie van waaruit een foto is genomen.

Een tweede beperking van het onderzoek is dat er voor gekozen is om alleen de twee beplantingsmethoden in hun meest extreme vorm met elkaar te vergelijken. In de praktijk zijn er natuurlijk allerlei tussenvarianten mogelijk. Zeker wanneer het gaat om grotere gebieden ligt het financieel en onderhoudstechnisch meer voor de hand om de blijvers-wijkers methode te combineren met de integrale beplantingsmethode. Op enkele plekken in het gebied (bijvoorbeeld direct bij de ingangen) kunnen veilige en aantrekkelijke open plekken worden gecreëerd die de recreatieve waarde van het gebied sterk kunnen vergroten. Het verdient aanbeveling om in toekomstig onderzoek de haalbaarheid en wenselijkheid van dergelijke combinatievormen kunnen nader te onderzoeken.

De resultaten van dit onderzoek suggereren dat de maatschappelijke en economische waardering van beplantingsmethoden sterk doelgroepafhankelijk is. Met name groepen die baat hebben bij de open structuur en veiligheid van dit type recreatiegebied, zoals mensen met kinderen en honden, lijken er veel waardering voor op te kunnen brengen. Op dit punt lijken er enige parallellen te bestaan met de waardering van ruige en verzorgde natuur. Verzorgde natuur wordt ook hoger gewaardeerd door "kwetsbare" groepen zoals ouderen en lager opgeleiden die vooral behoefte hebben aan ordening en veiligheid. De resultaten van dit onderzoek laten

echter zien dat de integrale beplantingsmethode niet altijd als verzorgder wordt beoordeeld dan blijvers-wijkers methode. Uit de fotobeoordeling van het Prins Bernhardbos, en het onderzoek in Wychen, blijkt dat de blijvers-wijkers methode alleen vlak na aanplant als minder verzorgd wordt beoordeeld dan de integrale beplantingsmethode. In latere fasen is er geen verschil in waargenomen ruigheid.

Gezien de relatief geringe omvang van de steekproeven was het in het huidige onderzoek niet mogelijk om verschillende doelgroepen te onderscheiden. Het verdient aanbeveling om in vervolgonderzoek een duidelijk onderscheid te maken tussen groepen die veel belang hebben bij de open structuur, en groepen die hier minder belang bij hebben. Ook lijkt het zinvol om de rol van verzorgdheid bij de waardering van de integrale beplantingsmethode en de blijvers-wijkers methode nader te onderzoeken.

In dit onderzoeksproject is al een brede variatie aan onderzoekstechnieken toegepast (gesprekken met deskundigen, diepte-interviews met gebruikers van bestaand gebied, beoordeling van schetsen, en fotosimulaties door toekomstige gebruikers). Toch is er nog een belangrijke techniek die in dit onderzoek niet is gebruikt, en dat is de techniek van de ruimtelijk-statistische analyse. Deze techniek is vooral van belang wanneer het gaat om het bepalen van het effect van groen op de woningwaarde. Bij deze techniek worden woningprijzen gerelateerd aan ruimtelijke gegevens over de ligging en inrichting van gebieden, waarbij wordt gecontroleerd voor versturende invloeden van bijvoorbeeld woningkenmerken en prijsniveau in de regio. Omdat gebruik wordt gemaakt van omvangrijke, landsdekkende bestanden kunnen deze technieken vrij nauwkeurige inschattingen leveren van effecten van ruimtelijke kenmerken op de woningwaarde. Weliswaar is deze techniek op dit moment nog niet direct toepasbaar, omdat er nog te weinig voorbeelden van integraal beplante gebieden zijn. Maar er zou al wel indirect kunnen worden geprobeerd om verbanden te leggen tussen huizenprijzen en kenmerken van nabijgelegen recreatiegebieden.

7.5 Kansen in de praktijk

Waar liggen nu de beste kansen en mogelijkheden voor het toepassen van de integrale beplantingsmethode? Op basis van de resultaten van dit onderzoek zien wij in ieder geval kansen voor de toepassing van deze methode in onveilige gebieden in en om de stad.

Op dit moment hebben verschillende gemeenten te kampen met onveiligheid in stedelijke groengebieden. Een recent voorbeeld is het geval van de serieverkrachter in Utrecht. Wanneer een stedelijk groengebied eenmaal bekend staat als onveilig, zullen recreanten het gebied gaan mijden, zelfs wanneer de vermeende dader is gepakt. De gemeente staat voor de taak om het gevoel van onveiligheid weg te nemen. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om de beplanting uit het gebied te verwijderen, en er bijvoorbeeld een groot, overzichtelijk grasveld van te maken waar “enge mannen” direct kunnen worden opgemerkt.

Het omvormen van een groen recreatiegebied tot grasveld bevordert de veiligheid ten koste van de visuele aantrekkelijkheid. In dit soort situaties kan de integrale beplantingsmethode wellicht een tussenoplossing bieden die òn de veiligheid, en de visuele aantrekkelijkheid waarborgt. Het is weliswaar een duurder oplossing, maar gezien de grote waarde die in de politiek en de samenleving worden gehecht aan zowel veiligheid als een aantrekkelijke groene leefomgeving, moet het mogelijk zijn om partijen te vinden die bereid zijn om hierin te investeren.

Een vergelijkbare kans zien wij bij de aanleg van Vinex-wijken. Hier wordt ook steeds vaker vanuit het oogpunt van veiligheid het groen gereduceerd tot grasvelden met een enkele boom en keurig gesnoeide heg. Toepassing van de integrale beplantingsmethode zorgt voor een veilig gevoel, terwijl toch een aantrekkelijke groene omgeving wordt bereikt. In dit onderzoek is gebleken dat de integrale beplantingsmethode wordt gekenmerkt door een aantal kwaliteitsaspecten die mensen herkennen en waarderen, zoals de open structuur en het snelle resultaat. Wanneer deze aspecten op een duidelijke manier in de planschetsen worden uitgelegd en gevisualiseerd kan worden verwacht dat er voldoende maatschappelijk en economisch draagvlak kan worden bereikt voor de aanleg van integraal beplant groen in nieuwbouwwijken.

8 Literatuur

- Angenent, J.J.M., Herbert, L.H.E., Oosterbaan, J. & Van Zetten, Th. (1990). *De belevingswaarde van populierenbossen*. Rapport 581. Wageningen: De Dorschkamp.
- Appleton, J. (1975). *The experience of landscape*. Londen: Wiley.
- Berg, A. van den & Coeterier, J.F. (1980). De waarneming en waardering van bossen. *Nederlands Bosbouw Tijdschrift*, 52, 263-273.
- Berg, A.E. van den (1999) *Individual differences in the aesthetic evaluation of natural landscapes*. Dissertatiereeks Kurt Lewin Instituut 1999-4. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Berg, A.E. van den & Van den Berg, M.M.H.E. (2001). *Van buiten word je beter; een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid*. Wageningen: Alterra.
- Berg, A.E. van den & Nijhuis, J. (2002). *De maatschappelijke en economische waardering van ruig en verzorgd groen in en om de stad* (in voorbereiding)
- Boer, K. de & Schils, C.M.G.J. (1993). *Ecologisch Groenbeheer in de praktijk*. Arnhem : IPC Groene Ruimte.
- Boer, T.A., Gerritsen, E. & Raffe, J.K. van (2001). *Beleving van bosbeelden: Een methode voor het bepalen van de belevingswaarde van bosbeelden en de resultaten van een pilotonderzoek uitgevoerd met deze methode*. Alterra-rapport 250. Wageningen: Alterra
- Boerwinkel, H.W.J., Berkel, H.P.M.M. van, Klüppel, J.E.J. & Slijkerman, A.J.M. (1982). *Rapport over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden bodem in Arnhem: Psychologisch en sociologisch onderzoek naar gebruik, beleving en waardering*. Wageningen: LU.
- Coeterier, J.F. (1992). De beleving van bos: resultaten van omgevingspsychologisch onderzoek. *Nederlands Bosbouw Tijdschrift*, 163-171.
- Heytze, J.C. & Herbert, L.H.E. (1991). *Waardering van bosbeelden door recreanten*. Rapport 665. Wageningen: De Dorschkamp.
- Huijssteeden, R. van & Schep, P.J. (1988). *Verkenning indirecte economische effecten van bosuitbreidingen in de randstad*. Rapport nr. 515. Wageningen: De Dorschkamp.
- Jansen, P., Kuiper, L., Wijk, M. van, Blitterswijk, H. van, Houtzagers, M. & Klingen, S. (2001). *De aanleg van geïntegreerde bossen: een ideeënboek*. Wageningen: Stichting Bos en Hout.

Jansen- Van Bommel, M.A. & Kuijk, M.M.A. van (1987). *De betekenis van het groen voor bewoners in enkele Utrechtse wijken: bijdragen aan de planvorming voor stedelijk groen*. Rapport 479. Wageningen: De Dorschkamp.

Katteler, H.A. & Kropman, J.A. (1975). *De recreatieve functie van het bos. Gebruik en beleving van het bos door de recreant*. Voorstudie. ITS, Nijmegen.

Kruijff, J.P. & Van Sambeek, W.F.A.M. (1982). *Boswaardering en bosbeheer*. Wageningen: LUW.

Leeuwen, M.G.A. van, (1997). *De meerwaarde van groen voor wonen; een regionale analyse*. Den Haag: Landbouw-economisch Instituut .

Luttik, J. & M. Zijlstra (1997). *Woongenot heeft een prijs. Het waardeverhogend effect van een groene en waterrijke omgeving op de huizenprijs*. Rapport 526. Wageningen: DLO-Staring Centrum

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000). *Natuur voor mensen, mensen voor natuur: nota natuur, bos en landschap in de 21ste eeuw*. Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2002). *Structuurschema groene ruimte 2: Samen werken aan groen Nederland*. Den Haag.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (2001). *Ruimte maken, ruimte delen: vijfde nota voor de ruimtelijke ordening*. Den Haag.

Morales, D.J., Micha, F.R & Weber R.L. (1983). Two methods of valuating trees on residential sites. *Journal of Arboriculture*, 9, 21-24.

Reneman, D., M. Visser, E. Edelmann & B. Mors (1999). *Mensenwensen: De wensen van Nederlanders ten aanzien van groen en natuur in de leefomgeving* Operatie Boomhut reeks 6. Hilversum/Wageningen: INTOMART/Staring Centrum.

Ruyten, F. (1996). Naar een integraal beplantingsplan: het snoeien en dunnen in het stedelijk groen ter discussie. *Groen*, 52(6), 35-38.

Ruyten, F., Annevelink, E. Albers, K. & Lamaker, E.J.J. (2000). De integrale beplantingsmethode: Een stap verder. *Groen*, 56 (9), 43-47.

Ruyten, F., Centen, J. & Goense, D.(1999). De integrale beplantingsmethode en de Blijvers-Wijkers methode: een kostenvergelijking. *Groen*, 55(7-8), 42-47.

Schöne, M.B. & Coeterier, J.F. (1992). *Gebruik en beleving van jonge bossen in Zuid-Holland: Meningingen van bestuurders, beheerders, ontwerpers en gebruikers*. Rapport 212. Wageningen: DLO-Staring Centrum,

Sell, J.L. & Zube, E.H., (1986). Perception of and response to environmental change. *Journal of Architecture and Planning Research*, 3, 33-54.

Stedelijk Beheer (1996). *Het grote groenonderzoek: het bezoek aan en gebruik van parken, recreatiegebieden en groen in de woonomgeving in Amsterdam*. Amsterdam: Dienst Stedelijk Beheer.

Ulrich, R.S. (1986). Human responses to vegetation and landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 13, pp. 29-44.

Visschedijk, P.A.M. (1991). *Het recreatief gebruik van grote en kleine bossen*. Bos en Recreatie 14. Utrecht.

BIJLAGE 1: TOELICHTINGEN

Overzicht van toelichtingen op keuze voor integrale beplantingsmethode of blijvers-wijkers methode in het onderzoek naar beoordeling van ontwerpschetsen (Zie Hoofdstuk 4, paragraaf 4.3)

Toelichtingen van respondenten met voorkeur voor de integrale beplantingsmethode

---

Vlgs de integrale beplantingsmethode is het recreatiepark snellere beschikbaar, ondanks de langere aanlegduur. Het resultaat wordt sneller bereikt maar geeft ook meer natuurwaarde en minder kans dat er tijdens de lange aanlegduur te veel zwerfvuil etc. wordt gestort.

Sneller een voller, natuurlijker resultaat. Niet als nadeel dat er weer gesnoeid en gerooid moet worden in fase 2.

Zo min mogelijk onderhoud. En niet te veel ingrijpen, laat alles maar groeien.

De integrale beplantingsmethode is toch natuurlijker en mooier van opzet.

Meer direct nut/aangezicht van het groen.

Bomen volledig laten groeien maar verder struiken en planten goed onderhouden dus niet te wild

Minder gevoel "onveilig". Minder beheerskosten. Meer "lust" voor de ogen. Doet landelijker/rustiek aan

De integrale beplantingsmethode is vanaf het begin af aan voller om te zien. Wat belangrijk is, want je weet niet of dat je er 20 jaar later nog woont.

Lijkt wat veiliger door de halfopen structuur, hoewel de blijvers-wijkers methode waarschijnlijk een spannender, ruigere aanblik zal hebben.

Meer werk en 'overlast' bij aanleg resulteert uiteindelijk in een leuker en speelse omgeving, minder beheer nodig.

Mooi, en het heeft wat al dat groen!

Mooier eindbeeld

Zie graag vol beplanting struiken en bomen. Temeer omdat er dan minder onkruid zou ontstaan.

Geeft vanaf het begin een gezellige sfeer. Minder onderhoud nodig. Bomen behoeven in een later stadium niet geruimd te worden

De integrale beplantingsmethode geeft in het begin wat meer werk, maar naderhand juist minder en het eindresultaat is veel mooier.

De blijvers-wijkers methode duurt veel te lang. Tegen de tijd dat het park volgroeid is, zijn kinderen al te groot.

Geeft sneller een "voller" landschapsbeeld en heeft een "opener" structuur.

Open structuur van het park spreekt me aan. De blijvers-wijkers methode is meer bosstructuur.

Hoewel in het 1e jaar erg lelijk ziet het er al vrij snel veel beter en afwisselender uit. Met name dat laatst is belangrijk.

Aanvankelijk ging mijn voorkeur in de fasen 1 en 2 uit naar De integrale beplantingsmethode omdat het aanzien van het park al snel completer toonde dan de blijvers-wijkers methode. In fase 3 van de aanleg was die achterstand ingelopen en had ik een lichte voorkeur voor De blijvers-wijkers methode juist wegens het open karakter van het park. Maar 10 jaar later gaat mijn voorkeur toch weer uit naar De integrale beplantingsmethode, juist vanwege de halfopen structuur. De blijvers-wijkers methode geeft m.i. een wat onoverzichtelijke structuur te zien. Dit alles echter de kostenfactor buiten beschouwing gelaten. De integrale beplantingsmethode zal in de eerste twee fasen van aanleg duurder zijn, maar na 20 jaar zullen de kosten van onderhoud minder zijn dan bij De blijvers-wijkers methode het geval zal zijn m.i.

De integrale beplantingsmethode ziet er sneller af uit en oogt "afwisselender" bovendien lijkt de begroeiing geschikter voor recreatie. De blijvers-wijkers methode lijkt me geschikter voor een productiebos. Een nadeel van 2 is wel dat er tijdelijk veel palen en huizen te zien zijn.

De integrale beplantingsmethode lijkt veel eerder een park dan de blijvers-wijkers methode. Verder is er veel meer niveauverschil tussen de beplanting. De blijvers-wijkers methode vind ik erg lelijk met maar 2 niveaus.

Wat meer open ruimte.

In aanlegfasen minder kwetsbaar als openbaar groen. Halfopen structuur inherent aan methode zodat het eindbeeld een natuurlijk patroon weerspiegelt.

De integrale beplantingsmethode is veel natuurlijker. Kost minder wat betreft onderhoud. In het begin wat meer overlast door de aanleg daarna veel minder als bij de blijvers-wijkers methode. Het resultaat is veel mooier, er moet niet alleen naar de korte termijn gekeken worden.

De integrale beplantingsmethode geeft in alle fases het beste resultaat en het gewenste eindresultaat (naar mijn mening).

In eerste instantie lijkt het vervuilender en onprettiger om aanleg, maar naarmate de tijd vordert, krijgt het groen meer ruimte en komt het geheel (inclusief de intensiteit van het beheer) natuurlijker over. Bovendien spreekt het beeld dat de integrale beplantingsmethode geeft me in elke fase (behalve 1) meer aan.

Aanzicht vanaf begin fraaier. Later minder onderhoud

Ik vind wildgroei soms wel mooi, maar zeer spaarzaam. Als bomen op vaste afstand in rijen worden geplaatst is vreselijk lelijk. Zo groeien bomen niet (laat kinderen planten). Scholen! Ik ben voor orde en netheid, overzichtelijk. Laat maar groen de natuur maar niet te gemaakt.

In de stedelijke bebouwing is een park landschap prettiger en veiliger.

Ik vind het park volgens de blijvers-wijkers methode er weinig aantrekkelijk uitzien. Ondoorzichtig/onoverzichtelijk

---

Het geeft meer het aanzien van een bos terwijl de blijvers-wijkers methode er veel lenger over doet om dit te bereiken.

Het geheel heeft direct in fase 1 al veel vorm. Verder wordt er minder uitgedund zodat minder weer verloren gaat. De half-open structuur geeft een vrijer, ruimer gevoel. Dit alles wel onder voorwaarde dat ook hier grote variëteit is.

Doet veel natuurlijker aan. Er kan minder worden vernield tijdens ontwikkelingsfasen.

Voor mij belangrijk hoe de open structuur wordt ingevuld (o.a. vaste planten)

Sneller resultaat.

Voortdurend grotere visuele veranderingen; Niet dat rechtlijnige van bomenrijen waar je tussendoor kijkt; het oogt natuurlijker en sneller volwassen.

Toelichtingen van respondenten met voorkeur voor de blijvers-wijkers methode

---

Veel afwisseling in bomen, heesters, kruiden en wilde orchideeën, goed voor flora en fauna bv. Vogels. Mooi om naar te kijken en genieten. En voor nestelen vogels. Ik ben voor afwisseling bomen planten en niet monocultuur, dus niet altijd dezelfde bomen op een rij.

Voorkeur voor natuurlijke omgeving.

Toch vind ik de blijvers-wijkers methode beter. De bomen kunnen al jong "wennen". Als ik verder zou moeten beoordelen zouden er misschien minder bomen geplant kunnen worden, zodat uiteindelijk het resultaat van de integrale beplantingsmethode bereikt wordt.

BIJLAGE 2: POWERPOINTPRESENTATIE WYCHEN

Dia 1

Gebiedsontwikkeling nabij Kerkeveld

Een onderzoek naar de beleving van verschillende mogelijkheden voor het groen nabij Kerkeveld

 ALTERRA
RESEARCH INSTITUUT VOOR DE GROENE PIJNTJE

Dia 2

Doel onderzoek:

Meer inzicht krijgen in de beleving van manieren van gebiedsontwikkeling.

- Toegepast doel: In de toekomst kan bij aanleg van recreatiegroen meer rekening gehouden worden met de wensen van bewoners.
- Wetenschappelijk doel: Kennis vergroten over de beleving van openbaar groen.

Dia 3

Het onderzoek:

In dit onderzoek wordt door middel van fotosimulaties een beeld geschetst van verschillende soorten gebiedsontwikkeling. Vervolgens wordt u gevraagd aan te geven hoe u deze mogelijkheden zou waarderen.

Dia 4

Het onderzoek:

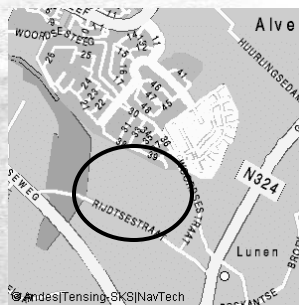
Het is de bedoeling dat u alleen de omgevingen op de foto's beoordeelt, en niet de kwaliteit van de foto's zelf. Dit gaat waarschijnlijk het beste wanneer u zich voorstelt hoe het is om in de getoonde omgeving te zijn.

Dia 5

Het gebied:

Dit is het gebied waarover zo meteen vragen worden gesteld.....

Het gaat hier dus om het weiland dicht bij uw woning.

Dia 6

Dia 7

Dia 8

Dia 9

Wat vindt u van het huidige gebied?

De interviewer zal u nu vragen stellen over het gebied zoals het er nu uitziet.

Dia 10

De toekomst:

De gemeente Wijchen heeft op dit moment geen plannen voor dit gebied, maar wil wel graag de meningen van bewoners weten i.v.m. de aanleg van groen elders in de gemeente. Er gaat dus nabij Kerkeveld niets gebeuren!

Dia 11

Maar.....

Laten we net doen alsof de gemeente wel plannen zou hebben. Stel dat ze het weiland geschikter willen maken voor recreatie, zoals wandelen, fietsen, hond uitlaten, spelen, zonnen, enzovoort, en dus in plaats van een weiland een recreatiegebied gaan aanleggen.

Dia 12

Het recreatiegebied

Dit recreatiegebied zal vrij toegankelijk worden voor iedereen. Door middel van paden zal het mogelijk zijn om er helemaal doorheen te gaan.

Dia 13

Een recreatiegebied??

De interviewer zal u vragen naar uw mening over de aanleg van een recreatiegebied.

Dia 14

De mogelijkheden....

Voor het aanleggen van een recreatiegebied kan de gemeente kiezen uit twee verschillende methodes.....

Dia 15

De mogelijkheden....

1. Recreatiegebied Methode 1
2. Recreatiegebied Methode 2

Dia 16

U krijgt nu door middel van schetsen, foto's en tekst een indruk van de eerste methode voor de aanleg van een recreatiegebied.

Dia 17

Methode 1: (de aanplant)

Jonge bomen en struiken van enkele jaren oud worden aangeplant. Omdat deze planten nog klein zijn kunnen ze op korte afstand van elkaar in de grond gezet worden. Daarnaast wordt er een aantal grotere bomen aangeplant om het geheel een completere uitstraling te geven. Door middel van machines worden de boompjes binnen een dag aangeplant.

Dia 18

 Methode 1: (na 1 jaar)

Na 1 jaar zijn de bomen gegroeid tot ongeveer een meter hoog. De grotere bomen worden ondersteund door houten palen. Doordat de boompjes nog klein en kwetsbaar zijn, is er veel beheer nodig, voornamelijk om te zorgen dat het onkruid niet de bovenhand krijgt. Ook moeten de toppen gesnoeid worden.

Methode 1 na 1 jaar

Dia 19

 Methode 1: (na 10 jaar)

Na 10 jaar staan de bomen nog steeds dicht op elkaar, en daarom moeten een aantal bomen en struiken verwijderd worden om de overige planten genoeg ruimte te geven om verder te groeien. Dit uitdunnen van de bomen moet in totaal drie maal plaatsvinden, en neemt twee weken per keer in beslag.

Methode 1 na 10 jaar

Dia 20

 Methode 1: (na 20 jaar)

Na 20 jaar staan bomen nog steeds dicht bij elkaar, en de takken en kronen van verschillende bomen zijn in elkaar verweven. Er staan kleine planten en struiken op de bodem, zodat het geheel vol aandoet. Af en toe moet er nog wat uitgedund worden om de verscheidenheid van planten, struiken en kruiden te behouden.

methode 1 na 20 jaar

Dia 21

Wat vindt u van methode 1?

1 jaar

10 jaar

20 jaar

De interviewer zal u nu enkele vragen stellen over methode 1.

Dia 22

U krijgt nu door middel van schetsen, foto's en tekst een indruk van de tweede methode voor de aanleg van een recreatiegebied.

Dia 23

Methode 2: (de aanplant)

Bomen en struiken worden in een bomenkwekerij gekweekt voordat ze worden ingeplant. De bomen zijn 12-15 jaar oud. Ze moeten ondersteund worden door houten palen. De struiken die worden ingeplant zijn ongeveer 6 jaar oud. Er worden minder struiken en bomen aangeplant dan bij de andere methode, en de afstand tussen de beplanting is groter. Graafmachines zijn 40 dagen bezig om dit alles in de grond te zetten.

Methode 2

Dia 24

 Methode 2: (na 1 jaar)

Na 1 jaar moeten de grote bomen nog steeds ondersteund worden door houten palen. Daarnaast moet de bodem van de bomen goed gelucht worden d.m.v. gele plastic buizen die gedeeltelijk boven de grond uit komen. Verder is er tussen de bomen en struiken een bloemmengsel ingezaaid. Doordat de bomen groter zijn dan bij de andere methode hoeft er geen beheer plaats te vinden.

Methode 2 na 1 jaar

Dia 25

 Methode 2: (na 10 jaar)

Na 10 jaar hebben de bomen een groter kronendek dan bij de andere methode. Ze hebben immers vanaf het begin af aan meer ruimte gehad om te groeien naar de maximale uitgroei. Het beheer bestaat vooral uit het bijknippen.

Methode 2 na 10 jaar

Dia 26

 Methode 2: (na 20 jaar)

Na 20 jaar zijn de vrijstaande bomen en struiken verder uitgegroeid, zodat deze grote, volle takken hebben gekregen. Dit eindbeeld heeft veel weg van een parklandschap. Het beheer bestaat uit voorkomen dat nieuwe zaailingen zich gaan ontwikkelen tot volwassen bomen; zo blijft de half open structuur behouden.

Methode 2, na 20 jaar

Dia 27

 Wat vindt u van methode 2?

De interviewer zal u nu enkele vragen stellen over methode 2.

Dia 28

Recreatiegebied of niet?

Natuurlijk kan de gemeente ook besluiten om in plaats van de aanleg van een recreatie gebied het weiland te gaan gebruiken voor uitbreiding van de wijk. In dat geval zal het weiland gevuld worden met nieuwbouw.....

Dia 29

 Recreatiegebied of niet?

Dia 30

 Wat vindt u van deze mogelijkheid

De interviewer zal u nu enkele vragen stellen over deze mogelijkheid.

Dia 31

Vergelijking van de mogelijkheden:

Zodadelijk verschijnen er foto's van de vier verschillende mogelijkheden die de gemeente Wijchen heeft: het weiland, de twee verschillende recreatiegebieden en de bebouwing. Iedere keer krijgt u twee foto's te zien, en mag u aangeven waarnaar uw voorkeur uitgaat.

Dia 32

Vergelijking van de mogelijkheden:

Dia 33

Dia 34

Dia 35

Dia 36

Dia 37

Dia 38

Dia 39

Dia 40

Dia 41

Dia 42

Dia 43

Dia 44

Dia 45

Dia 46

Dia 47

